

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР**

**Дотримання принципів академічної
доброчесності учасниками освітнього процесу**

**ТЕЗИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
КАФЕДР УНІВЕРСИТЕТУ**

(27–28 листопада 2019 року)

Харків 2019

Редакційна колегія

Шумик Д. В. (відп. редактор), Індик Н. В.,
Калабухін Ю. Є., Колесник К. Е., Мкртич'ян Д. І., Прогонний О. М.,
Скорик О. О., Устенко О. В., Захарченко В. В., Павлов В. І.

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Ю. В. Мирошниченко, М. Д. Жердєв

ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ КОДЕКСУ ЧЕСТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Академічна доброчесність – це сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі.

Проблема академічної доброчесності містить: боротьбу з плагіатом, протидію корупції, розроблення кодексу честі навчального закладу.

Існує шість ключових цінностей, що називають фундаментальними: чесність; довіра; справедливість; повага; відповідальність; сміливість.

Поняття «академічна доброчесність» є всеосяжним. Воно стосується не лише загальної корпоративної культури закладу вищої освіти, а й внутрішньої культури особистості. Тобто кожна особистість повинна чесно визнавати свої помилки, відповідально ставитись до викладання (навчання) та дослідження, використовувати лише перевірені дані, уникати плагіату, належно цитувати роботи інших.

Для цього необхідно не тільки покладатись на сумлінність викладачів (студентів), а й застосовувати набір правил та положень, етичних принципів, за якими має жити академічна спільнота, – кодекс честі (академічна система честі), за яким визначається припустима та неприпустима поведінка в академічному середовищі.

Л. О. Позднякова

ІННОВАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Інновації є системоутворювальним фактором формування нової стратегії розвитку вищої школи. Процес створення та підвищення ефективності нововведень у всіх функціональних сферах діяльності стає невід'ємним елементом планування наукових досліджень, розробки проєктів, виробництва наукових продуктів.

При інноваційному типі розвитку вищої школи виникає необхідність вироблення стратегії, тактики і механізмів адаптації закладу вищої освіти, адекватних до мінливої соціальної та демографічної ситуації, збалансованої взаємодії з ринком освітніх та наукових послуг, ринком праці фахівців, пристосування до умов і потреб освіти. Така стратегія розглядається як джерело і перспектива розвитку закладу вищої освіти.

Інноваційна стратегія розвитку закладу вищої освіти є найважливішим фактором успішної діяльності ЗВО в сучасних умовах. Якщо раніше заклади могли успішно функціонувати, концентруючи увагу в основному на раціональному використанні свого внутрішнього потенціалу, то сьогодні настає потреба переходу ЗВО з режиму функціонування в режим розвитку.

Стратегія інноваційного розвитку визначає генеральний курс бачення перспективних цілей інноваційної політики ЗВО виходячи з філософії його розвитку і потреб споживачів освітніх послуг, спирається на його інтелектуальний потенціал як основу життєдіяльності. Інноваційна стратегія вищої школи має спиратися на філософію гармонії і гуманізму.

Інноваційна стратегія ніби здійснює бачення довгострокової перспективи, погляд «з майбутнього в сьогодення». Стратегія визначає «що змінити» і «як змінити». Відповіді на ці питання дають можливість проектувати механізм інноваційного розвитку ЗВО як системи. Сутність інноваційної стратегії полягає в передбаченні змін науково-педагогічної діяльності, виробленні рішень, що забезпечують гармонійний і сталий розвиток. Отже, така стратегія має випереджати попит на науково-освітню діяльність.

У рамках інноваційної стратегії ЗВО проводять політику орієнтації і переключення на споживчий попит, докладне вивчення майбутніх контрагентів, контактів з конкурентами, новими комерційними структурами, їх надійності та перспектив. Довгострокові цілі в інноваційній стратегії виявляються результатом аналізу змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі закладу освіти.

Інноваційна стратегія передбачає реалізацію таких цілей:

- ефективний розподіл і перерозподіл у міру потреби інноваційного потенціалу ЗВО між траєкторіями інноваційного розвитку;
- забезпечення конкурентоспроможності на основі підвищення якості науково-освітньої діяльності та рівня інноваційного розвитку;
- оптимізація співвідношення чисельності науково-педагогічних кадрів до величини витрат на інноваційну діяльність;
- активна адаптація до зміни об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Головне в інноваційній стратегії – розробка альтернативних версій розвитку майбутнього ЗВО, при цьому вибір мети має бути адекватним типом обраної стратегії.

Н. В. Гриценко

ПРОБЛЕМА СТУДЕНТСЬКОГО ПЛАГІАТУ У ЗВО

У сучасних умовах плагіат перетворився на серйозну проблему для системи вищої освіти України. Недобросовісні запозичення містяться більш ніж у половині робіт українських студентів різних спеціальностей.

Письмові завдання дедалі більше перетворюються на імітацію процесу навчання, що ставить під питання якість і конкурентоспроможність такої вищої освіти, що не дає багатьом учням принципово нових знань навіть у порівнянні із середньою школою. Викликає серйозні сумніви доцільність покриття державою витрат на навчання дуже великої кількості студентів при збереженні низької оплати праці викладачів.

При всій гостроті проблеми в Україні вона досі не привернула значної уваги дослідників.

Головна відповідальність покладається на прогрес інтернет-технологій і розширення можливостей доступу до них. Вже не треба власноруч переписувати або передруковувати текст з книги або журналу – його можна швидко завантажити або скопіювати, вставити у свою роботу і з'єднати декількома фразами відповідні уривки. Крім того, інтернет дуже активно використовують фірми, що виконують письмові роботи на замовлення.

Поширенню плагіату сприяє падіння рівня корпоративної культури у сфері вищої освіти, де домінують меркантильні стосунки «продавець – покупець», де дипломи – це те, що купується або видобувається всіма доступними засобами, і аж ніяк не тільки демонстрацією здобутих у ЗВО знань і навичок.

Значне поширення студентського плагіату обумовлене в першу чергу розвитком інтернету. Однак благодатний ґрунт для нього створюють і інші чинники, наприклад дедалі більша завантаженість викладачів і студентів, терпиме ставлення суспільства до обману як засобу отримання диплома про освіту тощо.

Щодо засобів боротьби з плагіатом у викладацькому та науково-педагогічному співтоваристві точаться жваві дискусії. Якщо одна частина викладачів та дослідників пропонує робити упор на покарання за несумлінне запозичення, то інша вважає за краще діяти шляхом роз'яснення і переконання, а третя - зосередитися на ефективній організації самостійної роботи студентів з метою максимально утруднити фальсифікацію її результатів.

Визначивши плагіат як використання чужого тексту без належної вказівки авторства, ми залишаємо відкритим питання про «кількісний поріг»: чи слід карати за присвоєне словосполучення або окреме речення, або за більший обсяг некоректних запозичень, чи може бути покарано перефразування чужих думок або текстуальний збіг у тих випадках, коли йдеться про широко відомі факти, явища, закономірності тощо.

З огляду на вищесказане є пропозиція здійснювати організацію занять таким чином, щоб істотно звузити можливості фальсифікації письмових завдань. Зокрема пропонується розбити виконання робіт на кілька стадій (наприклад, складання бібліографії, написання огляду тощо), за виконання кожної з яких необхідно звітувати окремо. Інша пропозиція полягає в тому, щоб зробити обов'язковим використання

заздалегідь визначених джерел і праць. На додаток до цього можна перевірити знання студентом змісту поданого ним тексту в процесі усної співбесіди.

Усі ці заходи, однак, забирають у викладача багато часу і припускають, що він повинен взяти на себе додаткову неоплачувану роботу. До того ж в українських умовах проміжні вимоги можуть виявитися неефективними через те, що значна, якщо не більша, частина студентів можуть просто проігнорувати інструкції і подати роботи в останній момент, а у викладача не буде законних підстав для того, щоб жорстко покарати порушників, виставивши їм незадовільні оцінки, якщо відвідування занять і проміжний контроль не були офіційно закріплені ЗВО.

Більш радикальною є пропозиція скоротити до мінімуму кількість самостійних письмових робіт, які за потреби можуть виконуватися в аудиторії під контролем викладача. Звичайно, мінус такого підходу очевидний, оскільки він забирає у сильних студентів можливість розвивати навички виконання письмової роботи і пошуку матеріалу, ставлячи передусім контроль за недбалими учнями.

В. О. Котик

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Відмітною рисою сучасного спеціаліста будь-якої галузі є не тільки наявність фундаментальних знань у професійній діяльності, але й необхідність володіння сукупністю програмних засобів, які допоможуть йому орієнтуватися в інформаційному просторі.

Таким чином, завдання викладача закладу вищої освіти – виховати професіонала з активною життєвою позицією, компетентного у своїй сфері діяльності, з умінням орієнтуватися в умовах, що змінюються, готового вирішувати професійні завдання, здатного до самоосвіти, саморозвитку і самореалізації. Засобами, здатними допомогти в здійсненні цього завдання, стають електронні ресурси, що функціонують на базі нових інформаційних технологій і становлять основу для становлення сучасного медіасередовища.

Мультимедіа являє собою інформаційну технологію, що швидко розвивається, і має такі риси: інтеграція в єдину програмну продукцію різних видів інформації, робота в режимі реального часу, а також новий рівень інтегрованого спілкування «людина – комп'ютер».

Інформаційні технології дають змогу створювати такі електронні засоби навчання, які інтегрують властивості практично всіх традиційних засобів, використовують, коригують та зберігають досвід, що міститься в інформаційних середовищах, обмінюються ними, поєднують досягнення

педагогічних та інформаційних технологій, мінімізують витрати на навчання.

Впровадження інноваційних технологій в умовах тотальної інформатизації освіти вважається сьогодні прогресивним кроком, підвищує мотивацію навчання та сприяє інтенсифікації навчальної діяльності. Для підвищення якості навчального процесу викладач у своїй роботі може використовувати електронні навчальні ресурси, такі як презентації, відеолекції, відеоконференції, електронні навчальні посібники, мультимедійний курс, комп'ютерні моделі, освітні портали, освітні ресурси віддаленого доступу та ін.

Зобов'язання студента полягає в тому, щоб, збагачуючи своєю творчою енергією навчальний процес, прийняти на себе відповідальність за свою результативність.

Навчально-методичний комплекс за кожною дисципліною, що спирається на використання окремих елементів інформаційних технологій, забезпечує підвищення ефективності взаємодії вченого і студента у навчальному процесі та новий рівень якості навчального середовища.

Особливістю навчально-методичних комплексів за дисциплінами, що використовують електронні навчальні ресурси, є те, що вони оптимально поєднують систематизацію теоретичних знань і практичних навичок студентів, підвищують якість поточного контролю успішності, розвивають навички самоконтролю студентів, дозволяють актуалізувати і зберегти інтерес студента до обраної професії.

Комп'ютерні інноваційні технології призначені стати не додатковим «доважком» у навчанні, а невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищуючи його ефективність.

Список використаних джерел

1. Новак Г. Л. Шляхи активізації роботи студентів на заняттях спеціальних транспортних дисциплін. *Методичний вісник Маріупольського механіко-металургійного коледжу*. Маріуполь, 2010. С. 56-64.

2. Литвин А. В. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю: монографія. Львів: Компанія «Манускрипт», 2011. 498 с.

В. І. Куделя

ЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ В РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Якісна зміна системи вищої освіти потребує розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в університеті, що сприятиме формуванню високої академічної культури.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та (або) наукових (творчих) досягнень. Таким є визначення академічної доброчесності в проекті Закону України «Про освіту».

Питання академічної порядності в університеті особливо актуальні з таких причин:

- по-перше, є переконливі свідчення того, що останніми роками кількість проявів академічної недобросовісності значно збільшилась, при цьому списування і плагіат уже в середніх школах набуло масового характеру. Отже, університетам доводиться все частіше мати справу з проблемами, що стосуються академічної порядності;

- по-друге, спостерігаємо «кризу порядності» в суспільстві в цілому, що породжує і «кризу академічної порядності» в університеті зокрема.

Якщо ми хочемо створити суспільство, яке буде визнано в Європі, наші молоді спеціалісти повинні не лише отримувати професійні знання, але й дотримуватися законів і загальноприйнятих моральних та етичних правил і норм.

Академічна етика означає академічну чесність і передбачає, що студенти і викладачі неухильно повинні дотримуватися кодексу честі, довіри, пошани і нести відповідальність за свої дії, наприклад за виконання завдань, написання і публікацію робіт, оцінювання знань і обмін ними в процесі навчання, викладання і за проведення наукових досліджень. Розвиток академічної етики – це один з основних засобів, за допомогою якого університети можуть робити реальний внесок до створення цивілізованого суспільства.

В. В. Котик

СТУДЕНТСЬКИЙ ПЛАГІАТ ЯК КЛЮЧОВА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Останніми роками Україна все активніше залучається до процесу наукової і студентської мобільності, збільшується кількість обмінних програм, програм подвійних дипломів з іноземними ЗВО. У зв'язку з цим важливо, щоб оцінки, отримані студентом в українському закладі вищої освіти, відображали реальний рівень його знань і відповідали міжнародним стандартам. На жаль, часто ці оцінки необ'єктивні через поширеність плагіату, списування в роботах студентів і високу толерантність до цього у ЗВО України.

На наш погляд, студентський плагіат є ключовою комплексною проблемою, що сполучає в собі декілька аспектів :

- організаційний – відсутність ліцензійного програмного продукту в університетах для перевірки робіт на плагіат; необов'язковість перевірки; проблема тайм-менеджменту;

- педагогічний – викладачі через завантаженість, емоційну напругу та низьку оплату праці часто стають толерантними до несамотійно виконаних студентських робіт;

- етичний – нечесно присвоюються результати чужої праці;

- правовий – порушення інтелектуальних прав власності;

- ринковий – у певному ступені підривається основа підготовки для ринку праці кваліфікованого спеціаліста, здатного до саморозвитку, самотійного навчання та підвищення свого інтелектуального капіталу.

До основних напрямків боротьби з плагіатом ми відносимо такі.

1. Розробка Міністерством освіти і науки України спільно з університетами Положення про боротьбу з плагіатом з чітким визначенням цього поняття та закріплення його в методичних рекомендаціях щодо підготовки контрольних, екзаменаційних, курсових та випускних кваліфікаційних робіт.

2. Впровадження обов'язкової процедури перевірки студентських робіт на плагіат. Це підвищить об'єктивність та бездоганну оцінку і зніме надлишкове навантаження (включаючи психологічне та емоційне) на викладачів.

3. Посилення покарання за плагіат (публічний розголос прізвищ студентів, викритих у плагіаті, відрахування їх із ЗВО, втрата репутації на довгі роки тощо).

4. Удосконалення програмних продуктів у боротьбі з плагіатом, оскільки вони швидко застарівають.

5. Поступове запровадження в Україні високих етичних стандартів.

Відсутність плагіату в наукових та студентських роботах має стати основою для рейтингових показників ЗВО та його репутації.

6. Розробка методики бальної оцінки самотійності студента за роки навчання, з внесенням її в диплом про закінчення ЗВО.

7. Удосконалення методів самотійної підготовки українських студентів з акцентом саме на дослідницькі, аналітичні види робіт, в яких різко обмежується можливість запозичення чужих текстів.

Оскільки плагіат став повсюдною практикою для кількох поколінь українських студентів, його викорінювання потребує великої кількості системних заходів, колосальних зусиль, нестандартних підходів та докладного вивчення зарубіжного досвіду.

Список використаних джерел

1. Irene Glendinning (2013) European Responses to Student Plagiarism in Higher Education. URL: http://www.slideshare.net/PROJECT_GREAT/irene-glendinning-impact-of-policies-for-plagiarism-coventry-univ. Accessed 05.04.15

2. Інтернет-конференції (16-17 квітня 2015 р.). Київ: Міленіум, 2015. С. 47-49.

МОРАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ПЕРЕДУМОВА ГАРМОНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА

Необхідно враховувати, що в сучасному світі етичні, екологічні, політичні аспекти економіки так тісно переплелися, що їх важко розмежувати при вирішенні складних проблем. Моральність завжди розглядалася як основна передумова гармонізації економічних інтересів окремих індивідів.

Існують релігійний і нерелігійний підходи до визначення моральних основ економіки. Відмінності цих підходів пов'язані з принципово різними відповідями на питання про те, що є, що має бути і які способи досягнення бажаного стану.

У реальній, сучасній дійсності координація і регулювання ринкової економіки реалізуються за умови дотримання таких етичних принципів, як чесність, порядність, вірність слову.

Посилення гуманізації і соціалізації економіки і суспільства в цілому передбачає в першу чергу зміцнення моральних засад в економіці. А це можливо лише при активній ролі держави в цьому процесі. При цьому спочатку мають відбутися зміни в усіх напрямках діяльності самої держави.

Можна стверджувати, що економіка управляється не тільки економічними законами, а й людьми, а це означає, що неможливо виключити з економічних процесів свободу морального вибору. Моральні та етичні принципи теж складають економічний фактор, тому що правила вільного ринку діють тільки на основі того, що люди дотримуються загальних моральних і етичних орієнтирів.

І. В. Моцна

СТАН І ПРОБЛЕМИ БОРотьБИ З ПЛАГІАТОМ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

Останніми роками проблема боротьби з академічною недоброчесністю неодноразово опинялася в центрі суспільної уваги, однак цій боротьбі завжди бракувало системності і її результати, як правило, обмежувались викриттям чергового плагіатора із середовища високопосадовців, політичної чи наукової еліти. Короткочасний суспільний резонанс не супроводжувався спробами впорядкування відповідного правового поля і не призводив до організаційних, а подекуди, навіть репутаційних наслідків для плагіаторів. Важливо зазначити, що

науковий плагіат природним чином виростає з практики списування та плагіату в освіті (на всіх її рівнях).

Опитування студентів українських ЗВО показало, що, на їхню думку, основними факторами поширення плагіату в студентському середовищі є:

- необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру/року;
- повторюваність/неактуальність тем письмових робіт/розрив між темами та сучасними/актуальними/цікавими потребами;
- відсутність практичного застосування (перспективи застосування) результатів робіт;
- відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт (непрофільні, нецікаві, застарілі предмети);
- узвичайнені дії, що пов'язані з умовами підготовки письмових робіт у середній школі;
- ставлення викладачів до плагіату (нейтральне або відверте потурання);
- низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів;
- відсутність чітких та універсальних норм щодо оцінки оригінальності текстів, а також її вплив на загальну оцінку письмової роботи.

Узагальнюючи, вказані причини можна поділити на такі групи:

1. Незбалансованість навчальних програм і навантажень (переобтяженість програм предметами, необхідність вивчення яких для майбутньої професійної діяльності викликає сумніви).
2. Застарілість змісту і методів навчання, їх невідповідність вимогам часу.
3. Узвичайненість практики плагіату та терпиме до нього ставлення.
4. Відсутність єдиних правил і норм оцінювання оригінальності текстів та прозорих алгоритмів боротьби з плагіатом (профілактики, виявлення, покарання).

Основними факторами, які спричинюють порушення академічної доброчесності в частині поширення практики плагіату в науково-освітньому середовищі, є: несформованість правового поля у цій сфері; слабка вкоріненість відповідних етичних норм, і навпаки – «багаті» традиції негативних практик; нерівномірні/недостатні технічні можливості різних навчальних закладів для виявлення плагіату; безкарність проявів академічної недоброчесності; незбалансованість навчальних програм і навантажень; застарілість змісту і методів навчання, їх невідповідність вимогам часу, звідки слабка вмотивованість до навчання. На подолання цих негативних факторів має бути спрямовано комплекс заходів з утвердження у вітчизняній науково-освітній системі принципів академічної доброчесності. Важливим кроком у боротьбі з плагіатом у науці й освіті має стати поширення на магістерські роботи практики передзахисного оприлюднення.

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ПРОСВІТНИЦТВО ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Метою антикорупційного просвітництва є формування антикорупційного світогляду, міцних моральних основ особистості, громадянської позиції та стійких навичок антикорупційної поведінки у студентів закладів вищої освіти.

До основних напрямів антикорупційної освіти слід віднести:

1) створення навчальних і навчально-методичних посібників, включення навчальних модулів, спрямованих на вирішення завдань інформування студентів про багатолікості корупції, формування усвідомленого неприйняття і ставлення до корупції, антикорупційного світогляду, підвищення рівня правової свідомості та правової культури студента; засвоєння навичок, необхідних для боротьби з корупцією, формування антикорупційного стандарту поведінки;

2) підвищення кваліфікації викладачів за допомогою участі в навчально-методичних семінарах, навчальних курсах та інших заходах, спрямованих на формування у них антикорупційних компетенцій;

3) планування та реалізація позанавчальних заходів, які формують і розвивають установки, націлені на нетерпиме ставлення до корупційних проявів [4].

Основний фактор боротьби з корупцією - формування громадянської позиції та соціальних норм антикорупційного світогляду. Очевидною є необхідність створення правової культури, яка розвивала б у громадян антикорупційну ідеологію і психологічну відповідальність та стійкість. Необхідна нова система кадрового забезпечення на службу в державні та муніципальні органи з введенням відкритої системи заохочення за показниками ефективності роботи.

Через те що корупція має деструктивний вплив на всі сфери суспільства і держави, необхідні масштабні зміни в суспільній свідомості, а також поведінці. Тому соціальний інститут освіти має тут особливу роль у проведенні заходів і профілактики, вихованні стійких норм розвитку антикорупційних установок.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38-39, С. 380.

2. Кодекс академічної доброчесності / ПНПУ імені В. Г. Короленка. URL: https://drive.google.com/file/d/1emVczdOw_LiWC9j_jbkRqw3D_DxCiJ8p/view (дата звернення: 05.10.2018).

3. Актуальні питання вдосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів: засід. «Круглого столу» / Комітет Верховної Ради

України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. Київ: Москаленко О. М., 2011. 75 с.

4. Алексеев С. Л., Сергеева Ю. С., Шайдуллин Р. Н. Формирование стандартов антикоррупционного поведения у студентов образовательных организаций. *Международный журнал экспериментального образования*. 2018. № 1. С. 5-10.

5. Скрипник А. Освіта, індекс сприйняття корупції та мотиваційні моделі корупційної поведінки. *Економіка України*. 2010. № 2. С. 59–71.

Ю. Т. Боровик

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Одним з основних завдань Закону України «Про освіту» є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників, керівників навчальних закладів тощо.

Стаття 42 Закону присвячена академічній доброчесності. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає в орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності та важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі.

За матеріалами SAIUP принципи академічної доброчесності для викладачів можна сформулювати таким чином:

- утверджувати важливість академічної доброчесності;
- плекати любов до навчання;
- ставитися до студента як до самостійної особистості;
- створювати атмосферу довіри в аудиторії;

- заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність;
- формулювати чіткі очікування для студентів;
- розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання;
- обмежувати можливості для академічної нечесності;
- кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються;
- допомагати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності.

Ґрунтовне дослідження аспектів реалізації принципів доброчесності в українській освітній системі було проведено аналітичною групою ОЕСР. У звіті докладно та аргументовано висвітлено загальні фактори, що породжують проблеми з академічною доброчесністю в системі освіти України. За висновками дослідників, основні недоліки системи вищої освіти України у сфері академічної доброчесності пов'язані з обмеженістю чинного законодавства, відсутністю чітких етичних норм, вразливістю процедур оцінювання та виявлення чинних порушень, безкарністю вчинків у цій галузі.

Прийняття оновленого Закону України «Про освіту» закладає правові основи формування політики доброчесності в освіті, зокрема у вищій школі. Водночас практична реалізація принципів академічної доброчесності потребує конкретних заходів, пов'язаних з особливостями підготовки фахівців на різних освітніх рівнях.

Таким чином, порушені проблеми потребують від усіх учасників освітнього процесу узгоджених дій, спрямованих на формування світогляду майбутніх фахівців, що базується на принципах академічної доброчесності. Високі освітні стандарти, в основу яких покладено відповідні цінності, стануть запорукою визнання результатів навчання в українських ВНЗ не лише роботодавцями, а й міжнародною спільнотою.

В. В. Компанієць

ЯКІСТЬ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЯК ФУНКЦІЯ КРИТЕРІЇВ ЇЇ ОЦІНКИ, А ТАКОЖ ТВОРЧОСТІ ТА МОРАЛЬНОСТІ ВЧЕНОГО

Однією із сучасних вимог щодо діяльності викладача закладу вищої освіти є його активна участь у науковій діяльності, до якої передусім належить публікація різних наукових праць. І зараз як ніколи гостро постає питання щодо забезпечення високої якості цих праць. При цьому самі підходи до оцінки якості ще остаточно не сформульовані, а також мають за своєю природою суб'єктивний характер.

Відомі такі вимоги до будь-якої наукової праці, як її актуальність, наукова новизна та практична цінність, доступна мова та стиль написання

праці, її структурованість та логіка, а також те, що вона створена саме автором і не містить незаконно використаних результатів праці інших авторів, тобто так званого плагіату.

Для того щоб виконати тільки ці формальні умови якості, необхідні як певні внутрішні якості автора (професіоналізм, обізнаність з проблемою, творчий потенціал і обов'язково – моральність, добросовісність), так і зовнішні умови.

Щодо останнього, то основні складові зовнішніх умов не сприяють створенню якісного наукового продукту, а, навпаки, ускладнюють цей процес. Це насамперед існуюча складна та трудомістка у виконанні система загальних вимог до викладача закладу вищої освіти поряд з невисокою оплатою праці, а також умови, які створені в системі вищої освіти та науки для здійснення саме наукової роботи, у т. ч. критерії оцінювання якості наукової праці викладача.

Відомо, що однією із основних вимог до викладача-науковця є кількість посилань на його праці, а також обов'язковість публікацій у закордонних виданнях, які для українських викладачів обмежуються лише двома (Scopus, Web of Science) та, окрім цього, найчастіше потребують великої плати за публікацію. Вихід вчені знаходять, з одного боку, у збільшенні кількості публікацій (для забезпечення цитування), а з іншого – у створенні формальних творчих колективів (для забезпечення помірності розміру оплати публікації). Але і те, і інше за своєю суттю суперечить принципам добросовісності та якості і не може забезпечити якісної наукової праці.

Також істотною проблемою є реальне зменшення часу, який залишається для якісної наукової праці, через зростання в освіті бюрократизації. Паралельно прискореними темпами збільшується потік нової інформації, яку необхідно осмислювати.

І остання зовнішня проблема, на якій ми зупинимось, – це умови для якісної наукової праці. Серед них: наявність сучасної інформаційної та технічної бази для досліджень, власних полігонів проведення досліджень та належного фінансування, якісної системи мотивації творчої праці. На жаль, сучасний «середньостатистичний» український вчений цих умов не має.

Таким чином, створені в українській системі вищої освіти та науки умови, на жаль, не сприяють, а скоріше заважають творчій, натхненній, якісній праці українських вчених. А що залишається для її забезпечення? Тільки внутрішній потенціал вченого – його творчі сили, моральність та добросовісність, бажання донести світло, правду, створюючи ідеї та нові корисні розробки, до наукової спільноти та молоді, сприяти вирішенню існуючих проблем та покращенню ситуації в певній галузі. Такий потенціал і необхідно формувати і виховувати у молодих вчених, взагалі підтримувати на неформальних людських засадах поза існуючою формальною системою оцінки і забезпечення наукової праці.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТІВ

Сьогодні розвиток освітньої та наукової сфери відбувається під впливом низки негативних факторів, зокрема таких як: усвідомлене ігнорування правових норм суспільства, бюрократизація системи державного управління освітньою діяльністю, використання залишкового принципу фінансування освітньої і наукової сфери, деформація процесів інтеграції української системи освіти до світового освітнього простору, поступова втрата суспільного престижу вищої освіти і, відповідно, погіршення позицій вітчизняних закладів вищої освіти на світовому ринку освітніх послуг. У таких умовах кардинально змінюється ставлення студентів до освітнього та наукового процесів, знижується їх мотивація до освоєння теоретичних знань і набуття практичних навичок, формується оманливе враження щодо другорядності інтелектуальних і професійних цінностей у становленні висококваліфікованого спеціаліста. Як наслідок відбувається поширення практики ігнорування студентами певних правил академічної доброчесності.

Важливо зазначити, що наразі на державному рівні приділяється вагома увага визначенню дієвих заходів щодо досягнення високого рівня академічної доброчесності у сфері освітньої та наукової діяльності. Відтак Міністерством освіти і науки України розроблено методичні рекомендації для закладів вищої освіти щодо підтримки принципів академічної доброчесності, які містять настанови з формування відповідних компетенцій у студентів, створення атмосфери академічної доброчесності у викладацькому колективі і підвищення рівня мотивації викладачів до дотримання правил академічної етики, а також визначають види порушень академічної доброчесності і відповідні санкції за недотримання таких правил. Однак, слід зазначити, що дотримання правил академічної доброчесності має відбуватися на добровільних засадах на основі формування відповідних морально-етичних цінностей у всіх учасників освітнього та наукового процесів на всіх рівнях управління цими сферами.

Важливу роль у формуванні компетенцій з академічної доброчесності у студентів відіграє безпосередньо викладач. У цьому розумінні викладач повинен забезпечувати якісне і зрозуміле для кожного студента пояснення щодо змісту та особливостей виконання навчального завдання; надання прикладу вже виконаного завдання з метою мінімізації допущених помилок; формування у студентів навичок щодо оцінки якості і достовірності інформаційних джерел та інформації, яку вони містять; забезпечувати опанування студентами навичок щодо логічного структурування отриманої інформації і акцентування уваги на ключових моментах; створювати умови для розвитку творчих здібностей студентів

виконанням ними індивідуальних творчих завдань, які надають змогу для вираження власної думки та авторської позиції; забезпечувати підвищення рівня їх мотивації до насичення новими знаннями, формування інтелектуальних здібностей студентами і їх самореалізації.

Насамперед досягнення високого рівня академічної доброчесності студентів пов'язано з формуванням таких компетенцій, як: здатність до самостійного та своєчасного виконання навчальних завдань; урахування студентами етичних аспектів освітньої і у подальшому професійної діяльності; ґрунтовне розуміння поняття академічного плагіату і особливостей здійснення цитування інших авторів; здатність до моральної оцінки власної поведінки і усвідомлення необхідності дотримання норм академічної доброчесності; освоєння правил і формувань умінь щодо якісного академічного письма.

Н. Є. Каличева

ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Для удосконалення правового механізму надання високого рівня якості освітньому процесу у Законі України «Про освіту», прийнятому у 2017 році, значна увага приділяється питанням академічної доброчесності, що пов'язане з удосконаленням та модернізацією системи освіти в нашій країні.

Відповідно до Закону дотримання принципів академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками сприяє їхньому саморозвитку та вдосконаленню як фахівців і зводить до мінімуму суб'єктивізм при оцінюванні результатів навчання.

Для здобувачів освіти дотримання академічної доброчесності зводиться до добросовісного та самостійного виконання поставлених завдань з метою самовдосконалення та розвитку для здобуття бажаних компетенцій під час навчання.

Головним завданням закладів вищої освіти є підготовка висококваліфікованого фахівця, який буде спроможний задовольнити потреби працедавця. Для досягнення цього необхідно, щоб усі учасники освітнього процесу добросовісно ставилися до своїх обов'язків.

Так, основним завданням викладача є передача відповідних знань та навичок студенту, що б він у процесі навчання набув необхідних компетенцій. І важливе значення в цьому процесі має об'єктивне ставлення викладача до студента, адже всі необхідні знання не можна передавати здобувачу безпосередньо. Тому він має здійснювати самостійну роботу для більш широкого та всебічного дослідження поставленого питання. За таких умов вміння студента мають бути об'єктивно оцінені для внесення

коректив у систему набуття знань і для підтримки його бажання в подальшому навчанні. Адже підтримка у здобувача цікавості до отримання нових знань та компетенцій є основою для випуску на ринок праці висококваліфікованого фахівця.

В. О. Овчиннікова

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Вітчизняний освітній процес має три ступені освіти: бакалаврат, магістратура, аспірантура. Всі три ступені освіти є своєрідною кібернетичною системою, тобто комплексом взаємопов'язаних компонентів (елементів), але кожен з яких також є окремою системою. При цьому всі компоненти системи мають існувати не ізольовано один від одного, а взаємодіяти між собою, тому зміна одного з елементів веде до зміни інших.

Наразі, під час трансформації соціально-економічних умов в Україні і у світі, ринок висуває до бакалаврів та магістрів нові вимоги, які недостатньо враховані в програмі їх підготовки, стала очевидною модернізація української освіти. Набув активного поширення компетентнісний підхід.

Компетентнісний підхід – це пріоритетна орієнтація освіти на її результати: формування необхідних загальнокультурних і професійних компетенцій, самовизначення, соціалізація, розвиток індивідуальності і самоактуалізація. Такий підхід орієнтує систему освіти на забезпечення якості підготовки відповідно до потреб сучасного суспільства, що узгоджується не тільки з потребою особистості інтегруватися в громадську діяльність, а й потребою самого суспільства використовувати потенціал особистості.

При його реалізації, як показує практика, зростає роль самостійної роботи студентів, розширюється творчий елемент освітнього процесу, що властивий активним та інтерактивним методам навчання (вирішення ситуаційних завдань, кейс-технології, ділові та рольові ігри, круглі столи, диспути, дискусії, виконання проєктів, тренінги тощо).

Все це ставить у першу чергу проблему ресурсного забезпечення навчального процесу. В більшості – це:

1) наявність спеціально обладнаних аудиторій із забезпеченням необхідною сучасною навчальною, науковою, періодичною та спеціальною літературою, електронними базами даних, відкритим адресним доступом до інтернет-джерел, програмного забезпечення;

2) особлива увага до викладача як ключової фігури освітнього процесу (регулярне підвищення кваліфікації, обмін досвідом, можливість науково-дослідної діяльності тощо);

3) створення та розвиток сучасної інфраструктури (в основному, комп'ютерної) забезпечення навчального процесу;

4) наявність баз практик і стажувань (у тому числі зарубіжних), забезпечення тісної взаємодії з майбутніми роботодавцями.

А по-друге – висуває проблему розвитку культури академічної доброчесності, спровоковану вільним доступом студентів до величезного масиву інформації.

Вирішення цієї проблеми лежить не тільки в руслі самостійного навчання студентів зазначеної культури, але й розробці спеціальних додаткових занять, що будуть цілеспрямовано допомагати в цій проблемі і фокусувати увагу на необхідності надбання ключових професійних компетенцій, а не запозичення їх іззовні.

Особливу роль у надбанні компетенцій і підвищенні рівня академічної доброчесності покликані відігравати наукові школи. Наукова школа – це багатогранне поняття, феномен, унікальне явище, що спирається на спільність науково-дослідницьких інтересів та інтегрує тісне і близьке співробітництво дослідників і практиків, що породжує неформальні наукові відносини та приваблює нові молоді таланти, а також сприяє розвитку принципово нових галузей науки. Наявність наукової школи супроводжується успадкуванням і розвитком знання, його передачею від одного покоління до іншого та створює основу для розвитку культури академічної доброчесності.

Т. Г. Сухорукова

ПЕДАГОГІЧНА ЕТИКА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вимоги сучасної економіки до молодих спеціалістів визначають напрями розвитку педагогічної праці. Сучасний педагог вищої школи повинен не тільки вдосконалювати свої професійні знання, а й розвивати культуру педагогічної діяльності. Педагоги, науковці та практики зазначають, що за останні майже три десятиліття розвитку вітчизняної педагогіки умови навчання кардинально змінилися: 1) сьогодні більшість студентів денної форми навчання (особливо старших курсів) поєднують навчання з роботою; 2) контрактна форма навчання стала переважною, що опосередковано впливає на побудову відносин «педагог–студент»; 3) йде постійне скорочення годин аудиторних занять і одночасне збільшення годин самостійної роботи; 4) підвищується значення прикладних знань; 5) суспільство все більше орієнтується на матеріальні цінності, проте рейтинг духовно-моральних цінностей знижується; 6) у суспільній

свідомості спостерігається розмитість моральних цінностей та ідеалів, зокрема у частини інтелігенції, знижується віра в краще майбутнє, у розвиток сучасної цивілізації. Природно, що ці зміни впливають на етику педагогічної діяльності.

Загально визнаною аксіомою є класичне визначення етики як системи універсальних і специфічних моральних вимог і норм поведінки, що реалізуються в процесі суспільного життя. Педагогічна етика – це наука про закономірності розвитку моральних вимог, що породжуються особливостями педагогічної праці, які проявляються у взаєминах між учителем і учнем, вчителями та батьками учнів, між учителями та адміністрацією, а також у складних взаєминах у самому педагогічному колективі, визначальною умовою яких є особистісні і професійні якості вчителя (педагога).

Спеціальні дослідження показують, що студенти більше цінують у викладачеві тактовність, доброту, справедливість, розуміння вікових проблем, бажання надати студенту допомогу в опануванні програмного матеріалу, товариськість, сумлінність, працьовитість, стриманість, віру в пізнавальні здібності того, хто навчається, терпіння, вимогливість і низку інших професійно значущих особистісних рис. Але головне, чим дорожить вихованець, – це душевна щедрість, щирість і сердечність відносин.

Педагогічна етика базується на класичних принципах професійної етики: неупередженість, об'єктивність; конфіденційність; посадові старання; точне виконання професійних обов'язків; уникнення потенційних або явних конфліктів. Ці принципи покладені і в професійну етику педагога. Безумовно, ринкова економіка чинить активний вплив і на навчальний процес. Сьогодні педагог не може користуватися тільки традиційними методами навчання. Але за новими методами навчання (більш технічно оснащеними) не повинна зникнути духовна складова освітнього процесу.

Практика показує, що комп'ютеризація планомірно призводить до зниження рівня загальної і спеціальної граматики не тільки серед студентів, але і з-поміж педагогів. За рекомендацію маємо наголосити на необхідності проведення серед педагогів аудіодиктантів.

Точне виконання професійних обов'язків педагогом є безумовним орієнтиром професійної діяльності студента в майбутньому. Заохочення наукової діяльності студента активізує його творчий потенціал. Приклад педагога-вченого змушує деяких студентів вибирати наукову стежу. Як сказав Сенека: «Довгий й мало корисний шлях настанов, короткий і дійсний шлях прикладу». Педагог вищої школи зобов'язаний не тільки зберігати знання, які він передає студентам, а й примножувати знання, щоб студенти бачили: їхній наставник теж розвивається, вносить нові, сучасні знання у свою педагогічну практику. Досвід показує, що студенти це відразу відчувають.

У висновку слід зазначити, що етичний саморозвиток педагога вищої школи має складатися з культурного та патріотичного розвитку. Педагог – це людина культури. Він сам – носій культури. У суспільній свідомості педагог завжди був і залишається зразком культури. Ядро його особистості складають так звані загальнолюдські гуманістичні цінності моральних, гносеологічних, естетичних норм.

Ю. В. Єлагін

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Забезпечення академічної доброчесності базується на принципах об'єктивності та справедливості освітнього процесу під час навчання, викладання та оцінювання результатів навчання; провадження та викладання результатів наукової діяльності з метою забезпечення загального доступу і довіри до результатів навчання та наукових досягнень.

Інформатизація освіти в Україні є одним із напрямів забезпечення об'єктивності та дотримання доброчесності процесів викладання та оцінювання результатів навчання, провадження наукової, науково-педагогічної діяльності. Головною її метою є підготовка фахівця до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості, об'єктивності та ефективності.

Інформатизація вищої школи передбачає:

- оперативне оновлення навчальної інформації у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури;
- отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного студента, що уможливує диференційований підхід до організації їх навчання;
- освоєння адекватних науковому змісту навчання й індивідуальним особливостям студентів способів донесення навчальної інформації;
- отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що дасть змогу оперативно вносити в нього необхідні корективи.

Усе це сприяє удосконаленню інформаційної культури студентів, здійсненню рівневої та профільної диференціації навчально-виховного процесу з метою розвитку нахилів і здібностей студентів, задоволення

їхніх запитів і потреб, розкриття творчого потенціалу; удосконаленню управління освітою; підвищенню ефективності наукових досліджень.

Для інформаційного забезпечення академічної доброчесності кожен викладач і студент повинні мати доступ до практично необмеженого обсягу інформації і її аналітичного оброблення, можливості для безпосереднього включення в інформаційну культуру суспільства.

І. Л. Назаренко

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ЗАМІСТЬ РЕФЕРАТІВ

Ні для кого не є секретом, що більшість студентів скачують готові реферати з інтернету замість того, щоб написати самим. І навіть упровадження перевірки на плагіат за допомогою відповідної комп'ютерної програми не здається виходом із ситуації, адже програму можна обманути.

Маючи позитивний досвід запровадження деяких творчих завдань у викладанні дисциплін «Основи наукових досліджень», «Інтелектуальний бізнес» та «Інноваційний розвиток підприємства», можна стверджувати, що така форма роботи стимулює творчу активність студента, змушує його побороти лінь та нехіть.

Наприклад, у курсі «Інноваційний розвиток підприємства» студентам магістратури (денної форми навчання – в індивідуальній роботі, заочникам – у контрольній роботі) пропонується, крім чотирьох традиційних розрахункових завдань, одне творче. Як вихідні дані надаються статистичні форми звітності підприємств з інновацій, завдання – аналіз стану інноваційної діяльності підприємства. В цілому сформульовано, як проаналізувати те чи інше явище чи процес у динаміці, його структуру, а додатково – ще й порівняти показники структури з аналогічними по Україні (використавши статзбірник), зробити висновки, проілюструвати рисунками. Типи рисунків студенту запропоновано обирати самостійно, але щоб вони ілюстрували головну думку, суть і були коректними.

Найголовніше – висновки. Проблема в тому, що багато студентів не можуть зробити висновки, просто перелічують, як змінилися ті чи інші показники (наприклад, підвищилися на 3 % чи зменшилися на 7 %), тому найголовніше – навчити бачити причини змін показників, розуміти ситуацію в цілому, щоб уникнути ситуації, коли «за деревами ліса не бачать».

Звісно, розроблення творчих завдань та перевірка їх виконання потребують від викладача додаткового часу, але це є засобом забезпечення академічної доброчесності та підвищення рівня результативності навчання студента.

Самостійна робота є важливою складовою успішного навчання студента, особливо студента-заочника, у якого лише 10–20 годин

викладання дисципліни припадає на аудиторні заняття, а решта 100–140 годин – на самостійну роботу.

Але більшість студентів нехтують цією складовою, зокрема денного навчання – через недостатній самоконтроль і розпорошення сил, невміння ефективно організувати свій час, заочники – здебільшого через зайнятість на роботі та в сім'ї. Втім, багато хто зі студентів денної форми навчання вже старших курсів також працюють.

Отже, для підвищення ефективності самостійної роботи студентів треба посилити одну з функцій менеджменту – контроль, який провадити з використанням сучасних засобів зв'язку. Наприклад, створити групи заочників у Viber та зобов'язати їх двічі на місяць звітувати про те, що зроблено із самостійної роботи. Для цього необхідно буде розділити самостійну роботу на відповідні блоки і розробити критерії оцінювання виконання кожного блоку (можливо, прості – у форматі «склав–не склав»).

Тобто посилення зв'язку з викладачем, відсутність 3-, 4-місячної перерви у навчанні між сесіями, коли студент з різних причин нехтує виконанням самостійної роботи, сприятиме підвищенню ефективності навчання.

Стосовно студентів денної форми навчання – таке використання сучасних засобів (соціальних мереж, Viber тощо) буде ними затребуваним (зважаючи на той факт, що вони вже активно використовують ці соцмережі для спілкування з друзями, для самовираження, пошуку інформації тощо) і корисним для навчання.

Впровадження цієї пропозиції, безсумнівно, вимагатиме від викладачів додаткового часу, але, враховуючи все вищесказане, сприятиме підвищенню успішності студентів.

О. М. Полякова

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Зі збільшенням наукових досліджень у світі зростає проблема забезпечення етичних принципів академічної доброчесності. Стурбованість ситуацією, що склалася, спонукає світове наукове товариство протидіяти науковому шахрайству, науковій та видавничій нечесності, основними проявами яких є фабрикація даних, фальсифікація результатів, плагіат, зокрема самоплагіат, фрагментованість, подвійні публікації.

Під академічною доброчесністю розуміють сукупність етичних принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

На 2-й Всесвітній конференції щодо сумлінності в дослідженнях було прийнято Сінгапурську заяву про сумлінність у дослідженнях, в якій сформульовані принципи і види відповідальності. Основними принципами академічної доброчесності є чесність у всіх аспектах досліджень, підзвітність при проведенні досліджень, професійна ввічливість і справедливість у роботі з іншими, якісне управління дослідженням.

Принципи наукової сумлінності зобов'язує кожного вченого дотримуватись встановлених вимог та обмежень щодо достовірності своїх досліджень, правил цитування, методів дослідження, публічного спілкування, рецензування наукових робіт тощо. Варто враховувати етичні правила і норми конфіденційності, прийняті в різних культурах, специфічні етичні норми інтернет-простору. Проте слід зазначити, що першочерговою основою дотримання цих принципів є добра воля дослідника, що безпосередньо залежить від його моральних установок.

У світовій практиці основними напрямками діяльності щодо забезпечення сумлінного проведення досліджень та дотримання етичних принципів академічної доброчесності є розслідування випадків недобросовісного проведення досліджень; захист інформаторів (whistleblowers), які повідомляють про недобросовісні дослідження; створення навчальних програм з відповідального проведення досліджень; проведення тренінгів.

Етичні норми можуть бути зведені до таких основних категорій: чесність і сумлінність при проведенні досліджень; визнання інтелектуального внеску інших вчених; взаємовідносини з громадськістю; моральні цінності, які затверджуються або спростовуються науковим дослідженням. Саме від цінностей та моральних установок вченого залежить етичний вибір та доброчесність результатів дослідження.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: офіц. текст: станом на 09.08.2019 р. № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Аскарова А. Е. Этика в публикациях. *Вестник Казахского Национального медицинского университета*. 2015. № 3. С. 375-378.
3. Єгорченко І. Академічна доброчесність: стандарти світової спільноти чи імітація? / Освітня політика. Портал громадських експертів. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1261>.

О. В. Шраменко

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТІВ

Академічна доброчесність відіграє провідну роль у наданні якісної освіти, а також у формуванні висококультурного майбутнього суспільства.

З розвитком науково-технічного прогресу та наявністю відкритого доступу до інтернет-ресурсів у сучасній молоді масштаби плагіату серед учнів, а в подальшому і студентів набули катастрофічного характеру та іменуються не інакше як «кризою академічної доброчесності». Негативний бік копіювання чужих напрацювань та думок полягає не тільки в порушенні авторського права. Внаслідок цього серйозною проблемою серед студентів стає відсутність вмінь та навичок самостійної роботи з літературою, її аналізу і систематизації, а також формування на базі цього власної думки. У зв'язку з цим розвиток академічної етики стає питанням національного характеру.

Міністерством освіти і науки України були розроблені рекомендації щодо академічної доброчесності, з якими були ознайомлені ЗВО. Серед них основними є:

- формування у студентів навичок академічного письма;
- створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти;
- введення відповідальності за порушення академічної доброчесності;
- прийняття ЗВО власних кодексів етики;
- посилення вимог до письмових робіт та їх захисту.

Однак виконання цих рекомендацій може бути дієвим лише за умов зацікавленості у якісній освіті з боку самих студентів. Адже основною причиною низької академічної доброчесності відповідно до проведених вченими досліджень є мотивація навчання у ЗВО. Ці дослідження показали, що тільки 33 % студентів мають на меті отримання професійних знань.

Така статистика обумовлена слабкою зацікавленістю в успіху, орієнтацією на оцінку, а не на навчання, невмінням ставити цілі, долати труднощі, а також негативним ставленням до освітніх закладів та викладачів.

У зв'язку з цим базою для формування академічної доброчесності серед студентів має стати насамперед розвиток рівня їх власної культури, розуміння необхідності отримання ними професійних знань.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

2. Кислова О. Н., Кузина И. И. Академическая порядочность современных украинских студентов в контексте становления академической культуры: Научный результат. URL: <http://research-result.ru/journal/article/881/>.

ВИКЛАДАЧ ЯК ТВОРЕЦЬ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Важко переоцінити роль викладача у формуванні академічної культури. У цьому зв'язку одним з найважливіших завдань реформування університетської системи управління є повернення постаті викладача у центр навчального процесу. Це, вочевидь, не має нічого спільного з абсолютизацією позиції викладача в аудиторії, з наданням йому монархічних привілеїв, коли студенти перетворюються на безлику та німу масу. Така позиція межує з іншою крайністю – зведенням студентів до статусу клієнтів або споживачів освітніх послуг.

Розв'язок нашої теореми про унікальну роль викладача у формуванні академічної культури слід шукати у площині відповідей на питання, в чому полягає навчальний процес, які його питомі цілі й завдання, яким чином конститується та форма знань, що вирізняє інтелектуала у його розумінні світу від нашого повсякденного світосприйняття.

Звернення до студентів на «Ви», елементарна увага до їхнього права знати про критерії та форми оцінювання знань ще перед початком курсу, відмова від подвійних стандартів у ставленні до своєї і чужої праці, дотримання високих наукових стандартів та норм академічної доброчесності – ці та інші моделі поведінки викладача завжди будуть набагато більш ефективним засобом пробудження суверенної гідності студента та його «жаги реальності» (Чеслав Мілош), ніж будь-які адміністративні заходи.

Слід остерігатися поширеної практики маргіналізації викладача через створення привілейованих умов для адміністративного апарату. Не можна, звісно, недооцінювати важливості вдалого академічного адміністрування для успіху викладацької діяльності. Водночас управління навчальним процесом не повинно ставати самоціллю академічного життя, перетворювати людину у «професійного бюрократа». Запровадження практики ротації кадрів на управлінських посадах мало б з часом витворити усвідомлення того, що керівна посада в академічній сфері – це радше почесний обов'язок, ніж життєве покликання.

Зайве й нагадувати про наболіле питання державних норм щодо обсягу навчально-методичного навантаження викладача, що спонукає зацікавлених наукою осіб залишати стіни університетів і змушує викладача працювати радше на відтворення знань, ніж їх помноження і розширення. У гіршому разі, така система примушує викладача вдаватися до лукавства, вигадуючи фіктивні види навантаження для виконання нормативних вимог.

Закінчуючи роздуми про академічну культуру як елемент університетського менеджменту, є переконаність, що з часом кожен український університет набуде свого власного неповторного обличчя.

Життя в умовах автономії спонукатиме наші університети до формування унікальної академічної атмосфери, завдяки якій кожен з них буде цікавим і привабливим для молодого людини саме з огляду на його індивідуальність і неподібність до інших.

Н. М. Каменева

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В СТАНОВЛЕННІ НАУКОВОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ

Наукова доброчесність є складовою і невід'ємною частиною персональної доброчесності людини, робота якої так чи інакше пов'язана з наукою. Робота викладача вдвічі є такою: з одного боку, обов'язкові власні наукові дослідження, з іншого – формування наукового мислення та інтересу у студентів.

Формування наукової доброчесності є під впливом мінімум двох шарів чинників: екзогенних і ендогенних. До перших можна віднести всі постанови, акти тощо, які забороняють, перевіряють, регламентують, карають і т. д. Вони, безумовно, необхідні, як системостворювальні чинники.

До ендогенних чинників належать мораль, честь, гідність науковця, що є надбанням поколінь і так легко втрачається – це окрема тема.

Найбільш поширеним видом наукової недоброчесності у студентів є плагіат. Чому? По-перше, це використання інтернету, що спокушає копіювати, запозичувати. Це сфера дії екзогенних факторів.

По-друге, відсутність самостійних думок, міркувань з приводу тієї чи іншої теми. І це вже зона дії, точніше, бездіяльності викладача. Саме викладач відповідає за виникнення зацікавленості студента, що має спонукати до вивчення додаткової літератури, формування персональної точки зору.

По-третє, страх студентів висловити, тим більш написати особисту думку, побоювання бути незрозумілим, осміяним викладачем. Тому бездоганна ввічливість, такт, терпимість, стриманість, доброзичливість – обов'язкові риси викладача поряд з професійним знанням, широкою ерудицією.

Останнім часом вимоги до викладачів концентруються навколо формальних ознак, практично ігноруючи думки студентів, їхні оцінки та переваги. Це погано впливає на якість викладання і, як наслідок, на стан наукової доброчесності серед студентів.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Статтею 42 Закону України «Про освіту» передбачається таке визначення академічної доброчесності — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами.

Визначено принципи академічної доброчесності для викладачів:

1. Утверджувати важливість академічної доброчесності. Заклади вищої освіти мають розповсюджувати істину навкруги. Це завдання полягає на викладачів, які мають пропагандувати такі цінності, як коректність та чесність.

2. Плекати любов до навчання. Академічна доброчесність забезпечується високими академічними стандартами. Зацікавленість студентів зростає і дає позитивні результати, коли їхня робота є складною, корисною та справедливою.

3. Ставитися до студентів як до самостійної особистості. Повага викладачів до студентів має зворотний характер: студенти поважають принципи, яких дотримуються вчителі, зокрема їхню відданість академічній доброчесності.

4. Створювати атмосферу довіри в аудиторії. Більшість студентів є зрілими, дорослими людьми, які цінують середовище, вільне від свавільних правил і тривіальних завдань, де довіра завойовується й надається.

5. Заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність. При певному спрямуванні студентам можна надавати повноваження у сфері сприяння та захисту найвищих стандартів академічної доброчесності.

6. Формулювати чіткі очікування для студентів. Викладацький склад має чітко роз'яснити свої очікування стосовно чесності в академічній роботі, включаючи характер і межі співробітництва між студентами.

7. Розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання. Студенти хочуть, щоб їхня академічна робота оцінювалась повною мірою та справедливо.

8. Обмежувати можливості для академічної нечесності. Правила та стандарти співпраці мають бути достатньо чіткими, для того щоб студенти не мали стимулів та можливостей їх порушувати.

9. Кидати виклик академічній нечесності. Професори та викладачі мають бути прикладом для студентів у підтримуванні цінностей академічного життя.

10. Допомогати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності. Визначення, поширення та захист академічної доброчесності має бути справою всього суспільства.

О. І. Фролов, О. Т. Мозгова

СВІТОГЛЯДНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ І ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сьогодні, незважаючи на появу інноваційних освітніх технологій, провідну роль в освітньому процесі продовжує виконувати викладач. При цьому можна стверджувати, що моральне виховання особистості студента є більш важливою метою викладацької діяльності, ніж передача йому конкретної інформації і контроль над її засвоєнням. У зв'язку з цим і актуальною є проблема особистості самого викладача, його моральних установок і світоглядних орієнтирів.

Світоглядна позиція викладача в значній мірі впливає на його діяльність. Викладач, хоч і обмежений рамками навчальної програми, сам вирішує, як надати матеріал, про що студентам розповісти в першу чергу, як розставити акценти в засвоєнні теми, які джерела порекомендувати для додаткового вивчення і, врешті решт, як пояснити студентам ті явища (історичні події, наукові проблеми, факти), які взагалі не мають однозначного і загальноприйнятого тлумачення.

Отже, сама позиція викладача і його стиль роботи впливають на формування світоглядних орієнтирів студентів. При цьому не викликає сумніву, що світогляд відіграє вирішальну роль у формуванні моральної свідомості, яке безпосередньо регулює поведінку особистості.

У зв'язку з цим виникає питання про критерії «правильності» світогляду викладача соціально-гуманітарних і загальноекономічних дисциплін.

На наш погляд, найбільш доцільною є нейтральна світоглядна орієнтація викладача в його професійній діяльності. Цей «нейтральний» світогляд передбачає: відмову від встановлення монополії на істину, утримання від остаточних і однозначних позитивних чи негативних

суджень; визнання в кінцевому підсумку рівноцінності протиборчих висловлювань, досягнення душевної незворушності та неупередженості, що є особливо важливим для того, щоб мати можливість уникнути суб'єктивних оцінок і переваг при викладі різних теорій.

Така світоглядна позиція викладача соціально-гуманітарних дисциплін дозволить не тільки передати і сформувати певну суму знань, необхідні вміння, а і загальнокультурні та загальнопрофесійні компетенції майбутнього випускника ЗВО і громадянина сучасного українського суспільства.

Т. М. Гайворонська

ЧИТАННЯ ЛЕКЦІЙ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ

Нині одним із головних напрямів у сфері освітньої та наукової діяльності університету, як і інших закладів вищої освіти України, є формування інтелектуальної, високоморальної, професійно компетентної особистості.

Найважливіша роль у навчальному процесі завжди належала саме лекції, яка розглядається як логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного матеріалу.

Окреслене завдання є багатопрофільним, через що потребує високопродуктивних методологічних і методичних засад.

Під методологією науки розуміють вчення про методи пізнання, теоретичне обґрунтування методів і способів пізнання, які використовуються в науці; певні теоретичні принципи, логічні прийоми і конкретні способи дослідження правових явищ. Методологічні аспекти правових досліджень становлять ті загальні питання, без вирішення яких не можна вивчати окремо взяті аспекти. Значення методології не обмежується тільки вивченням права, вона необхідна і в повсякденній практичній діяльності.

В основу методології читання лекцій покладено комплексний підхід до аналізу питань певних тем.

При викладанні лекційного матеріалу використовуються дві групи методів наукового пізнання: загальнонаукові (діалектичний, системно-структурний, історичний, формально-логічний, аналіз та синтез) і спеціальні правові методи (метод тлумачення правових норм, порівняльно-правовий метод) та ін.

Так, базовою методологічною основою наукового пізнання є діалектичний метод. Історичний метод дає змогу виявити історичні закономірності та особливості розвитку різних правових систем, зокрема реформування правових відносин.

Застосування формально-логічного методу обумовлює послідовність висловлених суджень, понять і висновків, а також аналіз положень нормативно-правових актів. Використання порівняльно-правового методу дає можливість проаналізувати положення вітчизняного чинного законодавства, принципи та законодавство ЄС.

Призначенням статистичного методу є вивчення кількісних показників і їхніх змін у правовому процесі та оброблення цих результатів для наукових і практичних цілей.

Спеціально-юридичному методу притаманний опис правової науки, юридичних норм. Цей метод дає можливість встановлювати зовнішні ознаки правових явищ, виробляти як поняття, так і їхнє формулювання. Завданням цього методу є аналіз змісту чинного законодавства та практики застосування цього законодавства державними органами. Методом аналізу забезпечується вивчення юридичних особливостей правових явищ, проводиться їх класифікація, а також вивчається взаємозв'язок з іншими явищами суспільного життя. Суть системно-функціонального методу полягає в тому, що право вивчається за допомогою та із застосуванням системно-функціонального підходу. Формально-юридичний і герменевтичний методи дозволяють встановити та зіставити зміст окремих приписів законодавства України. а метод юридичного прогнозування – з'ясувати перспективи розвитку й удосконалення права та законодавства України.

Таким чином лекція як один з основних видів занять покликана формувати у студентів основи знань з певної наукової галузі. Отже, лектор повинен враховувати, що науковий рівень лекції визначається саме його методологічною культурою.

О. Ю. Александрова

ЧОМУ УКРАЇНСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ ПОТРІБНА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

За європейські стандарти в освіті часто видають що завгодно, крім академічної доброчесності. Проте новації не мають сенсу, поки в освітній системі немає завдання надавати та здобувати освіту – одні учасники освітнього процесу зображують навчання, інші готують пакети документів про наявність навчального процесу незалежно від його реальної наявності, яка, як здається, взагалі не хвилює численних контролерів. Контролери перевіряють документи, але ми не спостерігаємо жодних занепокоєнь щодо навчального процесу ані в деяких приватних університетах, ані деяких державних, щодо яких в соцмережах розміщують численні свідчення практичної відсутності навчального процесу.

Ні, навіть повне впровадження стандартів академічної доброчесності саме по собі не врятує українську освіту від занепаду. Але продовження масового списування та видавання чужої роботи за свою в усіх ланках освітньої системи – від дітей в дитсадках до керівників освіти – це гарантія економічного та духовного занепаду, відтоку молоді за кордон, деградації інфраструктури та потреби завезення дорогих спеціалістів із-за кордону. «Красиву картинку», через яку можна поблажливо дивитись на масову академічну недоброчесність та не мати очевидних проблем в державі, можна буде утримувати ще максимум кілька найближчих років.

Вже зараз поширені скарги на відсутність належної кількості профпридатних учителів, інженерів, лікарів і на від'їзд молоді за кордон.

У суспільній думці академічна доброчесність часто обмежується лише «не спійманням на плагіаті»: нікого не спіймали – значить, все прекрасно. Хоча поширені традиції недоброчесності не обмежуються плагіатом – це й фальсифікація у вигляді звітів про реально не проведені лабораторні роботи та практику, і відсутність навчального процесу, і гранична примітивізація процесу навчання.

Що робити в такій ситуації? Відмовитись від застосування стандартів доброчесності, бо це все одно марно?

Ні, слід застосувати ці стандарти не тільки для окремих складових, на іспитах чи на курсових роботах, а і для всієї системи освіти в цілому. Академічна доброчесність полягає не тільки в тому, щоб «не дати списати», «не списати» і «навчити хоч чомусь», а чесно оцінити реальний рівень студентів, які прийшли вчитись, їхню мотивацію, наявні ресурси для навчання. Має бути контроль саме навчального процесу та результатів навчання, а не якості імітації цього процесу методом написання паперів.

А. В. Колісников, І. М. Крутько

ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ЕЛЕМЕНТ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Проблема об'єктивності оцінювання поточних, проміжних та підсумкових досягнень студентів у процесі викладання правових дисциплін тісно пов'язана з мотивацією осіб, що здобувають освіту, і, як наслідок, з якістю засвоєння навчальних програм студентами у процесі підготовки.

Оцінки, які отримують студенти на заняттях у ЗВО, можуть мати елемент суб'єктивності, тому що виставляються викладачем на підставі його внутрішнього оцінювання, впевненості у необхідності застосування тих чи інших балів за умов багатofакторності критеріїв оцінювання, його внутрішнього прийняття чи не прийняття всього комплексу таких критеріїв або їхніх окремих елементів.

Проблеми об'єктивності оцінювання, забезпечення рівнозначності оцінок студентів одного рівня підготовки є важливою метою організації навчального процесу у закладі вищої професійної освіти.

Проблема об'єктивності оцінювання зводиться до розумного зменшення суб'єктивних факторів, у тому числі комплементарності, антипатії, за умови максимального розуміння структури оцінки студента.

Така транспарентність оцінки, розуміння компонентів, які впливають на кінцевий результат, мають не тільки зменшувати потенційну конфліктність, але й служити додатковою мотивацією для студента, орієнтувати його на правильний напрям, якому він повинен приділяти особливу увагу.

Очевидні відмінності в оцінюванні студентів різними викладачами в рамках однієї навчальної структури відіграють роль демотивації. Навпаки, впевненість студентів у тому, що у рамках однієї освітньої програми забезпечуються рівні умови справедливої оцінки знань, є однакові критерії оцінювання та гарантується максимально можливе виключення особистого, необ'єктивного ставлення професорсько-викладацького складу до студентів, є суттєвим стимулом для освоєння програми навчальної дисципліни.

Система контролю знань, оцінювання досягнень студентів має сприяти мотивації до навчання і в цілому спрямовуватися не тільки на встановлення факту досягнення певного рівня підготовки, виявлення прогалин, але і служити інструментом критичного аналізу студентами рівня досягнутої компетентності та виявлення напрямів зосередження зусиль на наступному етапі вивчення.

О. І. Лисяк

ДІЄВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПОСИЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання п'яти засадничих цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності: «Ми переконані, що ці п'ять цінностей і до того ж відвага діяти, сповідуючи їх, навіть зіткнувшись із труднощами, формують істинні підвалини академічного середовища і освітніх інституцій. Без них діяльність, яку ми здійснюємо у межах нашої компетенції як викладачі, студенти чи дослідники, втрачає свою вартість, а її ефективність викликає сумніви».

Слід погодитись, що саме ці фундаментальні цінності і є основними принципами академічної доброчесності. Багаторічне вивчення процесів та практики втілених програм академічної доброчесності дають підстави дійти висновку, що немає універсального рецепту для створення

сприятливого клімату академічної доброчесності, але є певні кроки, за допомогою яких дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу стане можливим:

1. Створювати і пропагувати чіткі та справедливі правила, норми і процедури академічної доброчесності, які є практично зрозумілими та можуть бути послідовно втіленими.

2. Сприяти поширенню конкретних аспектів академічної доброчесності серед усіх сегментів університету. Освітня діяльність має містити обговорення фундаментальних цінностей, висвітлення зв'язку між академічною доброчесністю та більш широким колом етичних проблем.

3. Ознайомлювати усіх членів академічної спільноти зі стандартами та принципами академічної доброчесності, щоб вони сприймали очікувані результати як невід'ємні компоненти культури їх спільноти.

4. Практикувати дії, прописані у правилах та нормах університету, послідовно та прозоро. Надавати підтримку тим, хто дотримується норм та правил.

5. Розробляти, роз'яснювати та підтримувати неупереджені та прозорі системи розгляду порушень академічної доброчесності.

6. Бути у курсі сучасних розробок у сфері технологічних та освітніх практик задля передбачення підвищених ризиків та вирішення потенційних проблем, що стосуються академічної доброчесності.

7. Регулярно здійснювати оцінку ефективності правил та норм, процедур та практик доброчесності. За потреби переглядати та вдосконалювати їх для оновлення та покращення.

Саме дотримання принципів академічної доброчесності у вказаний спосіб є орієнтиром досягнення успіху в науково-освітній діяльності та дієвим інструментом забезпечення і посилення якості освіти у навчальних закладах.

О. І. Зоріна, О. М. Мкртичян

СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ

Академічна доброчесність відображає загальний набір принципів, таких як чесність, довіра, працьовитість, справедливість і повага, а також підтримка роботи студента і його нагороди.

Академічна доброчесність побудована низкою основних принципів. Для студентів це означає:

- брати на себе відповідальність за власну роботу і навчання;
- поважати думку інших, навіть якщо вони не згодні з ними;
- поважати права інших людей на роботу і навчання;

- визнавати роботу інших, коли це сприяло їх власним дослідженням;
- забезпечувати, щоб внесок людини в групову роботу було подано чесно;
- підтримувати інших у поведінці щодо академічної доброчесності;
- дотримуватися етичних вимог і за потреби професійних стандартів, відповідних дисципліні;
- уникати дій, які нададуть несправедливої переваги перед іншими;
- забезпечувати чесне подання результатів досліджень або експериментальних даних;
- дотримувати вимог оцінки.

Академічна доброчесність є керівним принципом для оцінки всіх студентів при складанні іспитів, під час усних презентацій або письмових завдань.

Значною мірою погляди студентів на проблеми академічної доброчесності залежать від загальної атмосфери у закладі вищої освіти, типових практик викладачів і представників адміністрації, спеціального навчання. Саме тому педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, а також представники адміністрації самі мають бути академічно доброчесними і здатними формувати відповідну компетентність у студентів. Однією з основ формування доброчесного академічного середовища є розуміння всіма його членами необхідності дотримання принципів академічної доброчесності. Зовнішнє середовище може сприяти або перешкоджати академічній доброчесності.

А. О. Дергоусова

ВИБІР ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Одним із важливих етапів підтвердження кваліфікації майбутнього фахівця є дипломна робота, яку студент самостійно виконує на останньому курсі навчання у ЗВО. Підготовка дипломної роботи і практика, що передує цьому, орієнтовані як завершальний етап навчання і відповідають за формування у студента навичок самостійної роботи в обраній ним професійній галузі.

Важливим кроком при написанні дипломної роботи є збір та обробка інформації та даних. Джерела літератури, від яких студентам не слід відмовлятися, – це:

- книги з домашньої бібліотеки;
- обласна бібліотека;
- бібліотека ЗВО;
- електронна бібліотека.

У цих джерелах студент знайде необхідні підручники і наукові статті. Не секрет, що краще користуватися матеріалом з наукових статей, оскільки в цьому випадку відразу можна зрозуміти стиль написання дипломної роботи, побачити проблематику теми, що розкривається, процес роботи. Також у них, на відміну від підручників, є готові посилання на джерела літератури, тобто список літератури істотно поповниться. У кращому випадку, навіть за допомогою двох-трьох статей можна буде скласти план дипломної роботи. Вони допоможуть виконати роботу не просто як доповідь, а дійсно наукове дослідження.

Але не слід забувати і про конспекти лекцій, оскільки це вже оброблене та структуроване джерело необхідної та цікавої інформації. І головне, при використанні того чи іншого джерела варто пам'ятати про авторське право та перевірку роботи на антиплагіат.

В. А. Волохов, І. В. Волохова

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ШКОЛІ

На сьогоднішній день відомо, що основою вищої навчальної школи для розвитку професійної компетентності є не тільки поєднання інноваційних та традиційних форм і методів навчання, а й формування академічної доброчесності.

За результатами аналізу фахівців Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України, поняття академічної доброчесності в Україні почало використовуватися у 2009 році. Академічна доброчесність становить комплекс етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Відомо, що академічна доброчесність напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Етичні принципи та цінності вищої навчальної школи, що лежать в основі її науково-освітнього функціонування, правила стосунків у навчальному закладі, у викладацьких колективах, у взаємовідносинах зі студентами є основою спроможності академічного закладу задовольнити запит суспільства.

Академічна доброчесність містить кодекс честі закладу вищої освіти, антикорупційні заходи, етичні норми академічного середовища, високий рівень культури та свідомості, повагу до наукового дослідження та боротьбу з плагіатом. Невід'ємним завданням викладача ЗВО поряд з розвитком у студентів професійної компетентності є формування академічної доброчесності. До студентів потрібно доводити, що

порушення академічної доброчесності можуть мати серйозні наслідки для їхніх кар'єрних перспектив. До навчальних планів підготовки майбутніх фахівців доцільно включити дисципліну, в якій розкриваються принципи академічної доброчесності – права, обов'язки та відповідальність усіх учасників освітнього процесу. Однією з форм роз'яснення є розробка буклетів для студентів «Правила академічної доброчесності», які забезпечать неперервний процес укорінення у свідомості студентів поданої інформації. Як приклад світового досвіду академічної доброчесності в університетах Сполучених Штатів важливим інструментом її дотримання є так звані Кодекси честі, які містять не лише перелік етичних норм, яких має дотримуватись академічна спільнота, але й санкції за порушення цих норм та механізми впливу на тих учасників освітнього процесу, які вдаються до різних форм нечесної поведінки.

Важливим чинником дотримання правил академічної доброчесності є висока мотивація студентів до навчання, безпосередньо пов'язана з їх майбутнім працевлаштуванням, отриманням грантів на навчання, можливістю самостійно формувати індивідуальний план свого навчального процесу. Нині академічна доброчесність в Україні стає трендом, адже її недотримання знижує репутацію ЗВО, «здешевлює» дипломи в очах роботодавців та й узагалі – руйнує авторитет української освіти у світі.

Отже, порушені питання потребують від усіх учасників освітнього процесу узгоджених дій, спрямованих на формування світогляду майбутніх фахівців, що базуються на принципах академічної доброчесності.

О. П. Чебанова

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Питання академічної доброчесності є дуже актуальним для України. Останніми роками українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів.

За останні два-три роки тема академічної доброчесності в Україні встигла пройти шлях від повної новизни до певного визнання освітньою і науковою спільнотою. Про останнє свідчать як конкретні дії університетів щодо прийняття кодексів академічної етики й передплати на «антиплагіатні» комп'ютерні системи, так і прописування змісту, складових академічної доброчесності, видів її порушення й варіантів відповідних санкцій.

Вища школа – це своєрідна модель суспільства. На час навчання у ЗВО припадає період становлення і формування цінностей, установок і моделі поведінки, що визначатимуть місце молоді людини у дорослому житті. Тому утвердження принципів академічної культури та доброчесності в навчальних закладах служить передумовою розбудови сильної громадянської культури в суспільстві в цілому. Культивування у молоді поваги до свободи та гідності людини, її індивідуальності, до інтелектуальної власності та авторських прав є важливою гуманітарною складовою здійснення успішних реформ в українському суспільстві.

Три практичні напрями, зміни в яких можуть забезпечити підвищення якості освітньої діяльності в університетах України:

1) культивування академічної культури і доброчесності шляхом впровадження в дію інституту Кодексу честі, яким мають бути обумовлені правила поведінки і роботи студентів, викладачів та інших працівників університету;

2) збільшення кількості вибірових дисциплін у навчальних планах. Вільний вибір студента робить його не тільки вмотивованим до навчання, підвищує відповідальність за власний вибір, але й виявляє ступінь важливості запропонованої викладачем дисципліни і формує рейтингову оцінку діяльності викладача. А це потужний стимул для самовдосконалення останнього;

3) використання творчого потенціалу студентів і залучення їх до підготовки навчальних матеріалів, що використовуються в аудиторії. Молоді люди, що зростають у світі сучасних технологій, так звані digital natives, можуть знаходити і обробляти інформацію іноді швидше й краще, ніж представники старшого покоління. Визнання цього факту, довіра до творчих здібностей молоді людини, активна співпраця зі студентом, ставлення до нього як до партнера у процесі пошуку знань можуть забезпечити успішну академічну діяльність.

Сформована сьогодні ситуація у сфері вищої освіти в Україні є предметом численних дискусій і викликає неоднозначну оцінку як експертів, так і простих громадян. При цьому головний фокус уваги зосереджується на інституційних змінах у галузі вищої школи, а соціокультурним змінам до останнього часу приділялося недостатньо уваги, хоча багато дослідників стверджують, що ефективне реформування вищої освіти неможливе без урахування соціокультурних факторів і трансформації академічної культури.

МЕТОДИ УНИКНЕННЯ ПЛАГІАТУ ПРИ НАПИСАННІ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу сприяє суттєвому розширенню інформаційної бази, що використовується загалом для покращення життя населення. Разом з тим збільшується кількість інтелектуальних правопорушень, що пов'язані із запозиченням чужих ідей, думок тощо. Для забезпечення недоторканності авторського права доречним є проведення політики антиплагіату, що полягає в забезпеченні захисту і охорони прав та інтересів авторів творів.

Плагіат за своєю формою являє собою спосіб незаконного використання матеріалів іншого автора у своїй роботі без вказання джерела запозичення, тобто це фактичне привласнення чужих ідей та пропозицій. Найчастіше ця ситуація виникає внаслідок незнання методів уникнення плагіату та правил оформлення думок інших авторів при оформленні результатів наукових досліджень.

Існують такі способи уникнення плагіату:

1. Переказ – спосіб передачі інформації через переказування фактів своїми словами. Необхідно зауважити, що при вживанні більше двох слів поряд з оригінального джерела інформації необхідно використовувати лапки як основний інструмент цитування.

2. Цитування – використання в науковій роботі дослівного висловлення іншого автора для ілюстрації тези, підтвердження того чи іншого припущення, заперечування якогось аргументу (цитата).

3. Резюмування – наведення кінцевих результатів дослідження у вигляді констатуючих висновків, що спираються на ідеї інших дослідників.

Таким чином, використання посилань на джерела, які використовуються при написанні наукової роботи, є важливою умовою уникнення плагіату та захисту і охорони прав та інтересів авторів творів.

О. В. Семенцова

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ОСВІТИ

Останнім часом все більше актуалізуються питання академічної доброчесності. Звертаючись до законотворчих та нормативних актів, бачимо, що нормотворець дає тлумачення академічної доброчесності, як «сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Видається доцільним акцентувати увагу на тому, що дотримання академічної доброчесності є не тільки обов'язковою складовою виконання наукової частини роботи науково-педагогічного персоналу, але і в тій же мірі має відношення і до виконання організаційної та методичної роботи і полягає в доброчесності підготовки навчально-методичного забезпечення комплексу дисциплін; викладання лекційного матеріалу та практичних / лабораторних занять; виконання організаційної роботи тощо.

Аналізуючи законотворчі норми та роботи науковців (Е. Льофстрьом, Т. Тротман, М. Фурнарі, К. Шепард, Кен К. Вонг, Б. Гілмор, Т. Фішман), можна зазначити, що до порушення академічної доброчесності призводять оманливі дії та/або змова, які можуть набувати таких форм, як академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, фасилітація (допомога або виконання роботи за іншого), дублювання, видавання себе за іншого.

Очевидно, що академічна доброчесність кожного учасника освітнього процесу є базовою умовою якісної освіти.

Дотримання академічної доброчесності передбачає створення кодексу честі навчального закладу, патерналізм етичних норм академічного середовища та поваги до наукового дослідження, високий рівень внутрішньої культури та свідомості, боротьбу з плагіатом, антикорупційні заходи.

І. В. Волохова

ПЛАГІАТ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Плагіат розглядається як специфічна форма комунікативно-мовної дії у сфері наукової комунікації. Під плагіатом (від лат. *plagio* – викрадаю, *plagiatus* – викрадений) розуміється оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. За українським законодавством тягне за собою кримінальну відповідальність (ст. 176 Кримінального кодексу України).

Феномен плагіату, при всій однозначності визначення його суті як літературного злодійства, є далеко не однозначним з точки зору процедур його виявлення і відмежування від інших форм запозичення чужої інтелектуальної власності. Так, плагіат потрапляє в точку перетину багатьох проблем, що вивчаються міждисциплінарно. В аналізі цього явища слід розділяти як внутрішньонаукові чинники, що породжуються особливостями пізнавального процесу, так і зовнішні по відношенню до науки підстави для плагіату.

Мудрі слова Діани Ордубад, викладача Боннського університету, доводять: «Науковий процес без цитування – немислимий, головне тільки, щоб запозичення чужих думок здійснювалося за всіма правилами».

Наука як джерело знань створюється і розвивається завдяки науковим дослідженням. Довгі місяці, роки трудомісткої праці завершуються публікацією результатів дослідження. Оpubлікований науковий документ назавжди стає міцною спадщиною, а також предметом для огляду і критики. Для того щоб обмінюватися знаннями, навичками, результатами професійної, наукової і навчально-методичної діяльності в масштабах усього світу, науковому співтовариству необхідно писати і публікуватися. Кількість публікацій та їх цитування стали заходом вченого успіху. Публікації стають обов'язковими для розвитку та фінансування наукових досліджень, що сприяє зростанню досліджень.

Сутність, зміст науки, соціальні норми і значущість діяльності вчених вимагають чесності в наукових дослідженнях та написанні наукових робіт. Цьому відповідають очікування наукового співтовариства і суспільства у цілому.

О. В. Громова

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сучасний світ динамічно змінюється. Новітні технології швидко коригують механізм здійснення навчального процесу. Нині поступово зменшується роль викладача як основного джерела інформації у зв'язку з розширенням застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі. Але його вплив як особистості, навпаки, значно зростає. Тому досить актуальними стають питання формування у викладачів психологічних якостей та здібностей.

Важливою професійною якістю викладача є також толерантність. Толерантність розуміється як терплячість, витривалість викладача по відношенню до поведінки учнів і колег, терпимість до різних думок, неупередженість в оцінці людей і подій. Толерантність лежить в основі взаємної довіри і розуміння. Вона допомагає запобігати конфліктам і долати їхні можливі несприятливі наслідки.

Крім того, толерантність сприяє встановленню і прояву доброзичливості, допомагає налагодженню психологічного клімату в групі, в стосунках між викладачами і студентами.

У педагогічному спілкуванні вона має особливе місце, тому що з нею пов'язані ефективність пізнання особистості учня, продуктивність і результативність педагогічного спілкування і діяльності.

Формування педагогічної толерантності вимагає від викладача розвитку таких якостей і вмінь:

- інтерес до студентів і до роботи з ними, наявність потреби і умінь спілкування, товариськість, розвинені комунікативні якості;
- здатність до емоційної емпатії і розуміння людей;
- гнучкість, оперативно-креативне мислення, що забезпечує йому вміння швидко і правильно орієнтуватися в мінливих умовах спілкування, швидко змінювати мовленнєвий вплив залежно від ситуації спілкування, від індивідуальних особливостей студентів;
- вміння відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;
- вміння управляти собою, своїм психічним станом, своїм тілом, голосом, мімікою; вміння управляти настроєм, думками, почуттями; вміння знімати м'язові затиски;
- здатність до спонтанності спілкування, тобто не до підготовленої заздалегідь комунікації, а до імпровізації;
- вміння прогнозувати можливі педагогічні ситуації, ймовірні наслідки своїх педагогічних впливів;
- хороші вербальні здібності: культура і розвиненість мови, багатий лексичний запас, правильний підбір мовних засобів;
- володіння мистецтвом педагогічних переживань, які являють собою сплав життєвих, природних переживань педагога і педагогічно доцільних переживань, здатних вплинути на навчальну діяльність і поведінку студентів у потрібному напрямку;
- здатність до педагогічної імпровізації, тобто вміння застосовувати різноманітні засоби впливу (переконання, навіювання, зараження, застосування різних прийомів впливу, «пристосувань» і «прибудов»).

Наявність у викладача цих якостей значно підвищить ефективність організації і здійснення навчального процесу.

О. М. Лук'янова

ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ В СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Інтернет створив небачену досі можливість будь-кому в будь-якій точці світу доторкнутися до знань, які людство накопичувало тисячоліттями. Філософські трактати, наукові диспути й новітні теорії – все, за бажання, отримує користувач всесвітньої павутини. На перший погляд, це звучить як безсумнівне благо. Проте ні для кого не секрет, що одночасно з можливостями інтернет несе в собі багато загроз і вже сформував великий список проблем, актуальність яких важко перебільшити, серед яких плагіат посідає одне з перших місць.

Плагіат зумовлює зниження якості навчального процесу, поширення серед студентів не креативного, а механічного підходу до виконання

завдань. Це у свою чергу призводить до того, що значна кількість «спеціалістів» не мають жодного підтвердження своїх знань і навичок, окрім диплома, а це негативно позначається на загальному рівні кваліфікації вітчизняних працівників і заважає розвитку суспільства в усіх напрямках. Таким чином, плагіат, або інакше недостатня, низька оригінальність, є великою проблемою для сучасного студента чи науковця.

Університет має заохочувати студентів до навчання, формувати в них бажання висловлювати власні думки й самостійно виконувати роботи, досліджувати те чи інше питання за фахом.

Окремий ЗВО має намагатися самостійно формувати політику освітнього процесу у своїх стінах, ставити ті чи інші вимоги й перед тими, хто в ньому навчається, і перед тими, хто викладає.

О. Г. Дейнека

ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НАУКОВЦІВ

В умовах входження України до європейського всесвітнього простору дослідження академічної доброчесності як основи інтелектуальної власності потребує глибоких наукових досліджень.

Академічна доброчесність, як зазначають фахівці, це порядність у використанні інформації. Свобода вибору напрямків дослідження формує відповідальність щодо дотримання високих етичних стандартів.

Право інтелектуальної власності в Україні присвоюється згідно із законодавством. Це право є засобом захисту власних творінь.

Як відомо, академічна доброчесність є комплексним поняттям, яке описує своєрідний суспільний договір між академічною грамотою та її членами – студентами, викладачами та менеджментом. Вона базується на цінностях, з якими молода людина приходить до ЗВО, збагачує їх набір у стінах університету і не закінчується на порозі університету в той момент, коли випускник з його дипломом виходить у великий світ [1, с. 29]. Про це йшлося у дослідженнях видатного фахівця Ярема Бачинського.

Запобігання плагіату регламентується Законом України «Про вищу освіту» [2], а також ст. 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» [3].

Список використаних джерел

1. Бондар О. С. Академічна доброчесність як спосіб до захисту інтелектуальної власності науковців України: зб. наук. тез учасників наукового стажування для освітян «Академічна доброчесність». Варшава, 2019. С. 29.

2. Етос Українського католицького університету. URL: <http://ucu/adu/ua/files/2015/09/pamyatka-pzo-etos-uku.pdf>.

З Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. С. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.

О. В. Дикань, І. В. Паламарчук

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ СТУДЕНТІВ

В умовах реформування системи вищої освіти України питання підвищення її якості є одним з ключових. Адже від того, наскільки якісною є освіта, залежить конкурентоспроможність вітчизняних закладів вищої освіти (ЗВО), обсяг фінансових надходжень, визнання дипломів українських університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників ЗВО тощо. У цьому контексті дотримання принципів академічної доброчесності постає як неодмінна умова підвищення якості освіти. Зфокусованість на цій темі пояснюється також її зв'язком з дискусією про те, яким чином система вищої освіти впливає на формування ціннісних орієнтацій громадян.

В Україні впродовж останніх п'ятнадцяти років проблема академічної недоброчесності регулярно потрапляла у фокус суспільної уваги. Регулярні кампанії з розгортання боротьби з академічною корупцією з тією чи іншою періодичністю змінювали одна одну. Зазвичай, результатом подібних кампаній було викриття наступного плагіатора з-поміж представників української політичної чи наукової еліти. Подальшим кроком була поява низки викривальних публікацій, які обмежувалися окремими персоналіями і не мали жодного організаційного, а часом навіть репутаційного наслідку.

Академічна доброчесність впливає на якість освіти, яку здобувають студенти, і має безпосередній вплив на новий тип громадян, яких формує система вищої освіти України. Таким чином, зміцнення академічної доброчесності має бути пріоритетом, а ігнорування принципів академічної доброчесності може створити середовище, яке сприяє інтелектуальному і творчому занепадові, низькоякісному навчанню і стимулює амбівалентність, що може зробити корупційну практику нормою в інших сферах життя. Відсутність культурної складової, яка б регулювала недоброчесні практики на рівні норм, традицій, цінностей академічної культури, робить інституційні норми контролю зовсім неефективними навіть на рівні інформування про недоброчесні практики.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Законом України «Про освіту» визнано академічну доброчесність пріоритетним напрямком подальшого підвищення якості освіти. В її основі лежать чесність, порядність у виконанні своїх обов'язків, довіра, справедливість, повага та відповідальність. Стаття 42 Закону визначає академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Мета академічної доброчесності полягає в боротьбі із плагіатом у курсових та дипломних студентських роботах, дисертаціях, наукових статтях та монографіях.

Насамперед слід зрозуміти, що таке плагіат. Закон України «Про освіту» визначає такі поняття, як академічний плагіат та самоплагіат. *Академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Виникли такі поняття, як: *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; *списування* – використання письмових робіт із зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання; *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу. Формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування; *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі; *необ'єктивне оцінювання* – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти. За порушення академічної доброчесності передбачається відповідальність як науково-педагогічних працівників, так і здобувачів освіти.

Плагіат на сьогоднішній день є досить поширеною проблемою. Незаконне привласнення собі чужих інтелектуальних і творчих праць має

підлягати ретельному контролю і покаранню. Найбільш поширеними формами плагіату є дослівне запозичення і привласнення авторських ідей.

Єдиним засобом боротьби з дослівним запозиченням є програми «антиплагіат», яких зараз існує велика кількість. Вони надають послуги з перевірки текстів на наявність запозичень. Завданням цих програм є виявлення ступеня самостійності авторів при створенні текстів. Таке дослідження потрібно зазвичай при перевірці курсових, дипломних робіт, рефератів, статей, наукових робіт, дисертацій.

Таким чином, дотримання академічної доброчесності передбачає обов'язкове посилання на джерела інформації у разі використання суджень, відомостей, ідей, методик; надання достовірних даних про використання джерел інформації, об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Для здобувачів освіти академічна доброчесність насамперед визначає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

О. Г. Кірдіна

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА – ОСНОВА РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

У чинній системі освіти значну увагу слід приділити дотриманню правил і норм академічної добропорядності і культури. Академічна культура ґрунтується на довірі, чесності, а також прозорості в процесі навчання, дослідної роботи. Студенти, аспіранти та викладачі повинні дотримуватися принципів чесної роботи, навчання.

Будь-який вид обману, який містить плагіат, фальсифікацію даних, підкуп, – є академічною непорядністю, що можна трактувати як академічне шахрайство.

Академічна непорядність, певно, впливає на ділову репутацію навчального закладу: ЗВО в яких були зафіксовані скандали, пов'язані з обманом, можуть стати менш привабливими для абітурієнтів.

Академічна непорядність руйнує академічну культуру, що у свою чергу заважає головному завданню – здобуттю освіти. Шахрайські публікації мають каратися і викорінюватися.

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇЇ НАПРЯМИ У ЗВО

Закон України «Про вищу освіту» встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу із закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Одним із термінів, що вживається в цьому та інших супутніх нормативних документах, таких як Закон України «Про освіту» та інших, є «академічна доброчесність». Так, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», самим Законом «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності визначає виконання певних правил усіма учасниками освітнього процесу, зокрема педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. У свою чергу дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Якісне виконання цих та інших дій усіма учасниками освітнього процесу є підґрунтям побудови якісного рівня надання й здобуття знань, для забезпечення чого необхідна розробка політики академічної

доброчесності в освітній установі, що є одним з необхідних (хоча далеко не достатніх) елементів системи забезпечення якості освіти. У свою чергу політика академічної доброчесності може бути елементом більш загальної етичної політики.

Політика академічної доброчесності має бути дієвою і може бути розроблена лише в результаті широкого обговорення у ЗВО. Її тези мають бути прописані у відповідному положенні про академічну доброчесність та оприлюднені на сайті закладу вищої освіти. Учасники освітнього процесу мають добре розуміти всі її принципи. Попри те, що зміст політики академічної доброчесності досить стандартний (по суті, це опис можливих порушень, санкцій та процедур розгляду та апеляції), з метою уникнення випадків залякування, непрозорої поведінки, безпідставних підозр тощо, – тим не менш, усі учасники освітнього процесу мають підписуватись, що вони ознайомлені з відповідним положенням і знають, що відбуватиметься у випадку порушення.

Академічна доброчесність є поняттям всеосяжним. Воно стосується не лише загальної корпоративної культури ЗВО, а і внутрішньої культури особистості. Розробка положень політики академічної доброчесності має здійснюватись за такими напрямками: кодекс честі навчального закладу, етичні норми академічного середовища, антикорупційні заходи, оцінка рівня внутрішньої культури та свідомості, повага до наукового дослідження, боротьба з плагіатом тощо.

І. В. Підпригора

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Академічна доброчесність є абсолютною необхідною умовою для успішної реалізації будь-якої місії освіти. Крім того, вона закладає основи відповідальної поведінки в житті наших студентів навіть після отримання ними диплома.

Перетворювати цінності у дії, навіть ті, що широко поділяються у суспільстві, може й непросто, однак саме дії так потрібні наразі для сприяння дотримання принципів академічної доброчесності в академічному середовищі. Дослідники цих питань одноголосно доводять, що рівень нечесної поведінки серед українських учнів старшої школи та студентів ЗВО є високим і надалі зростає. Статистика з цих питань доводить, що більш ніж 75 % студентів вдавалися до нечесної поведінки хоча б один раз протягом навчання на бакалаврській програмі.

На жаль, новітні технології також надають легкі шляхи для списування та обману: компанія «Educational Testing Service» зазначає, що один сайт, на якому вільно пропонуються готові курсові та інші роботи, в середньому має 80 тисяч відвідувань щодня.

При цьому, не усі новини є гнітючими. Дослідження показують, що окремі норми та практики в університетах, такі як кодекс честі, можуть суттєво вплинути на поведінку студентів, ставлення до навчання та їхні переконання.

Саме тому пропонується усім колегам у сфері вищої освіти займатися цими питаннями, читати відповідну літературу, проводити семінари та вебінари.

Усі ми – викладачі, адміністратори, студенти, піклувальники, небайдужі випускники – несемо відповідальність і не повинні триматися осторонь. Підвищення рівня академічної доброчесності студентів має бути нашим найвищим пріоритетом в університетах.

Т. О. Петухова

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ НУЛЬОВОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО ПЛАГІАТУ

Знання про плагіат – це один з основних аспектів навчання студентів. Вже з 1-го курсу викладачам потрібно виховувати у студентів нульову толерантність до плагіату як до навмисного, так і до ненавмисного.

Сучасні дослідження видів плагіату за серйозністю та частотою дозволили науковцям скласти ранжування його видів: повний плагіат, фальсифікація даних, прямий плагіат, самоплагіат, плагіат з перефразування, невідповідне авторство, клаптевий плагіат та випадковий плагіат.

По-перше, плагіат це порушення статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] та статті 42 Закону України «Про освіту» [2]. Вже само усвідомлення того, що порушення Законів України є неприпустимим та несе невідворотність покарання, має бути головним запобіжником плагіату. По-друге, порушуючи закон, студент порушує фундаментальні основи суспільного життя, що є неприпустимим і з морально-етичного боку особистості та майбутнього фахівця. По-третє, на перший погляд, нешкідливий академічний плагіат породжує подібні дії в подальшому житті й токсично розповсюджується на все суспільство, поглинаючи бюджетні кошти, та створює атмосферу корумпованості та кумівства. Таким чином від цього втрачає українське суспільство в цілому.

Слід зауважити, що боротьба з плагіатом починається саме з професорсько-викладацького складу університету. Наприклад, Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності передбачають «отримання викладачами таких компетентностей, як вміння планувати і проводити навчальні заходи, які ефективно допомагають студентам уникати плагіату» [3]. Крім того, «викладачам необхідно знати, як складати завдання і екзаменаційні білети,

щоб завдання не орієнтували студентів плагіатити, ... а викладачам вміти виявляти випадки плагіату у текстах студентів» [3].

Також, необхідно звернути увагу на рекомендовані компетентності з академічної доброчесності, що має набути студент: «діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики; самостійно виконувати навчальні завдання; коректно посилатися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей; усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності; оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності; давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами та інші» [3].

Список використаних джерел

1. Закон України від 23.12.93 № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

2. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html>.

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

О. Д. Стешенко

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ У РОБОТАХ СТУДЕНТІВ

Проблема плагіату в студентських роботах існувала завжди, але набула масового характеру в процесі користування інтернет-ресурсами. На жаль, плагіат охоплює навіть тих студентів, яким він за всіма показниками з навчання не має бути властивим.

Багаторічні спостереження дають змогу виявити найбільш актуальні причини появи плагіату у студентів:

1) відсутність знань елементарних правил цитування. Слід підкреслити, що далеко не всі студенти розуміють значення терміна «плагіат» і не знають, як його уникнути, застосовуючи коректне цитування авторського тексту. Багато студентів (особливо молодших курсів) впевнені у тому, що коли вони скопіювали чужу думку і внесли її у свою роботу, то це ще не є плагіатом. Робота з авторським текстом потребує часу, терпіння і практики дотримання умов цитування. Але сучасна концепція освіти не виділяє додаткового часу на формування компетенцій для написання студентських наукових робіт. Тобто передбачається, що студенти мають володіти цими навичками із самого початку навчання, але фактично цього не відбувається;

2) страх і невпевненість студентів у своїх силах під час написання власних текстів. Не маючи достатнього наукового досвіду, студенти стикаються із серйозними проблемами з усним і письмовим викладенням своїх думок і бачать порятунок у чужому тексті, який відповідає їхнім вимогам;

3) інформаційний простір, в якому живуть сучасні студенти. Занурення в соціальні мережі та інші інтернет-ресурси, поширена система копіювання порушує у студентів систему координат «свій – чужий», ідентифікацію чужого і власного тексту. Будь-який вподобаний скопійований текст дуже швидко починає сприйматися студентом як власний. А за умови браку навичок автоматичної фіксації цитати, яка відразу маркує текст як чужий, подолання цієї ситуації є дуже складним явищем.

Таким чином, усі вищеназвані причини, які впливають на появу плагіату у студентських наукових роботах, зводяться до головної – відсутності у студентів сформованої компетенції: необхідних знань, умінь і навичок щодо роботи з письмовим текстом наукового дослідження. При цьому ця проблема загострюється у процесі підготовки дипломної роботи, коли перед випускником стоїть завдання демонстрації здобутих професійних знань, умінь і навичок, серед яких бракує навичок роботи з текстом.

СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Л. М. Близнюк

ДЕСЯТЬ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Одним з основних завдань Закону України «Про освіту» є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальна, неформальна та інформальна); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо. Останнім часом українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів.

Стаття 36 Закону присвячена академічній доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Питання академічної доброчесності є дуже актуальним для України. Адже неприпустимою є ситуація, коли наукові роботи (від курсових до докторських) виконуються на замовлення за гроші, коли студентські роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками, коли у наукових текстах перефразовують чужі думки та видають за власні без посилання на їх справжнього автора, коли метою наукового дослідження є не нове наукове знання, а отримання вченого ступеня.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає такі основні десять принципів:

- 1) посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- 2) дотримання норм законодавства про авторське право;
- 3) надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- 4) контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

5) самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);

6) посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

7) дотримання норм законодавства про авторське право;

8) надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності;

9) розробка справедливих та релевантних форм оцінювання;

10) створення атмосфери довіри у студентському та викладацькому колективах.

К. А. Єремєєва

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕФОРМАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ У БОРОТБІ З АКАДЕМІЧНОЮ НЕДОБРОЧЕСНІСТЮ

Слід погодитись із думкою Юрія Рашкевича, яку він висловив на міжнародній конференції «Розбудова системи забезпечення якості вищої освіти в Україні», що ключовим словом у вищій освіті, яка відбувається в межах Болонського процесу, є довіра, заснована на якості. Однією з головних проблем сучасної вищої освіти в Україні є проблема плагіату та фальсифікацій, порушення академічної доброчесності. Саме це підриває довіру до якості вітчизняної вищої освіти як в Україні, так і за кордоном. На сьогодні існує проект, розроблений Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, про Порядок скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня. Тож на офіційному рівні боротьба з плагіатом продовжується. Але найбільш дієвим механізмом завжди залишається ініціатива активної наукової спільноти.

На даний момент в українському науковому середовищі склалась ситуація, коли авторський науковий текст сприймається скоріше не як норма на рівні практики, а як норма на рівні ідеалу. Цьому сприяє неправильно адаптована філософія постмодерну, девальвація наукових досягнень, бюрократичні вимоги, які стимулюють виробляти перш за все не якісний науковий продукт, а збільшувати кількість публікацій, відсутність культури академічної доброчесності, уявлення, що наукова діяльність поділяється на «справжню» для небагатьох, та формальну для більшості.

Цю ситуацію можна вирішити, забезпечивши ширше впровадження комп'ютеризованої перевірки наукових текстів на плагіат, яку слід комбінувати з якісним глибинним аналізом. Дуже часто цим займаються прості науковці, які добровільно беруть на себе обов'язок моніторингу

наукових текстів в Україні. Спільнота «Академічна доброчесність та плагіат» діє в межах соціальної мережі Facebook: <https://www.facebook.com/groups/plagiat/>. Ця група була створена для обговорення питань, які стосуються академічної доброчесності та плагіату переважно в Україні (втім, трапляються порівняння із закордонним досвідом). Учасники групи послуговуються 42 статтею Закону України «Про освіту» й навіть на заставці своєї групи зазначили, що вважати цитуванням, плагіатом та самоплагіатом.

У своїй діяльності група «Академічна доброчесність і плагіат» займається добровільною перевіркою дисертаційних досліджень, які за сучасними вимогами виставляються у відкритий доступ на сайтах закладів вищої освіти. В цьому відношенні учасники групи є вченими-сторонніми спостерігачами, які часто знаходять випадки плагіату в наукових текстах та подають клопотання до ДАКу про неприсудження наукових звань пошукачам, які виявили академічну недоброчесність. Наприклад, одним з останніх випадків виявлення плагіату є аналіз дисертації Б. І. Приймака, яку було подано до спеціалізованої вченої ради Д 26.001.29 в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Автор дисертації «Політика Німеччини щодо держав Центральної та Східної Європи у період канцлерства Ангели Меркель» примудрився скопіювати до свого тексту напрацювання Г. О. Харлана та зробити дослівний переклад та копіювання робіт російських вчених на схожу тематику (повний аналіз на плагіат за посиланням: http://false-science.ucoz.ua/news/plagiat_v_kandidatskij_disertaciji_b_i_prijmaka/2019-06-16-70?fbclid=IwAR1EyLNgCujBOrF5x8vZPLXzC6jOf1kk8LL7p38QKrN69CqwQGwSUxhI0bs). Всього, за підрахунками експертів, оригінальність тексту складає 60 %, що є незадовільним для кандидатських дисертацій.

Кількісний та якісний аналіз наукових текстів на виявлення в них плагіату та самоплагіату, впровадження стандартів академічної доброчесності в українську освіту та науку, а також діяльність неформальних спільнот науковців та розповсюдження інформації про плагіат у соціальних мережах має сприяти подоланню прикрих практик академічної недоброчесності.

К. Е. Колесник

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА НАД КУРСОМ «ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ»

Самостійна робота студента є необхідною складовою частиною навчального процесу при вивченні курсу «Історія науки і техніки». Одним з класичних варіантів самостійної роботи студентів є підготовка доповідей чи рефератів на задану тему. Однак підготовка традиційних рефератів в

умовах сучасної вищої школи в значній мірі себе скомпрометувала. Наявність значної кількості текстів в інтернеті дає можливість студенту підготувати реферат, витративши мінімум самотійних зусиль, а нерідко взагалі скопіювати готову роботу.

Одним із засобів уникнення плагіату є підготовка рефератів не у вигляді традиційного тексту, а у вигляді презентацій. Такий варіант самотійної роботи студента має ряд переваг. По-перше, презентація дає можливість супроводити текст багатим ілюстративним матеріалом, що значно важче зробити при традиційній формі реферату чи доповіді. Курс «Історія науки і техніки» дає змогу супроводити доповідь картами, зображеннями вимірювальних приладів, технічних конструкцій, споруд, малюнками та кресленнями, що ілюструють певні наукові ідеї, портретами винахідників тощо. Це робить доповідь більш яскравою і значно покращує засвоєння нового матеріалу.

По-друге, презентації з відповідних тем курсу «Історія науки і техніки» набагато важче знайти в комп'ютерних мережах, ніж відповідні текстові файли. Навіть якщо студент використовує готовий текст, він вимушений самотійно підбирати ілюстративний матеріал, що вже змушує його проводити самотійну роботу над відповідною темою.

По-третє, самотійна підготовка презентацій на задану тему може бути складовою частиною роботи перекладача, який працює в приватній фірмі чи державній установі. Робота над презентацією дає можливість студентам спеціальності «Переклад та англійська мова і література» закріпити навички, отримані під час вивчення дисциплін «Інформатика» та «Web-технології».

По-четверте, доповідь у формі презентації дає доповідачеві значно більшу можливість продемонструвати навички і вміння, отримані в ході вивчення дисципліни «Ділова риторика», які теж є важливою складовою частиною підготовки викладача чи перекладача англійської мови.

По-п'яте, підготовка презентації та виступ з нею дають можливість викладачеві краще побачити рівень знань студентів із заданої теми, оцінити вміння студента не тільки підготувати текст доповіді, але й оптимально скомпонувати, забезпечити його ілюстративним матеріалом, викласти свої думки в яскравій і доступній для слухачів формі.

По-шосте, робота із сервісом «Гугл-клас» в процесі вивчення курсу «Історія науки і техніки» дає можливість використовувати кращі презентації студентів як навчальний матеріал при підготовці до модульних тестів та заліку з дисципліни.

Таким чином, використання презентацій як однієї з основних форм самотійної роботи студентів над курсом «Історія науки і техніки» має ряд переваг і є більш доцільною, ніж підготовка традиційних рефератів чи доповідей.

ЯКІ ВИМОГИ ФОРМУЮТЬ ПОНЯТТЯ «АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ»?

Сучасне суспільство невпинно розвивається, як результат, відходять у небуття, відмирають багато життєвих реалій. На зміну застарілим поняттям приходять нові, одне з таких нових сучасних понять – «академічна доброчесність». Що ж означає цей новий термін? Яку нову реалію сучасного життя він позначає?

На розгляді у Верховній Раді України знаходиться проект Закону України «Про освіту». Одним з основних завдань закону є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальна, неформальна та інформальна); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

1) **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних, раніше опублікованих, текстів;

2) **фабрикація** – фальсифікація результатів досліджень, посилань або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

3) **обман** – надання свідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

4) **списування** – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5) **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;

- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;

- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи обіймати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

- повторне проходження навчального курсу;

- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

Н. М. Нос

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ПРИНЦИПАМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Освітній процес у вищому навчальному закладі спрямований на передачу та засвоєння знань, формування всебічно розвиненої особистості. Для його успішного проведення викладачем застосовуються різні форми навчання, які залежать від організації навчального процесу (лекції,

практичні, семінарські, лабораторні заняття, консультації і т.д). Чималу роль в освітньому процесі займає самостійна робота студентів. Однією з її форм є написання рефератів. З огляду на безліч електронних інформаційних джерел постає проблема так званої академічної доброчесності. В даному випадку – це посилення на джерела, з яких були використані певні ідеї та твердження.

Ще однією з форм організації навчання є домашні завдання. В наш час комп'ютеризації, коли студенти з легкістю можуть знайти в мережі інтернет відповідь на будь-яке питання, перед викладачем, особливо гуманітарних дисциплін, постає завдання попередження плагіату. Для цього слід попередити студентів про можливі наслідки списування – незарахування роботи або зниження оцінки. Одним із видів плагіату при виконанні домашніх завдань може бути списування один в одного. Уникнути подібного явища можна, підготувавши варіативні домашні завдання або з різною тематикою. Наприклад, при вивченні навчальної дисципліни «Ділова українська мова» одним із домашніх завдань, передбачених навчальною програмою, є службовий лист. Видів службових листів дуже багато, тому кожен студент отримує індивідуальне завдання, як-то укласти лист-відповідь, лист-запрошення, лист-запит, гарантійний лист і т.д. Окрему групу домашніх завдань становлять творчі завдання, наприклад, завдання з пошуку і підбору лексики, складання текстів відповідного стилю. Виконуючи такі домашні завдання, кожен студент може проявити свої здібності, окремо від інших сформулювати свою особисту думку чи ставлення до певного мовного явища.

М. І. Ситковська

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ СПАДКОВОСТІ ПОКОЛІНЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах професійна успішність та кар'єрне зростання спеціаліста забезпечується не тільки і не стільки обсягом отриманих знань та професійних навичок, а здебільшого морально-духовними якостями, підвищеною відповідальністю, організованістю, сформованою налаштованістю до самопізнання та самовдосконалення протягом всього життя.

Традиційно вища школа розглядається як інституція, що забезпечує відновлення та передачу ціннісно-нормативних орієнтирів від одного покоління до іншого. Але цей процес у жодному разі не можна розглядати як механічну, нав'язливу передачу суми накопичених знань від «старшого» до «молодшого». Це творча, рівноправна взаємодія всіх учасників освітнього процесу, до якого кожний суб'єкт додає щось своє, суто індивідуальне, зумовлене завданнями та потребами сьогодення.

Студентське середовище початку ХХІ століття дуже відрізняється від студентів попередніх поколінь. Сучасне студентство більш вільне та самостійне у своїх вчинках, більш прагматичне та критичне в судженнях, більш інформоване та мобільне. Усі ці чинники суттєво впливають на формування соціокультурного виховного середовища як сукупності духовних та матеріальних умов, що забезпечують гармонійний розвиток суспільства та індивіда в цьому суспільстві.

Подоляк Л. Г. та Юрченко В. І. формують найважливіші принципи виховання та самовиховання, які розповсюджуються на всіх суб'єктів виховного процесу. Це «Визнання самоцінності особистості у визначенні мети та методів виховної взаємодії; єдність поваги, довіри до особистості та вимагань до неї; єдність свободи вибору та відповідальності особи; єдність прав та обов'язків особи; підтримка морального становлення і стимулювання внутрішнього життя особи». Ефективність цього процесу значною мірою обумовлена готовністю як викладача, так і студента до взаємодії не тільки професійної, а й особистісної; а також вмінням викладача формулювати у студента відповідні потреби.

Створенню умов для успішної соціальної взаємодії всіх учасників виховного процесу сприяє системний, концептуальний підхід до його осмислення і реалізації. У ЗВО мають бути створені механізми застосування різноманітних форм роботи в системі викладач-студент, визначена чітка диференційована система ступеня відповідальності кожного. Сумісна робота викладача та студента має бути творчою і, як усяка соціальна взаємодія, передбачати права та обов'язки усіх сторін.

Треба ще зупинитися на такому важливому процесі взаємодії поколінь, як урахування вікового фактора. В умовах значної трансформації ціннісних орієнтирів та становлення ідентичності найбільш гостро виявляється проблема втрати довіри між поколіннями. Життєвий досвід старшого покоління, який було одержано в інших соціально-політичних умовах, потребує переосмислення та адаптації до нових реалій. Молодь, яка має значно більший ресурс віку, здоров'я, освіти, є провідною силою в реорганізації суспільства. Розглядаючи суспільство як нерозривну єдність поколінь, необхідно та можливо знайти шляхи забезпечення спадковості традицій та визнання права молодих на креативність перетворень та відповідальність за їх реалізацію.

Н. С. Бондаренко, В. В. Філатова

ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Була здійснена спроба порівняти різні тлумачення поняття «академічна доброчесність». Що таке академічна доброчесність? Одним з основних завдань Закону України «Про освіту» є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до

якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя; удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм. Отже, стаття 42 Закону України присвячена академічній доброчесності. Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту» «Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Українська бібліотечна асоціація визначає, що академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. Поняття «академічної доброчесності» включає в себе такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримку академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях і науковому видавництві.

SAIUP project дав своє визначення поняттю «академічна доброчесність». Що таке академічна доброчесність? Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним і жодним чином не толеруються в спільноті. Інтернка SAIUP Анна Зоренко провела дослідження у рамках стажування в Американських Радах «One Day at Work» і виявила, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Під академічною доброчесністю ми розуміємо правила, яких людина повинна дотримуватися під час написання статей, створення власних проєктів. Загалом, у більшості випадків, це стосується школярів, які пишуть твори, або студентів, які готують курсові проєкти та дипломні роботи.

І. А. Сніжко

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ЦИТУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Принципи академічної доброчесності активно впроваджуються в українському академічному середовищі. Метою їх дотримання є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти. Однією із форм підтримки цього процесу є діяльність Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP).

В його рамках було розроблено низку навчальних, методичних та інформаційних матеріалів, що не тільки сприяють розбудові середовища для академічної доброчесності, а й містять цілком конкретні поради, які стануть в пригоді студентам та викладачам.

Одним з основних видів порушень є відсутність навичок написання наукового тексту, зокрема незнання вимог та правил цитування. В рамках SAIUP в Українському католицькому університеті (м. Львів) було розроблено поради щодо запобігання плагіату (<https://ucu.edu.ua>). Це перелік питань, відповіді на які дають змогу автору об'єктивно оцінити власний рівень академічної доброчесності. Питання стосуються як звичайної людської порядності (Ви коли-небудь крали (копіювали), купували чужу роботу і видавали її за свою?), так і наукових тем, зокрема, пов'язаних з коректним поводженням із джерелами (Ви копіювали великі обсяги (цілі параграфи і розділи) без повноцінних посилань? Ви цитували неіснуючі джерела або писали те, чого не було зазначено в першоджерелі? Ви цитували більшість джерел коректно, проте деякі джерела не зазначали взагалі? Ви вдавались до надінтерпретації або цитували джерело поза контекстом? Ви зазначили усіх авторів текстів, чиї прямі цитати Ви використовували у роботі? Ви припускалися помилок у цитуванні, використовували не ті фрази, зазначали не тих авторів тощо? Ви оформлювали посилання правильно, але іноді грішили недбальством, працюючи з деталями, забували вказати номери сторінок або назву видання?).

Важливою складовою наукової праці є повага до роботи інших дослідників. Кожен свідомий студент або науковець має розуміти відмінність між цитуванням та використанням чужих ідей (Ви свідомо «вибирали родзинки» з тексту – кілька конкретних термінів або думок і перефразували їх, залишаючи решту тексту без змін та посилань на першоджерело? Ви зазначили усіх авторів оригінальних візуальних матеріалів, графіків, які використовували або на які посилались? Ви впевнені, що не перекручували або хибно не тлумачили оригінальні визначення авторського тексту, коли цитували його? Ви дотримувались усіх правил цитування, однак зміст Вашої роботи ідейно відображає зміст інших робіт? Ви впевнені, що структура та стиль Вашої роботи є оригінальними і Ви не копіювали чужий стиль та структури тексту).

Проблемою є самоплагіат - оприлюднення опублікованих раніше наукових результатів, як нових. Для самоконтролю доречно відповісти на питання: «Ви використовували частину своєї роботи для повторної публікації або в інших цілях не посилаючись на самого себе?» та «Ви копіювали свою попередню роботу для повторної публікації чи в інших цілях без посилань на самого себе?»

В залежності від відповідей можна для себе встановити рівень серйозності порушень та зробити відповідні висновки.

Створення атмосфери академічної доброчесності – справа кожного науковця та взагалі кожного учасника освітнього процесу.

ДО ПИТАННЯ ПРО МАЙБУТНЄ ПРИНЦИПІВ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Соціологи, філософи, філологи, футурологи та інші експертні платформи в баченні та обговоренні майбутнього особливого значення надають освіті, що базується на принципах доброчесності та добродійності в навчальному процесі. Мова йде про створення і обговорення різними фахівцями освітньої доктрини майбутнього з напрацьованими підходами до забезпечення і впровадження деяких змін в питаннях чинників доброчесності. Потребують вивчення і врахування фундаторами освітніх політик альтернативні підходи і практики у навчанні. Пропонуються принципові позиції, важливі для осмислення і глобального майбутнього освіти. Тому зростає потреба у викладачах, які мислять категоріями принципів доброчесності, експериментують, знаходять нові альтернативні моделі освіти. На часі важливо узагальнити, поєднати різні інноваційні проекти та виробити спільними зусиллями багатьох фахівців нові форми освіти.

Традиційна освіта в теперішній час і подальший рух існуючими принциповими підходами небезпечні тим, що все більше застарілі форми навчання не розкриватимуть потенціали студентів. Альтернативне навчання, що базується на принципах доброчесності, кладе у фундамент освіти новий принцип. Цей принцип потребує всебічної та постійно діючої підтримки. Рішення питання в тому, щоб активно поширювати цей принцип доброчесності, збагачувати його і впроваджувати в національних освітніх політиках. З урахуванням цього принципу стає реальністю можливість створити принципово новий формат освіти. Творцями цієї форми мають бути не тільки викладачі, але й самі студенти. Адже вони і є найбільш зацікавленою стороною в цьому процесі.

Суспільство проходить певний період трансформації, виникають нові технології, які формують гнучкість в отриманні нових знань, дозволять сформулювати нові рішення та підходи до питань сучасної освітньої системи. Не варто міняти одну поламану систему на іншу. Ми потребуємо багато прикладів форм навчання як демократичної школи. За допомогою принципу доброчесності ми можемо значним чином підвищити якість сучасної освіти. Наш принцип – автономність та якість.

Революцію в навчанні складають два компоненти: це поєднання проривних результатів на основі принципу доброчесності та негайного доступу до інформації та знань. Глибина цих змін змушує нас переосмислювати все, що ми досі знали про навчання, освіту, школу. Школа, як вищий навчальний заклад, має змогу успішно впроваджувати інформаційні технології тільки тоді, коли змінить погляд на навчання й викладання. Коли кожен студент матиме доступ до потрібної інформації,

роль викладача принципово зміниться. Головним завданням викладачів, як наставників, стане не забезпечення інформацією, а навчання вмінню вчитися і розкриття здібностей студентів, базуючись на принципах доброчесності та добродійності. При цьому принципово важливо, щоб вирішення проблем сучасності йшло в контексті перспектив майбутнього.

О. П. Мосьян

КРОК ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Актуальність проблеми академічної доброчесності пов'язана із соціальними процесами, що супроводжують економічні та політичні зміни в житті нашого суспільства, перш за все, із трансформацією загальних етичних норм. Індивідуальна вигода, комфорт, принцип економії зусиль, які перетворюються майже на імперативи для особистого успіху, суперечать обговорюваній етичній нормі навіть на повсякденному рівні.

2. Від самого початку винятково важким є завдання прищепити людині наукову етику, що конфліктує із звичайними для неї моральними нормами поведінки, які вона засвоїла набагато раніше, ніж розпочала самостійну навчальну та наукову діяльність. Імовірно, саме це пояснює акцент на контролюючі заходи серед дій, що заплановано відповідними законами та положенням. Втім, контролювати можна лише те, що людина знає та вміє, із чим вона знайома. І, звичайно, запізно контролювати готову роботу студента чи аспіранта, треба допомагати йому на етапі її написання. Тому ефективним вважаємо перенесення центру уваги на системне, тривале навчання того, чого зараз вимагають від усіх науковців та учасників навчального процесу й наукової діяльності.

3. Наявні курси ділової української та ділової іноземної мов спрямовані на вивчення документів і не передбачають часу на навчання свідомого, самостійного створення первинних та вторинних наукових текстів. Рішенням може стати зміна програм існуючих дисциплін або введення нових курсів, наприклад, письмового наукового мовлення з урахуванням майбутньої спеціальності студентів.

4. Вочевидь, є потреба не лише навчати майбутніх фахівців, а й навчатися самим, розвивати наявні навички, інакше не було би розроблено відповідне положення й не вимагалось би від усієї освітянської спільноти ознайомитися з ним та керуватися ним у практиці.

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

У процесі досягнення ефективності вивчення іноземними студентами української мови стає проблема вибору методів. Це є цілком природним, оскільки важливо не просто навчити студентів основ мови, але й володінню спілкуванням як у межах професійної компетенції, так і в побутовому житті. Студенти повинні не лише розуміти мову, яку вивчають, але й правильно будувати своє повідомлення (усне чи письмове), при цьому воно має максимально відповідати культурі співбесідника. Тому разом із вивченням явищ мови необхідно вивчати особливості культур учасників спілкування, їхні характерні риси, схожість та відмінності.

Вивчення культурних традицій є складовою частиною процесу вивчення іноземної (української) мови, який одночасно сприяє міжособистісному спілкуванню. На заняттях, залучаючись до процесу навчальної комунікації, іноземні студенти повинні підтверджувати й відстоювати власну точку зору, наводити аргументи, вміти аналізувати зміст і знаходити шляхи взаєморозуміння в процесі спілкування мовою, яку вивчають. Завдяки цьому межі навчання розширюються, що дозволяє оптимізувати сам процес спілкування. Не слід забувати, що перші проблеми при вивченні української як іноземної виникають на початковому етапі – при вивченні абетки. У даному випадку труднощі мають фонетичний характер. Щоб легше подолати таку проблему, процес ознайомлення з мовою починають саме з фонетики. Студентам необхідно «поставити» фонематичний слух, тобто навчити їх розрізняти на слух звуки, оскільки при розпізнаванні ними слів за звучанням часто виникають певні труднощі або непорозуміння.

На теперішній час існує багато вітчизняних та світових досліджень щодо основних методів навчання іноземних мов. При сполученні кількох методів можна досягти більшого успіху. На даний час популярними є: 1. Метод обговорення (діалог, бесіда). Він залучає студента до активної комунікації, дозволяє йому самостійно міркувати на запропоновану тему, висловлювати усно думку, будувати фрази, речення, доповіді. 2. Метод проектування. Допомогає виконувати безліч завдань і ефективніше при цьому оволодівати мовою. З іноземними студентами можна працювати над такими проектами, як відеозйомка спілкування в аудиторії, екскурсії містом (створення сценарію, запис екскурсії на відео, самостійне озвучування відеофільму), анкетування на різноманітні теми, що оформляються у вигляді таблиць або презентацій у PowerPoint тощо.

Головним завданням викладача від самого початку навчання є формування в іноземних студентів належних мовленнєвих умінь, як на

рівні майбутньої професійної компетенції, так і в соціальному середовищі. Цей навчальний процес видається досить складним, отже, потребує цілеспрямованого, систематичного навчання, а також створення сучасного методичного арсеналу викладача.

В. Ф. Антонова

ОБ'ЄКТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЯК ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Опанування знань – складний процес, який потребує тривалих і наполегливих зусиль. Для цього треба вміти формулювати і чітко висловлювати власні думки. Наявність сформованої мотивації навчання у студентів-філологів відображає якісний показник їхнього фахового зростання. Це є необхідною умовою формування не тільки креативної особистості, але й фахівця, який буде вміти виконувати дослідницьку роботу та впроваджувати інновації у навчальний процес.

Основними умовами, що впливають на об'єктивне оцінювання результатів навчання навчальної діяльності студентів філологічних спеціальностей є: професіоналізм викладача (бажання та здатність вчити); ставлення до студента як до компетентної особистості; сприяння самовизначенню студента, розвитку його позитивних емоцій; організація навчання як процесу пізнання; використання методів, що стимулюють навчальну діяльність. Викладачеві потрібно формулювати завдання таким чином, аби їх не можна було сплагіатити; вимагаючи високої конкретизованості завдання; опрацювання конкретних джерел і даних.

Для підвищення мотивації до навчання студентів-філологів варто розширити й конкретизувати зазначені педагогічні умови, а саме, використовувати активні методи навчання в умовах раціонального поєднання різних організаційних форм навчання; систематичне й цілеспрямоване формування загальних і специфічних розумових дій і прийомів розумової й навчальної діяльності; підвищення прикладної спрямованості результатів навчання – стимулювання розвитку мислення. Важливою складовою є взаємодія студентів і викладачів, а саме, розв'язування незвичних завдань, які вимагають нових способів опрацювання даних (системи опрацювання знань, системи опрацювання мовлення); формування навичок користувача інформаційних технологій; самостійне вивчення матеріалу шляхом опрацювання різних інформаційних ресурсів; практична значущість результатів навчання. Процес засвоєння окремої дисципліни навчального плану має передбачати свої умови, що впливають на підвищення мотивації навчальної діяльності студентів. Вони залежать від деяких факторів, серед яких – психологічний стан студента; рівень його знань, умінь і навичок; зміст навчальної дисципліни; технічне забезпечення аудиторії тощо.

НЕУХИЛЬНЕ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ – ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ змінюється шаленими темпами. В цьому контексті заклади вищої освіти (ЗВО) виглядають доволі консервативними, що стримує їх розвиток та досягнення. Дотримання академічної доброчесності (АД) – це фактор, який підвищить конкурентоспроможність університетів та буде одним з чинників їх сталого та успішного розвитку.

Згідно із Законом України «Про освіту», стаття 42: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Порушення принципів АД руйнує як навчальні заклади, так і державу в цілому. Є відповідальність за дані правопорушення. Успішні університети повинні бути на одному рівні з розвитком суспільства і впроваджувати найсучасніші технології, а в ідеалі навіть випереджати час. Великою мірою успішність впровадження принципів АД залежить від ЗВО та Міністерства освіти і науки України. Якщо, наприклад, дипломну або наукову роботу можна списати, то який сенс мають такі роботи для оцінювання студента або науковця? Це – риторичне питання. Зрозуміло, що, коли створюються умови в університетах для творчої роботи, а на рівні держави змінюється підхід до наукових робіт, критеріїв їх оцінювання, що унеможлиблює просте відтворення, вимагає наукової новизни, практичного застосування, економічного ефекту, тоді саме поняття плагіату зникає з наукового та навчального світу.

Для успішного впровадження АД потрібні об'єднані зусилля всього суспільства, всіх учасників навчального процесу. Але основний чинник успіху залежить від самих ЗВО. Запровадження сучасних систем оцінювання, розробка нових критеріїв для виконання наукових та практичних робіт, що вимагає творчого підходу, застосування практичних та теоретичних знань, відповідності до наукових реалій та вимог до сучасного спеціаліста, приведе до якісного покращення підготовки студентів та рівня науковців, підвищення конкурентоспроможності ЗВО та стане одним з факторів позитивних змін у суспільстві.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Академічна доброчесність – це етичні принципи, які спрямовані забезпечити честь, гідність, взаємну повагу і довіру, рівні права та толерантність усіх учасників освітньо-наукового процесу шляхом дотримання принципів та загальноприйнятих норм етичної поведінки усіма науково-педагогічними працівниками. Даними принципами повинні керуватися наукові працівники та усі учасники освітнього процесу під час викладання та провадження наукової діяльності, щоб створити умови для довіри відносно результатів навчання та наукових досягнень.

Академічна доброчесність є невід’ємною частиною освіти, яка гарантує високу якість вищої освіти і наукової діяльності.

Сьогодні дуже велика увага приділяється плагіату, самоплагіату та списуванню.

Одне із найважливіших завдань, яке стоїть перед викладачем, – це навчити студента поважати авторське право наукового працівника та не виконувати письмові роботи із залученням зовнішніх джерел інформації, крім тих, які дозволені для використання, а також навчити, як правильно оформлювати цитати. Крім того дуже важливо звернути увагу студентів на фабрикацію та фальсифікацію, тобто не можна вигадувати дані чи факти, які використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях, хабарництво. Обман та шахрайство повинні бути вилучені із освітнього процесу.

Основу академічної доброчесності складають права людини, рівноправність та недискримінація, тобто усі учасники освітньо-наукового процесу визнають та поважають особистість кожної людини, незалежно від її соціального, наукового чи громадського статусу, віку, статі, расової чи етнічної приналежності.

Дотримання усіх принципів, які передбачає в собі академічна доброчесність, приведе до покращення наукового процесу та наукової діяльності у закладах вищої освіти.

С. М. Донець

ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ (ІНТЕРНЕТ-СЛОВНИКИ) ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІДЕЙ І РОЗРОБОК

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає посилання на джерела інформації (інтернет-словники) при використанні ідей та розробок.

Електронна лексикографічна продукція наявна майже у всіх провідних видавництвах і відрізняється високою інформативністю, дуже високою швидкістю отримання будь-якої довідки та авторитетністю, оскільки ґрунтується на машинних мовних фондах, є основою будь-якого друкованого словника.

Так, наприклад, популярна серія словників Collins, які публікуються в Бірмінгемському університеті, базується на відомому мовному корпусі The Bank of English, що включає більше 520 мільйонів слів; серії Oxford University Press - на British National Corpus, який складається з 200 мільйонів слів.

Завдяки комп'ютерним технологіям в словниковій науці сформувалися і стали інтенсивно розвиватися такі розділи, як корпусна лексикографія (corpus lexicography) і кіберлексикографія (cyberlexicography), ресурси і спосіб організації яких передбачають якісно новий підхід до інформаційного пошуку.

Корпусна лексикографія – це галузь вивчення мови на основі текстових або акустичних корпусів. Корпуси в електронному форматі почали створюватися в 60-ті рр. ХХ ст. Протягом останніх років електронні тексти збираються на великих академічних сайтах, число яких швидко збільшується. Основні сайти, що надають англійські тексти, – це Oxford Text Archive і Project Gutenberg, що мають багато текстів, до яких можна знайти доступ через Інтернет.

Корпусна лінгвістика має неоціненне значення для розвитку лінгвістичної науки, оскільки наукові описи граматичної будови мов, а також авторитетні академічні словники складаються на основі корпусів цих мов.

Все більшого поширення набуває інтернет-лексикографія. Необхідно відзначити, що серед інтернет-словників дослідники виділяють в числі пріоритетних не загальні довідники, а спеціальні, що реєструють і обробляють окремі групи лексики: діалектні словники (Dictionary of American Regional Terms); термінологічні або словники підмов (Biotechnology Dictionary, Food-Lovers Glossary).

Інтернет-енциклопедії представлені загальними (Encyclopedia Encarta, Britannica) і спеціальними видами (Knowledge Adventure Reference Section, Financial Encyclopedia). Існує також відкрита енциклопедія (Global Encyclopedia), яка складається самими користувачами.

Останнім часом популярними також стали нові енциклопедії, в яких можна знайти відповіді на актуальні питання. До них відноситься і мультимедійна енциклопедія Encarta, що включає зображення, звукові ефекти і відеофрагменти. У тексті Encarta оперативно можна знайти матеріал з будь-якого розділу країнознавства, літератури, історії та мистецтва.

Таким чином, необхідно власним прикладом демонструвати на лекціях роботу з джерелами, посилатися на них, озвучувати першоджерела

під час проведення навчального заняття, включати короткі завдання по роботі із якісними науковими джерелами до видів самостійної роботи студента.

Список використаних джерел

1. Barnbrook G. Language and Computers: A Practica Introduction to the Computer Analysis of Language. Edinburgh, 1996. 381 p.
2. Карпова О. М. Новые тенденции в современной лексикографии. *Лексика и лексикография: сб. научн. тр.* Москва, 2000. Вып. II. С. 32-45.

Л. І. Золотаревська

УНИКНЕННЯ ПЛАГІАТУ – ОДИН ІЗ НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Одним з основних завдань Закону України «Про вищу освіту» є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях, створення умов для освіти упродовж життя.

Останніми роками українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. У цивілізованому академічному світі велика роль відводиться фундаментальним цінностям академічної доброчесності. З точки зору світових стандартів вищої школи, академічна доброчесність – це дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти.

У проекті нового рамкового Закону України «Про освіту» вперше на законодавчому рівні подається тлумачення терміна: «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Сьогодні ми поговоримо про порушення академічної доброчесності, а найбільш детальноше – про плагіат.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

- фабрикація – вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання свідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання, свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Стійкою перепорою до розвитку навичок доброго академічного письма в Україні є традиція неякісних, несумісних із кращим світовим досвідом і вимогами практик академічного письма (недосконала структура наукової статті та анотації до неї, відсутність традиції належного рецензування, необхідність наукових публікацій для звіту, а не як презентації власного дослідження тощо). Тиск цих традицій суттєво загальмовує поширення кращих практик академічного письма в Україні як серед дослідників і викладачів, так і серед студентів. Традицію навчання студентів академічного письма слід формувати, починаючи з моменту їх вступу до ЗВО. Необхідно наголошувати на відмінності між шкільним письмом та письмом академічним щодо вимог, щодо оформлення думок, публічних виступів, візуальних презентацій тощо. Опанування навичок якісного академічного письма – складний процес, який потребує тривалих і наполегливих зусиль. Тому, за умови створення та впровадження, очікуваними результатами навчання з окремого курсу мають стати розуміння основних принципів та базових навичок академічного письма здобувачами освіти.

В українських умовах навчання студентів належного письма має починатися із запобігання прямому академічному плагіату в їх письмових роботах. Для цього викладачам варто опанувати, зокрема, такі компетентності: розуміти спільне і відмінне між поняттями «плагіат» (стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (стаття 42 Закону України «Про освіту»).

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ РОБОТІ З ІНШОМОВНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ В ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вивчення іноземних мов в технічних вищих навчальних закладах має професійний напрямок – мови викладаються з метою навчити студентів застосовувати їх у своїй професійній діяльності. Студенти повинні вміти читати спеціальну іноземну літературу для отримання потрібної інформації, а також навчитися вмінню спілкуватись із зарубіжними колегами з професійних питань.

Програма з іноземної мови для технічних вищих навчальних закладів передбачає оволодіння вмінням пошуку інформації та аналізу іноземних джерел. Це насамперед багато самостійної роботи студента, студент вчиться самостійно вчитися, самостійно опрацьовувати іноземну літературу, що допоможе підтримувати кваліфікацію та рівень знань у майбутньому. Це означає, що в процесі навчання, вивчення та дослідження іноземної літератури, студенти повинні самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю, вказувати посилання на джерела інформації, керуватися принципами чесності, чесною праці і навчання. Все це є принципами академічної доброчесності.

Стрімкий розвиток технологій полегшує студенту процес пошуку, використання та поширення інформації, тому неприйнятним є списування або привласнення чужих напрацювань. Іноземна література фахового спрямування є джерелом для розширення фахового термінологічного словника, предметом читання та обговорення на заняттях, основою для використання в ситуаціях мовлення. Тому викладачі насамперед мають пояснювати студентам в процесі навчальної діяльності основні засади академічної доброчесності і самі бути взірцем для них.

В. Є. Пономаренко

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Одним з основних завдань Закону є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальна, неформальна та інформальна); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування

педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо.

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

1) академічний плагіат — оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних, раніше опублікованих, текстів;

2) фабрикація — фальсифікація результатів досліджень, посилань або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

3) обман — надання свідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

4) списування — використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5) хабарництво — надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг

матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи обіймати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

Н. В. Пономаренко

ЧИННИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У Законі України «Про освіту», ухваленому в вересні цього року, вперше з'явився термін «академічна доброчесність». Академічна доброчесність, як зазначається у статті 72 Закону «Про освіту», – «це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Вперше на законодавчому рівні визначаються конкретні обов'язки учасників освітнього процесу щодо її дотримання та види можливих її порушень.

«Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання».

Діапазон можливих порушень досить широкий, а порушниками можуть бути як працівники викладацько-професорського складу, так і студенти.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого

наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи обіймати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

У статті 72 Закону «Про освіту» зазначається також, що «види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів».

Для американських або європейських університетів це не є новиною. Там давно вже майже ніхто не ризикує списувати або підтасовувати матеріали досліджень, оскільки може залишитися без стипендії або навіть без диплома. У нас же ще з радянських часів на цю проблему належної уваги не звертали, а протягом останніх двох десятиліть вона набула катастрофічних масштабів.

І. Б. Радченко

АКАДЕМІЧНА ДОБРОПОРЯДНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

Першочерговим значенням сучасного реформування освіти є гарантування якості освіти, формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, постійне та послідовне підвищення якості освіти. Академічна доброчесність є відносно новим поняттям для нормативно-правової бази. Слід зазначити, що Законом України від 05.09.2017 року «Про освіту» вперше було закріплено на законодавчому рівні поняття «академічна доброчесність».

Усе частіше в освітянській спільноті доводиться чути термін «academic integrity» або ж «академічна доброчесність». Слово «integrity»

походить від пізньолатинських слів «integer» (ціле число), «integrare» (складати ціле), «integritas» (цілісність) – переважна більшість слів з цим коренем стосується математики, і лише термін «integrity» має виключення, оскільки на перше місце з трьох тлумачень поставлено «моральну чистоту», «порядність», а потім «цілісність, завершеність». Таким чином, «академічна добропорядність» пов'язана з «навчальною та науковою порядністю». В перекладі іменник integrity означає «довершеність, повнота, цілісність». У поєднанні з прикметником academic отримуємо ознаку належності до школи чи університету, процесів навчання та мислення. Академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти шістьом фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних, раніше опублікованих, текстів;

- фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилянь або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

- обман – надання свідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

- списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Таким чином, варто відмітити наявність необхідного нормативного підґрунтя щодо визначення на легальному рівні поняття академічної доброчесності та загальних засад її застосування.

О. М. Харламова

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Зміна освіти відповідно до сучасних запитів суспільства повинна супроводжуватися зміною стратегії навчання, і, відповідно, способів

оцінки досягнень студентів. Інакше кажучи, сьогодні необхідно створити сприятливі умови для прояву й стимулювання особистісного потенціалу всіх учасників освітньої взаємодії.

Навчання може бути результативним тільки тоді, коли навчальна робота систематично й глибоко контролюється, коли самі студенти постійно бачать результат своєї роботи. За відсутності такого контролю в процесі засвоєння навчального матеріалу студенти не знають справжнього рівня своїх знань, слабо уявляють свої недоробки.

Недоліки традиційного семестрового контролю, який застосовується сьогодні у вищій школі, добре відомі: він слабо стимулює поточну роботу «масового» студента, провокує багатьох сподіватися на «либонь», на «щасливий білетик». Напроти, сумлінних студентів на іспиті може очікувати невдача. Проміжна атестація студентів найчастіше має формальний характер, не стимулюючи роботу студента. І, нарешті, не можна не відзначити суб'єктивізм.

Прагнення до більш гнучкого й ефективного «кількісного виміру» якості знань студентів привела в деяких ЗВО до введення паралельних систем оцінок. До них належить рейтингова система оцінки знань (РСОЗ). Рейтинг (від англійського rating – рівень, розряд) – це індивідуальний числовий показник. Рейтингова система оцінювання знань – це система накопичення умовних одиниць (балів) знань протягом усього періоду атестації. Залежно від кількості балів, отриманих за кожний виконаний вид навчальної діяльності, студент після завершення курсу одержує досить адекватну сукупну оцінку. Такий підхід дозволяє в комплексі оцінити старанність студента, його навчальну активність і рівень засвоєння матеріалу.

Одна з обов'язкових умов рейтингової системи – це її відкритість. Максимальний рейтинговий бал (МРБ) доводять до студентів на початку семестру. Одночасно студенти ознайомлюються з «правилами гри»: реальним рейтинговим балом, що відповідає кожній з позитивних оцінок, і мінімальною кількістю балів, нижче якої оцінка їх діяльності стає незадовільною. Викладач веде облік реального рейтингового балу індивідуально й по закінченні семестру виставляє підсумкову оцінку за сукупністю виконаної студентом роботи. При цьому студенти одержують можливість здійснювати самоконтроль, коректувати свою роботу, стаючи тим самим активним суб'єктом навчального процесу.

Рейтингова система оцінки знань дозволяє розширити діапазон якісних характеристик знань за рахунок їх інтервальних обмежень, що дозволяє, в остаточному підсумку, визначати відповідно до індивідуального рейтингу студента обсяг, рівень і метод педагогічного впливу.

ХРОНІКА АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ В УКРАЇНІ

Понад 90 % студентів вдаються до плагіату в тій чи іншій формі, і усвідомлення недобросовісності своїх вчинків не зупиняє їх. Найпоширенішою формою плагіату є переписування тексту з джерела власними словами без посилання на джерело, до чого вдається 49 %, а найменш поширеною – приєднання до групової роботи без авторської участі в написанні тексту. UNICHECK (раніше UNPLAG) – це сервіс з перевірки робіт на ознаки плагіату, який вчасно надає підтримку своїм користувачам та може адаптувати систему відповідно до потреб навчальних закладів.

Створений українськими розробниками у 2014 р., він може використовуватись онлайн або інтегруватись з навчальними системами ЗВО (так звані learning management systems). Серед них – Moodle, Canvas, Blackboard, Schoology, Google Classroom та інші. Наразі сервісом користуються більш ніж 50 українських університетів. Навчальні заклади США, Іспанії, Бельгії та інших країн світу також перевіряють роботи з Unicheck.

10 корисних сервісів для перевірки англomовних першоджерел на плагіат:

1. <http://www.plagtracker.com/>
2. <http://www.scanmyessay.com/>
3. <http://www.plagscan.com/seesources/analyse.php>
4. <http://plagiarismdetector.net/>
5. <http://sourceforge.net/projects/antiplagiarismc/>
6. <http://www.duplichecker.com/>
7. <http://www.paperrater.com/>
8. <http://plagiarisma.net/>
9. <http://www.plagiarismchecker.com/help-teachers.php>
10. <http://www.plagium.com/>

В. М. Петрушов

ДЕЯКІ ДУМКИ ПРО ПРОБЛЕМУ ПОРЯДНОСТІ ТА ПЛАГІАТУ В ГУМАНІТАРНІЙ НАУЦІ І ТАКЕ ІНШЕ

У сучасному освітянському та науковому просторі сформувалося багато проблем дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу. Такі проблеми, як виявлення плагіату в науковій та науково-методичній продукції, приписування до прізвища автора певного доробку цілої низки прізвищ, які не мають жодного

відношення не лише до досліджуваної теми, але й до організаційних сторін стосовно здійсненого напрацювання. Це все на поверхні і усі про це не лише здогадуються, але й прекрасно знають. Тут питання зайві. І від такого стану справ нашої освітянській і науковій спільноті дуже важко відмовитись і все замикається на совісті конкретних осіб-фігурантів, адже наша система життєдіяльності створює такі умови. Завжди можна знайти аргументи, які виправдовують подібне. Трапляється використання певним автором певної теми тих чи інших авторів, які безпосередньо не займалися дослідженнями у площині його теми. Ось тут виникає та різноманітність, або плюральність, підходів до того, як називати це – нескромним, хитрим або не добросовісним використанням текстів інших авторів, коли відсутнє вказування на джерело. Постмодерністи виокремили як дійсно важливу тему «авторство і співавторство в культурі» (на цю тему і в нашій філософській думці дещо уже написано). Не буде перебільшенням звернення до усієї категорії викладачів, наукових дослідників (гуманітарної освітянської і наукової спільноти), щоб осмислити проблему саме у такій площині. Звісно, там, де є повне приписування собі або крадіжка ідей і цілих текстів, питань немає. Але якщо дослідник висуває інноваційну ідею і вибудовує новий, свій, текст, вводячи цілі фрагменти із досліджень інших авторів, які не стосуються безпосередньо його теми, і не вказує джерело, а просто побіжно згадує автора або взагалі не згадує – це плагіат чи ні? Скажуть сучасними штампами: це крадіжка інтелектуальної власності. І, мабуть, будуть праві. Люди, які займаються виробленням критеріїв виявлення плагіату, мислять категоріями чиновників. Треба говорити про прямий і непрямий плагіат. Непрямий не несе в собі такого негативного змісту, як прямий. І високий рівень інноваційності дослідження виправдовує текст як самостійний, а все інше – вигадки чиновників. Ще у кінці XVIII століття наш незабутній Іван Петрович Котляревський, автор безсмертної «Енеїди Котляревського на малоросійський язик переложеної», коли без його відома була видана частина цього твору, висловився так: «Без сорому і Бога бувши, і восьму заповідь забувши, чужим пустився промишлять» («не кради»: десять заповідей Мойсея»). І хоча така емоційність була викликана не зовсім тим, що ми називаємо плагіатом, але таку акцентуацію не можна не прийняти нам, які живуть у XXI столітті.

І. Д. Загрійчук

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Актуалізація питання доброчесності в суспільстві завжди пов'язана якщо не з відсутністю такої, то вже точно з її недостатністю. Соціальні інститути освіти і науки як складові частини соціуму не існують у вакуумі,

не стоять понад суспільством чи поза ним. В середовищі освітян та науковців відбуваються ті самі процеси, що й у суспільстві в цілому. Інколи в академічних закладах норми моралі затримуються на довше, ніж в інших сегментах спільноти. Але рано чи пізно, якщо суспільство тривалий час не в змозі вирватись із кризи, ерозія моралі проникає і в академічне середовище.

Сказане може видатись деяким прикрашуванням ситуації серед так званих інтелектуалів, оскільки завжди можна знайти приклади недоброчесності в усіх сферах і в усі часи. Однак, в силу особливої ролі знання та його продуцентів в існуванні суспільства ставлення до моральної сторони існування людини серед «думаючої» частини соціуму завжди було особливо чутливим. Цим і пояснюється як «затримка» в академічному середовищі моральних норм, так і необхідність їх першочергового відродження в суспільстві, яке переживає моральну кризу.

Питання доброчесності – це питання істинності в освіті, науці та соціальній практиці. Візьмемо освіту. Якщо студент не докладает індивідуальних зусиль до опанування знаннями, а вдається до списування, обману, користується допомогою сторонніх осіб в отриманні позитивної оцінки своїх знань, то це лише означає, що він не має твердих знань, що він не опанував останніми, що він не здобув справжніх, а значить, істинних знань.

Які це може мати наслідки?

Щоб яскравіше і виразніше описати соціальні наслідки такого «неповноцінного» знання, – його носії часто кивають на те, що все є в довідниках – звернемось до прикладу з випускником медичного університету. Уявімо собі, що такого «фахівця» від медицини викликали зі швидкою допомогою на дорожньо-транспортну пригоду. Постраждалі стікають кров'ю, а «фахівець» замість термінового надання допомоги розгубився і шукає відповіді у медичному довіднику. Дивно, правда?! Те саме спостерігаємо і в інших галузях. Знання повинні бути не в довідниках, а в пам'яті, в розумі. Довідники – не для екстремальних ситуацій, а для первісного ознайомлення з проблемою чи для оновлення призабутих знань.

А які негативні наслідки недоброчесності серед науковців? Плагіат неприйнятний уже тим, що він паразитує на праці інших людей. Він дискредитує наукову роботу, творчий пошук, понижує довіру людей до наукової діяльності. Серед самих науковців втрачається віра в справедливість, в те, що основою успіху є власні здібності. Все це різко знижує продуктивність наукової праці, робить її неефективною, що особливо негативно впливає на розвиток суспільства, коли основою його прогресу стають наукоємні технології. Те саме стосується й інших видів академічної недоброчесності: фабрикації, обману, хабарництва.

Так чи інакше будь-яка недоброчесність, в тому числі й академічна, є виразом ерозії моральної свідомості. Вона свідчить про те, що суспільні мотиви в діяльності людини приглушені, що на перший план виступає

власна, індивідуальна успішність за будь-яку ціну, навіть нехтуючи авторитетом та довірою людей.

Крім уже сказаного вище стосовно соціальних наслідків нехтування справжніми, істинними знаннями та ролі в цьому процесі академічної недоброчесності, можна звернутись до досвіду розвинених країн, які стали такими не в останню чергу завдяки культивуванню в суспільстві моральних норм, їх впровадженню в суспільну тканину органами державної влади.

Стосовно нашої країни: в суспільстві все більше росте переконання, що без моральної складової, яка буде пронизувати усі суспільні інститути державної влади, не будуть працювати жодні закони. Це стосується і академічного середовища. Академічне середовище – це те місце, де виробляються смисли і виховуються майбутні громадяни.

І. В. Толстов

ПРО ДЕЯКІ ПРИЧИНИ ПЛАГІАТУ

Сьогодні надзвичайно актуальною у науковому співтоваристві є дискусія про дотримання принципів академічної доброчесності, в центрі якої знаходиться проблема плагіату. Тому закономірним є питання про сутність та причини цього феномену.

У широкому розумінні «... плагіат є присвоєнням чужого інтелектуального продукту, видаванням чужого за своє..., виявом неспроможності конкретного дослідника самостійно провести наукове дослідження та оформити його результати у тексті, а й вираженням відвертої зухвалості, що часто межує з недоумкуватістю» (<http://education-ua.org/ua/articles/1155-protidiya-akademichnij-nedobrochesnosti-v-leshchatakh-kognitivnogo-disonansu>). Його наявність у текстах вимагає скасування наукових результатів та застосування санкцій до всіх суб'єктів, які причетні до їхньої підготовки.

Щодо причин плагіату, то їх багато, але ми зупинимось на чотирьох, які виділяє В. П. Андрущенко у статті «Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації» (<http://www.golos.com.ua/article/305409>).

Перша обумовлена статусом та характером науки, яка не є істиною в останній інстанції, у ній взаємодіють, почергово змінюючи одна одну, істина і похибка. Також нове наукове знання неможливе без звернення до попереднього досвіду людства, це твердження вдало ілюструє відомий афоризм Ф. Бекона про те, що карлик на плечах у велетня бачить далі, ніж сам велетень. Друга причина плагіату – це укорінена з радянських часів практика цитування тих чи інших положень робіт класиків марксизму-ленінізму. Посилання на класиків вважалось основним аргументом, який

ставити крапку у будь-якій дискусії. Третьою серед причин плагіату є укорінена з дитинства, а точніше, зі школи, наша вітчизняна звичка переписувати у товариша домашнє завдання або контрольну роботу, яка виконується на уроці. Для колишніх радянських шкіл таке явище вважалось нормальним. Побутує воно ще й в українських школах, але у європейських, а також в американських закладах освіти це явище визнається ганебним. І якщо хтось і десь помітив його прояви, то одразу повідомить про це вчителя. Реакція може бути вкрай суворою – аж до відрахування зі школи. Ми ж споглядаємо за таким крізь пальці. Шкільна звичка переноситься в університет і далі. Четверта причина цього ганебного явища обумовлена поширенням комп'ютерних технологій та інтернету. Без них сьогодні жоден дослідник не працює і для того, щоб скоротити час на наукову роботу, може використати з інтернету чужі цитати, тексти без позначок та посилань, виправдовуючись тим, що так роблять усі.

Ми повністю поділяємо думку В. П. Андрущенко, що плагіат – це зло, з яким треба боротися. Але разом з тим потрібно відрізнити плагіат від компіляції, запозичення, збігу та ін. Зрозуміло, ці відмінності мають бути зафіксовані нормативними документами, роз'яснені у науковому співтоваристві, особливо серед наукової молоді, уведені в практику, а для цього потрібна ґрунтовна дискусія між експертами та науковцями.

Т. В. Количева

ДІАЛОГ СТУДЕНТА ТА ВИКЛАДАЧА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВЗАЄМНОЇ ПОВАГИ

Сучасна людина проживає життя у мінливому суспільстві, і на її світогляд впливають особливості інформаційних технологій, і, крім того, особливості комунікацій. Сучасна людина існує не просто при участі впливу, комунікацій, а й у безпосередньому діалозі з суспільством, спільнотою людей, іншою людиною.

У спілкуванні викладача та студента є певні бар'єри, які виникають непомітно, і спочатку викладач може не усвідомлювати їх. Серед багатьох факторів організації взаємодії між студентом та викладачем особливе значення мають соціальний, психологічний та когнітивний бар'єри. Соціальний бар'єр обумовлено домінуванням рольової позиції, і важливим фактором у цьому є здатність викладача, або демонструвати цей бар'єр, підкреслюючи дистанцію, або виражати готовність до активного слухання. Це стосується як безпосередньо навчального процесу, так і організаційних моментів, які стосуються обговорення оцінювання, вимог до проведення занять. Слід запобігати цій ситуації, коли викладач не намагається входити у безпосередній контакт з аудиторією, а викладає матеріал, не

застосовуючи інтерактивні засоби, а також не прагне віднайти емоційно-інтелектуальний контакт зі студентами.

Авторитет викладача складається з двох частин: авторитету ролі та авторитету особистості. Якщо декілька десятиліть тому переважав авторитет ролі, то зараз є головною особистістю викладача, його яскрава, неповторна індивідуальність, яка має педагогічну та психотерапевтичну дію на студентів. Авторитет викладача формується при достатньо високому рівні розвитку трьох типів педагогічних вмінь: предметних (наукові знання), комунікативних (знання про студентів та колег) та гностичних (знання самого себе та вміння скоректувати власну поведінку).

Показниками авторитетності особистості педагога є:

- співвідношення самооцінки викладача та оцінки його особистості студентами;

- вміння сприймати та переробляти суперечливу та складну інформацію, знаходити конструктивний вихід зі складної педагогічної та життєвої ситуації.

Саме показники авторитетності педагога є запорукою вміння будувати правильний діалог зі студентами, який буде спрямований на знаходження виходів з проблемних ситуацій, що, у свою чергу, формує взаємну повагу між студентами та викладачем.

Важливим фактором, що визначає ефективність педагогічного спілкування, є установки педагога. Під установкою розуміють готовність реагувати певним чином у однотипній ситуації. Своєрідністю сучасної професійної діяльності викладачів вищої школи є підтримка, ведення та психологічне супроводження студентів. Допомогти студентові усвідомити його власні можливості, увійти в світ культури обраної професії, знайти свій життєвий шлях – такі пріоритети сучасного викладача вищої школи.

Стає актуальним так званий викладач-фасилітатор, якій надає педагогічну допомогу і підтримку студентам, що виражається у підвищенні продуктивності діяльності окремого студента або групи студентів. Така підтримка має бути м'якою, але такою, що обумовлює певні зміни в особистості студента. Такі дії викладача сприяють мисленнєвій діяльності, підвищують рівень креативності студентів, а також їх емоційний інтелект.

Викладач-фасилітатор ставить студентів у позицію помічників на шляху до пошуку спільних рішень, дає студентам повну свободу у тому пошуку і право вибору на своє рішення. Такий ступінь свободи у ракурсі науково-педагогічної діяльності підштовхує до виникнення природного діалогу між студентом та викладачем на особистісно-емоційному рівні. Повага до суб'єктивного досвіду студента дозволяє викладачеві побачити пізнавальні інтереси, наміри та потреби кожного студента.

Не тільки викладачі, але й самі студенти мають великий вплив на процес навчання та встановлення стосунків. Вони орієнтують викладача на те, який підхід він обере до педагогічно-особистісного спілкування.

Головним завданням викладача в цьому є знайти таку «золоту середину» у взаємодії зі студентами, при якій процес навчання та спілкування буде більш успішним та плідним.

В. О. Лебедєв

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА БУСІДО

«...Соромтеся боягузтва, соромтеся жадібності, соромтеся малодушності – і ви навчитеся відрізнити праведне від несправедливого і підете дорогою добра» [1, с. 58].

Сьогодні в Україні багато говорять про академічну доброчесність, яку розуміють як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Порушенням академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація та ін.

Ведуться розмови про створення особливого кодексу поведінки, який має коригувати поведінку членів наукової спільноти (а в деяких ЗВО його аналоги вже написані). Корисним в цій справі міг би стати бусідо – кодекс поведінки японських самураїв. Слово «бу-сі-до» в буквальному перекладі означає «військовий» - «лицар» - «спосіб поведінки», тобто ті правила, яких воїнам-аристократам варто дотримуватися як у повсякденному житті, так і в умовах поєдинку, війни, бою. Властиве синтоїзмові поклоніння силам природи виховало в самураях любов до своєї країни, а благоговіння перед предками зробило фігуру імператора символом нації. Що стосується етичних доктрин, найпліднішим джерелом бусідо в цьому відношенні стало вчення Конфуція, а саме сформульовані ним п'ять моральних принципів взаємин пана та слуги (керуючого і підлеглого), батька та сина, чоловіка і дружини, старшого та молодшого братів. Характер конфуціанського вчення, особливо його політико-етичні заповіді, прекрасно відповідав самураям, що склали еліту японського суспільства. Варто згадати і те, що конфуціанці шанобливо ставилися до науки, знань та освіти. Епітет «гісі» (порядна людина) вважався вищим зі звань, що вказують на майстерність у мистецтві або в умінні. Тобто можна побачити паралелі між тим, що вимагають від вченого правила академічної доброчесності, і тим, що вимагав від самурая бусідо.

У ситуації інтенсивного культурного діалогу, який відбувається у теперішній час по всій земній кулі, звернення до надбань інших культур стає ординарною справою. Тому звернення до кодексу бусідо у контексті дискусій про академічну доброчесність може допомогти у створенні правил поведінки для наукової спільноти.

Список використаних джерел

1. Клири Т. Кодекс самурая. Современный перевод «Бусидо Сёсинсю» Тайра Шигесуке. Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. 224 с.

З. А. Сивогракова

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Учасниками освітнього процесу завжди є особистості, і тому психологічні чинники їхньої поведінки є вагомим фактором усіх його аспектів. Академічна доброчесність також має не тільки морально-етичний і суспільно-правовий, але й психологічний зміст. Латинською слово *integritas* (від якого походить англійське *integrity*, і, відповідно, *academic integrity* – академічна доброчесність) означає бездоганність, правильність, чистота, цілісність, чесність. Англійською ж *integrity* у різних контекстах набуває ще й значень сталості, міцності, працездатності, надійності, відповідності, принциповості, доброї репутації та ін. За одним з визначень, академічна доброчесність розуміється як «відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шістьом фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності» [цит. за 2].

Розгляд поданих характеристик як психологічних ознак і властивостей людини неминуче змушує згадати про феномен психологічної особистісної зрілості. Загальновизнаним у сучасній психології є розуміння психологічної особистісної зрілості не функцією виключно віку, а складною категорією, яка проявляється не тільки у здатності людини діяти свідомо відповідно до суспільних норм і очікувань, але й також прагнути самоствердження, реалізації своїх потенційних можливостей (А. Маслоу), глибоко усвідомлювати свої думки і почуття, прагнути цілісного життя, бути «особистістю, що у повній мірі функціонує» (К. Роджерс). На думку дослідників, психологічно зрілу особистість характеризують: емоційна сталість і самоконтроль (В. О. Ананьєв); здатність діяти незалежно від безпосередніх вимог обставин, проявляти активність, а не реактивність, керуватись самостійно поставленими цілями (Л. І. Божович); відкритість переживанню і досвіду, творчість, креативність (А. Маслоу, К. Роджерс); життєва спрямованість у майбутнє, реалістичне ставлення до себе й світу, почуття гумору (Г. Олпорт); суб'єктність, суспільна відповідальність (П. Я. Гальперін); вираженість мотивації досягнення, позитивна «Я-концепція», прагнення і вміння встановлювати близькі стосунки з іншими, проявляти емпатію і толерантність (Ю. З. Гільбух за Л. В. Долинською [1]); самостійність у подоланні життєвих криз, сформованість власної життєвої філософії

(О. С. Штепа) [3]; розвинена моральна свідомість, совість як вторинна рефлексія власних вчинків (Н. А. Логінова); здатність до вчинку (О. А. Лукасевич); життєстійкість (hardiness) (С. Мадді), самодетермінація (Д. О. Леонт'єв) та ін.

Тож зрозуміло, що доброчесність – як вияв цілісності, самостійності, відповідальності, відданості моральним цінностям, – є перевага, чеснота і, водночас, обов'язок («хрест») психологічно зрілої особистості. У складних умовах, в умовах невизначеності психологічна стійкість і зрілість (а разом з нею і доброчесність) не лише загартовуються, але й випробовуються на міцність. Часом людина потребує розуміння і підтримки, а часом – вимоги діяти у напрямку, відповідному особистісній зрілості і доброчесності. Рефлексивні зусилля, розвиток розгорнутого диференційованого самоусвідомлення (mindfulness), соціально-психологічної культури, продукування соціально значущих орієнтирів життя і діяльності має бути дієвим чинником розвитку психологічної зрілості учасників освітнього процесу і сприяти реалізації засад академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Долинська Л. В. Особистісна зрілість як чинник формування психологічної культури майбутнього фахівця. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. Київ, 2012. Вип. 16. С. 285-293

2. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.

3. Штепа О. С. Особистісна зрілість як передумова становлення психологічної ресурсності людини. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка*. Київ, 2013. Том. 11. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 8. Ч. 2. С. 576-584.

В. О. Даніл'ян

ПРОЗОРИСТЬ РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОТИРІЧЧЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Одним з найважливіших показників рейтингової системи оцінювання діяльності професорсько-викладацького складу будь-якого закладу вищої освіти в Україні є прозора й достовірна інформація про власну педагогічну, науково-педагогічну, творчу діяльність, а також

результати наукових пошуків та досліджень. Відповідальність за достовірність зазначеної інформації покладається особисто на кожного викладача закладу вищої освіти.

Відкритість і прозорість рейтингової системи оцінювання діяльності професорсько-викладацького складу виявляється в багатьох формах. Водночас основними з них є такі: 1) можливість отримання відомостей персонального характеру, зокрема даних про діяльність керівників ЗВО, інформації з персональних сторінок окремих викладачів і дослідників; 2) відкритість результатів академічної діяльності будь-якого викладача, наприклад, текстів публікацій, наукових і методичних розробок, науково-популярних проєктів; 3) вільний доступ до відомостей про окремі організації та установи – наукові та освітні, в тому числі академічне середовище в цілому або його окремі сегменти.

Рейтингова система оцінювання професорсько-викладацького складу передбачає певні форми звітності, серед яких чільне місце посідають по-перше, наукометричні інструменти (рейтинги, індекси цитування тощо), а по-друге, внутрішні стандарти (положення про атестацію, конкурсні відбори і т. ін.). Саме вони становлять основу прозорості рейтингової системи оцінювання.

Надання прозорої інформації щодо наукової та науково-педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу ЗВО має низку позитивних аспектів, зокрема: 1) створює можливості щодо визначення об'єктивних підстав і критеріїв для прийняття управлінських рішень різних типів щодо всіх викладачів (реструктуризації мережі ЗВО, обрання викладачів за конкурсом, знижує ризик втрат в результаті неефективних рішень тощо); 2) спрощує реалізацію контролю і управління за будь-якими відділами та кафедрами закладу вищої освіти його керівництву (ректору, проректорам, завідувачам кафедр), в тому числі й дистанційно; 3) збагачує науково-дослідницький досвід інших фахівців і сприяє розвитку науки в цілому завдяки вільному доступу до результатів наукових досліджень; 4) сприяє поширенню принципів академічної доброчесності (етичної поведінки) серед наукових та науково-педагогічних працівників через відкритість авторства і особистих досягнень кожного науковця.

Поряд з позитивними у прозорості рейтингової системи оцінювання діяльності професорсько-викладацького складу є й негативні наслідки, зокрема, вона сприяє поширенню дисфункціональної поведінки учасників рейтингової системи. Наукова та науково-педагогічна діяльність останніх (від керівників системи освіти і науки до простих викладачів) спрямовується виключно на «оприлюднення» певних показників, що іноді призводить до нівелювання професійних цінностей та практики.

Крім того, методики розрахунку показників рейтингової системи хоча і є цілком об'єктивними для виключно наукової діяльності, але слабо відображають результативність підготовки студентів, випускників,

аспірантів, рівень якості їх наукової діяльності. Хоча останнє є основною метою діяльності професорсько-викладацького складу ЗВО.

Оцінювання діяльності професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти не може спиратися тільки на рейтинги та індекси. Рейтингова система оцінювання (через рейтинги, ранжування й індексування ЗВО або окремих викладачів) повинна розглядатися перш за все як засіб для підвищення якісного рівня освіти та науки, а не її остаточний результат.

Н. В. Алексєєнко

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФАХІВЦЯ ЯК ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політичні, економічні та соціальні зміни в суспільстві безпосередньо пов'язані з якістю вищої освіти, яку отримують майбутні фахівці. Сучасна вища освіта передбачає не тільки набуття певного рівня професійних знань, але й одночасно формування низки особистісних якостей, що дозволять успішно реалізовуватися в обраній сфері та сприятимуть розбудові нашої держави. Саме тому питання, пов'язані з втіленням принципів сучасної вищої освіти, зокрема академічної доброчесності, є досить актуальними та дискусійними.

Академічна доброчесність у Законі України «Про вищу освіту» визначається як «сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі» [2]. Тобто на сучасному етапі в процесі здобуття вищої освіти майбутній фахівець має не просто отримати систему професійних знань та навичок, але одночасно сформуватися як фахівець та громадянин. Останнє передбачає розвиток таких важливих особистісних якостей, як самостійність, ініціативність, активність (в т.ч. соціальна), вміння обирати, приймати рішення, бачити перспективи розвитку ситуації, працювати в команді, розподіляти обов'язки, цінувати внесок кожного в спільну справу, поважати інших людей, бути відповідальним.

Доцільно згадати тезу авторів курсу «Вступ до Могилянських студій» щодо того, що поняття «академічна доброчесність» стосується «не тільки загальної корпоративної культури закладу вищої освіти, а й у той же час внутрішньої культури особистості» [1, с. 5]. На їх думку, є шість особистісних якостей («ключових цінностей»), набуття яких майбутнім фахівцем сприятиме реалізації принципів академічної доброчесності, а саме: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, сміливість [1, с.13].

Тобто відповідальність є однією з ключових особистісних якостей, що забезпечують можливість дотримання академічної доброчесності в процесі здобуття вищої освіти. Мова йде не про зовнішню відповідальність (правову, юридичну), яка зачіпає різні сторони діяльності адміністрації закладів вищої освіти, професорсько-викладацького складу, безпосередньо здобувачів освіти (майбутніх фахівців). Йдеться про внутрішню відповідальність (особистісну), що передбачає належне, сумлінне ставлення до виконання своїх академічних обов'язків майбутніми фахівцями (зокрема, самостійної підготовки / написання наукових та творчих робіт – контрольних, курсових, самостійних, рефератів, доповідей; належного цитування тощо). Підґрунтям останньої є високий рівень особистісних домагань, поєднаний з усвідомленням цінності та правильності подібної поведінки, повагою до авторських прав інших людей і т. ін.

Відповідальність є важливою особистісною рисою майбутнього фахівця, що має здатність підвищувати рівень академічної доброчесності учасників навчального процесу, зокрема її здобувачів.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11864/vstup3_2018.pdf?sequence=4&isAllowed=y
2. Про вищу освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEnSN_WuXY.

СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Т. В. Шепеленко

ДОБРОЧЕСНІСТЬ МАЄ БУТИ У ВСЬОМУ

Кожен розуміє поняття «добročесність» по-своєму. Ще давньогрецькі вчені і філософи Аристотель і Сократ вважали, що найважливішими для кожної людини є чесність, розсудливість, порядність та справедливість. Якщо розглянути складники поняття «добročесність», то це – добро і чесність, що є обов'язковими елементами високоморальної людини.

Поняття «добročесність» пов'язане з багатьма іншими поняттями. Система поєднаних понять уточнює та звужує сферу її застосування (професійна добročесність, наукова добročесність, правова добročесність, академічна добročесність та ін.).

Академічна добročесність нині цікавить нас найбільше, тому що ми працюємо в освіті. Вперше принципи академічної добročесності були описані у статті «Викладачі та академічна добročесність» у виданні «Synthesis: Law and Policy Higher Education» у 1997 році. В ній згадуються такі принципи: утверджувати важливість академічної добročесності, плекати любов до навчання, ставитися до студентів як до самостійної особистості, створювати атмосферу довіри, заохочувати відповідальність студентів за академічну добročесність, формулювати чіткі очікування для студентів, розробляти справедливі форми оцінювання, обмежувати можливості для академічної нечесності, кидати виклик академічній нечесності, коли трапляються такі випадки, допомагати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної добročесності.

Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес навчання, але водночас набувають обертів процеси запозичення та привласнення чужих ідей. Тому академічна добročесність є моральним ядром академічної культури.

Пояснення основних засад академічної добročесності студентам, молодим науковцям у процесі навчальної, виховної та наукової діяльності стає одним з найбільш важливих завдань. Саме на молодь покладають величезні надії щодо утвердження і поширення етичних і моральних ідеалів та стандартів добročесності у процесі навчання і наукової діяльності.

Забезпечення академічної добročесності має орієнтуватися на обмеження можливостей її порушення, усунення сприятливих для цього чинників. Викладачі мають акцентувати увагу на доцільності виконання завдань для професійної підготовки у цілому та майбутньої професійної діяльності. Завдання мають бути актуальними, проблемними, з високою варіативністю оцінювання. Виконання завдань має спиратися на творче

мислення. Постійне заохочення студентів до етичної поведінки під час навчальних занять та самостійної роботи закладає фундамент академічної доброчесності.

Саме доброчесність є мірилом внутрішньої культури людини. Дотримання принципів академічної доброчесності кожен має починати з себе.

О. Р. Лучко, С. С. Довженко

ВИХОВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Невизначеність соціально-економічних умов та ідеологічних настанов, вплив агресивного зовнішнього середовища при практично повному нівелюванні державної системи виховання призвело в останні десятиріччя до поширення девіантної поведінки, зниження духовності та втрати позитивних ідеалів у молоді.

У зв'язку з цим однією з найважливіших проблем вітчизняного виховання є відродження системи традиційних духовних цінностей (громадянськість, моральність, доброчесність та ін.), а також інтеграція їх з корпоративними цінностями, що дозволить майбутньому поколінню України бути визнаними на міжнародній арені.

У ситуації, що склалася, саме ідеали спорту як національної ідеї можуть допомогти вийти з духовної кризи. Не є таємницею, що саме почуття патріотизму, гордість за свою країну об'єднує українців у єдиному для всіх пориві під час підтримки національних збірних команд на світовій арені.

У цьому контексті фізкультурно-спортивна діяльність має міцний духовний потенціал для формування у молоді еталонних моделей поведінки (комунікабельність, патріотизм, доброчесність та ін.) через висвітлення у засобах масової інформації біографічних відомостей, спортивних та життєвих досягнень еліти національного спорту, популяризацію «Правил чесної гри», кодексів командно-спортивної етики та гідності, а також розширення можливостей для організації дозвілля дітей, молоді на основі занять масовим спортом.

На сьогоднішній день все більш чітко усвідомлюється, що майбутнє людства залежить від ефективності освіти. Фізичне виховання як сфера педагогічної діяльності покликане передавати і створювати цінності фізичної культури, розкривати міцний потенціал всебічно розвинутої людини, який цілком реалізується на практиці.

Спорт як соціокультурний феномен являє собою не тільки фізичну активність, але й сукупність духовних якостей та інтелектуальних здібностей людини. Історики античних Олімпійських ігор вважають, що у

давні часи для позначення того, що тепер має назву «чесна гра», використовувався термін «арете», що позначає поєднання войовничості з чесністю. Першим атлетом-олімпійцем, який порушив ці правила, був боєць Європол: на іграх 3888 р. до н. е. він підкупив трьох суперників. Така поведінка каралася своєрідним штрафом: за рахунок винного перед входом на античний стадіон ставили бронзову статую Зевса, на п'єдесталі якої висікалося ім'я не тільки винного, але і його батьків, назва міста, з якого був спортсмен. Віце-президент Міжнародного олімпійського комітету П. Кубертен в «Оді спорту» написав: «Перемога втричі солодша, яка здобута у благородній, чесній грі».

Щодо діяльності викладача, суттєву роль відіграє процес формування духовно-моральних цінностей у студентів, що відповідають сучасним вимогам моралі, освіти і виховання у цілому. У викладача є один інструмент, за допомогою якого він може здійснити таке формування, – це дисципліна, яку він викладає. Фізична культура як жодна інша сфера культури містить найбільший потенціал створення особистості, яка являє собою єдність тілесного і духовно-морального.

А. М. Буц

ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ПОРЯДНІСТЬ – СКЛАДОВІ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Етична поведінка всіх учасників освітнього процесу складається з етичних принципів, а саме чесності, порядності, правдивості, прозорості, поваги, довіри, справедливості, рівності, розвитку особистості, якісної освіти та ін.

Поведінка всіх учасників освітнього процесу має відповідати позитивним морально-етичним принципам і стандартам. У свою чергу чесність забезпечить зв'язок між позитивними етичними принципами і якістю освіти, утворить бар'єри для корупції.

Для науково-педагогічного складу ЗВО використовується більш спеціалізований термін – «академічна доброчесність». Це є місією вищої освіти високого рівня – забезпечити «чесний пошук та поширення знань». Викладачі ЗВО мають демонструвати таку поведінку, яка відповідає в усіх своїх взаємодіях зі студентами, колегами в університеті та представниками більш широкого кола місії освіти.

Студенти мають розглядати своє членство в академічному співтоваристві як обставину, яка потребує від них демонстрації прихильності до «чесного і відкритого ... пошуку знань», що відповідає «академічній доброчесності», а саме в усіх своїх взаємодіях з науково-педагогічним складом, а також із функціонально неакадемічним

персоналом, колегами з навчальної діяльності поводитись відповідно до вищевказаної місії.

Усі учасники освітнього процесу мають гарантувати, що їх поведінка є порядною і надійною. Це означає, що їм слід систематично уникати шахрайства, брехні, злочинства, вимагання та іншої безчесної поведінки.

Викладачі мають гарантувати дотримання норм порядності у навчанні і оцінюванні якості знань студентів. Студентам має надаватись можливість засвоїти навчальну програму з об'єктивною атестацією і без тиску.

Академічна доброчесність є абсолютно необхідною для успішної реалізації місії освіти. Це закладає основи відповідальної поведінки у житті студентів після отримання диплома. Підвищення рівня академічної доброчесності студентів і всіх учасників освітнього процесу має бути найвищим пріоритетом в університеті.

С. М. Черніна

ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТРАДИЦІЙ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Відновлення державності, багатого культурно-історичного досвіду та традицій національного фізичного виховання молоді висуває проблему гармонійного фізичного і духовного розвитку.

Культурна спадщина нашої держави у плані фізичного розвитку дуже різноманітна і багата.

Гармонійний фізичний розвиток можна запозичити у наших предків. Наприклад, козацький здоровий спосіб життя. Загартуванню і витривалості організму сприяють козацькі вишколи і походи, під час яких козаки, наприклад, долали шлях з перешкодами, що нині має назву «спортивне орієнтування», пристосовувалися до життя в екстремальних умовах.

Виховуючи міцність тіла, треба прагнути до гармонійного розвитку систем м'язів у цілому. Фізично здорова людина усвідомлює себе часткою всесвіту, розуміє взаємозв'язок з навколишнім середовищем.

Традиції фізичної культури в Україні виховують молодь у дусі моральної чистоти, свідомої честі, стриманості.

Впровадження історичних українських традицій фізичної культури у навчальний процес з фізичного виховання студентів має збільшити зацікавленість до занять фізичною культурою і спортом та підвищити патріотичне виховання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

У наш час для української наукової та освітньої спільноти питання академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів є дуже актуальними. Тому академічна доброчесність є основою мети університету, яка полягає у підвищенні якості освіти, іміджу ЗВО, формуванні моральних принципів.

«Академічна доброчесність» – поняття дуже широке, що визначає духовні, етичні і моральні принципи, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу.

Доброчесність стосується як науково-педагогічних працівників і студентів, так і адміністративних працівників. Кожний, хто має відношення до освітнього закладу, має пам'ятати про моральні норми та доброчесність. Треба підкреслити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти, але й напряду впливає на те, яких членів суспільства виховує система вищої освіти у країні, які цінності закладаються у ЗВО.

Дотримання принципів академічної доброчесності – це питання покращення якості вищої освіти, репутації навчального закладу, підвищення рейтингу, визнання дипломів на міжнародному рівні, а також посилення конкурентоспроможності випускників.

Метою дотримання правил академічної доброчесності є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для здобуття якісної освіти. Академічна доброчесність ґрунтується на відданості всіма учасниками освітнього процесу фундаментальним цінностям – чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, мужність. Ці цінності мають сприяти протидії проявам академічної нечесності – фальсифікації, хабарництву, шахрайству, плагиату та ін.

Академічна доброчесність починається з особистостей і позитивно впливає на весь колектив.

Академічна доброчесність є дієвим інструментом забезпечення і посилення якості вищої освіти.

А. Я. Єфремова

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Економічні труднощі, війна і зовнішня агресія гальмують трансформацію і перезавантаження нашої країни. Великим гальмом для появи нової України є спосіб мислення людей, які ухвалюють рішення і формують обличчя країни, а також чималої кількості громадян, які

орієнтуються на них. Сьогодні недостатньо замінити одні процедури на інші. Потрібна докорінна зміна культури суспільної взаємодії.

Для прориву Україні потрібна нова якість взаємодії між людьми. Наш головний капітал для майбутнього – це креативні люди з інтелектом, винахідливістю, мотивацією і творчими здібностями. Успіх для них – це не лише більше, швидше й оптимальніше, а й краще, гарніше, цікавіше, шляхетніше, справедливіше і людяніше.

Чи спроможні українські університети стати осередками підготовки і виховання таких людей згідно із засадами професіоналізму, патріотизму і порядності? Якою є роль сучасного закладу вищої освіти у допомозі студентам виробити належний світогляд і адекватні ціннісні орієнтири? Чи зможуть університети стати кузнею не лише знань, а й світоглядних переконань, які перетворять студентів у речників правди, толерантності й честі?

На рівні університету дотримання засад академічної чесності має стати частиною чіткої інституційної політики, підкріпленої бажанням та рішучістю запровадження нової моделі і принципів академічної взаємодії. Кожен університет може підбирати найбільш зручні для нього засоби врегулювання цих питань, формуючи етнос академічної чесності та відкритості.

СЕКЦІЯ БУДІВЕЛЬНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

А. В. Євтушенко, Л. М. Козар

ПЛАГІАТ ЯК ФАКТОР АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Що таке академічна доброчесність, а також те, що вважається порушенням академічної доброчесності, доволі повно визначено у статті 42 Закону України «Про освіту».

Академічна нечесність – серйозна проблема і стосується вона не окремої країни, а майже всіх країн, де відбуваються навчальні та наукові процеси. Ця проблема стосується не тільки студентів, але і викладачів та самої академічної установи. Вважається, що вперше термін «академічна доброчесність» з'явився в США в 90-х роках минулого століття. Одним із видів академічної нечесності є плагіат. Проведене тестування серед студентів одного з американських університетів щодо розуміння поняття «плагіат», виявило, що недотримання студентами належних академічних принципів може бути викликано скоріш недостатнім розумінням, ніж умисним порушенням академічної чесності, хоча останнє також трапляється, чому сприяє прискорений розвиток нових інформаційних та комунікаційних технологій, створення міжнародної мережі знань тощо. Нерозуміння терміна «плагіат» або його помилкове тлумачення існує також серед викладачів, навіть у межах однієї дисципліни. Ці розуміння плагіату призвели до перефразовування методів, які вважалися прийнятними деякими викладачами і вважаються плагіатом іншими. Проблема плагіату не завжди є результатом індивідуального виховання особистості, а здебільшого є результатом надмірної економізації академічного простору, що не може не впливати на загальне зниження академічних стандартів, певні зміни та деформацію етичного поля вищої школи.

Недостатньо дотримуватися високих моральних стандартів на рівні риторики. Вкрай важливо, щоб таких стандартів дотримувалися та втілювали їх у життя на кожному рівні ЗВО – не лише через викладання та програми досліджень, але й з точки зору керівництва та управління закладами.

Для підвищення рівня академічної доброчесності у студентів потрібно проведення постійної цілеспрямованої роботи: залучення студентів до виконання завдань дослідницького характеру; формування у студентів як дослідницьких навичок, так наукової етики, академічної чесності при написанні наукової роботи, поняття про плагіат. Треба виховувати нетерпиме ставлення до плагіату серед студентів. Це сприятиме скороченню ризику плагіату і нечесності, що підвищить якість освіти і можливість адаптації до європейського суспільства.

НЕДОПУЩЕННЯ ПЛАГІАТУ В ДИПЛОМНОМУ ТА КУРСОВОМУ ПРОЕКТУВАННІ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Останнім часом у сфері науки все більше уваги приділяється академічній доброчесності, під якою розуміють в основному недопущення плагіату. Плагіат – це умисне привласнення авторства чужого твору науки або мистецтва, технічних рішень або винаходів, або їх використання без посилання на автора. Формально це – застосування у власних творах текстових та інших запозичень без посилання на першоджерело.

Не менш важливим є дотримання принципів академічної доброчесності й в освітньому процесі. В першу чергу це стосується дипломного та курсового проектування. В окремих закладах вищої освіти у дослідному порядку вже впроваджені системи недопущення плагіату у кваліфікаційних роботах, наприклад, в інституті будівництва та інженерії довілля НУ «Львівська політехніка». Доцільно вивчення та впровадження досвіду створення систем запобігання плагіату й на будівельному факультеті УкрДУЗТ. Ця система має складатись із профілактичних заходів і контролю.

Як профілактичні заходи потрібно проводити зі студентами роз'яснювальну роботу щодо привабливості дотримання принципів академічної доброчесності, негативного впливу їх порушення на подальшу професійну діяльність. Це дозволить підняти рівень самосвідомості та відповідальності учасників навчального процесу.

Під час консультування викладачам потрібно звертати увагу студентів на необхідність і правильність оформлення посилань на джерела, які використовувались під час роботи, у тому числі у разі посилання на нормативні документи – державні стандарти, будівельні норми тощо.

Невід'ємною частиною системи забезпечення академічної доброчесності є контроль творів на наявність плагіату. Цей контроль може бути реалізований за допомогою спеціальних комп'ютерних програм, наприклад Advengo Plagiatus, Etxt, та баз даних робіт, стосовно яких має бути виключений плагіат. Під час дипломного та курсового проектування доцільно за допомогою таких програм організувати суцільну перевірку всіх робіт на наявність плагіату. Для цього вказана база даних має постійно поповнюватись і бути систематизованою за декількома рівнями - спеціальностями, дисциплінами, авторами. Доступ до бази або можливість перевірки роботи має бути як у викладачів під час перевірки робіт, так і у студентів на стадії оформлення та підготовки до захисту власної роботи.

У разі збігу в роботі менше 20 % або посиланні на власні праці таке не повинно вважатись плагіатом. У разі збігу понад 20 % кожен конкретний випадок має розглядатись комісією, спеціально створеною із викладачів з представництвом студентів.

ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У сучасному академічному співтоваристві до ідеалів доброчесності традиційно відносять відкритість і справедливість академічного середовища, репутацію, довіру, повагу і відповідальність, професійну компетентність і затребуваність учасників цього середовища в суспільстві.

На наш погляд, також необхідно виділити такі принципи.

1. Презумпція добропорядності учасників академічного середовища.

Проблеми недобросовісних академічних практик, у число яких входять плагіат, написання на замовлення наукових і кваліфікаційних робіт, фальсифікація результатів досліджень і т. д., не тільки підриває благополуччя академічних спільнот і порушує права його членів, а і плямує репутацію закладу, знижує цінність ступенів і звань, які цим закладом присуджуються.

Академічна спільнота довіряє своєму члену в тому випадку, коли він чесно і відповідально генерує академічний продукт. До тих пір, поки переконливо не доведено протилежне, академічне суспільство поважає права свого суб'єкта, але має повноваження на перевірку і оцінку результатів його академічної діяльності.

2. Професійна солідарність академічної спільноти.

Ключовими цінностями при взаємодії суб'єктів академічної спільноти в питаннях створення інтелектуальних продуктів є публічність і колективна відкритість, а також розумна критика академічних продуктів з оцінкою доцільності продукування до тих пір, поки не доведено їх необхідності.

3. Інтелектуальна свобода та моральна відповідальність суб'єктів академічної спільноти.

Ключовими цінностями академічної спільноти є творча свобода, яка обмежена особистістю самотійно, а також стандартами добропорядної академічної практики. Особливістю цінностей добропорядної академічної практики є те, що її учасники самотійно формують ці цінності і виробляють етичні рекомендації, які в добровільному порядку визнають усі члени академічної спільноти.

Звичайно як критерії формування етичних рекомендацій приймаються міжнародно визнані правила. При цьому ці правила вимагають безперервного вдосконалення і врахування національних особливостей, а також доручень конкретної академічної структури.

Таким чином, для нормального функціонування академічне середовище має спиратися не тільки на інститути саморегулювання, але і утворювати елементи етичної інфраструктури та інструменти надання етичного впливу на недобросовісних суб'єктів цього середовища. У свою чергу етична інфраструктура має базуватися на спеціальному органі або

комісії, які здійснювали б моніторинг і контроль над діями в академічній практиці.

При цьому етичні впливи можуть виражатися, наприклад, у вигляді осуду, зауваження або позбавлення академічного статусу, що впливає на професійну кар'єру недобросовісної особи. Разом з тим, реалізовані етичні принципи стають інструментом зміцнення конкурентоспроможності, престижу і репутації університетів.

Таким чином, розвиток університетського середовища показує, що воно має бути не тільки етично інституалізованим, а і володіти етичною інфраструктурою і інструментарієм етичного впливу на осіб, які вчиняють неетичні дії. Основним таким інструментом є стандарти доброчесної академічної практики.

А. О. Шевченко

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ МІЖ СТУДЕНТОМ І ВИКЛАДАЧЕМ

Одним з основних завдань Закону України про освіту (прийнятий від 05.09.2017 і набрав чинності 28.09.2017) є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти та самоосвіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти, як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, зокрема розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів.

Стаття 42 Закону України «Про освіту» присвячена академічній доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

– контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

– об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності вважається академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання та ставлення до освітян.

Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів.

*С. М. Камчатна, Є. Ф. Орел, О. М. Тимченко
О. М. Пустовойтова (ХНУМГ ім. О. М. Бекетова)*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У Законі України «Про освіту», який набрав чинності 28 вересня 2017 року, подано визначення академічної доброчесності – це сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Одним з основних завдань Закону є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя; удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо.

Євроінтеграційні процеси в освітянському просторі України обумовлюють активізацію інноваційних тенденцій відповідності стандартам якості вищої освіти за кордоном. Цим пояснюється необхідність реформування усіх ланок освіти й вищої зокрема.

Якісна зміна системи вищої освіти потребує розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
2. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWM/view>.

В. П. Шраменко, В. Г. Мануйленко, С. І. Возненко

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- 1) посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- 2) дотримання норм законодавства про авторське право;
- 3) надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

4) контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

1) самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

2) посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

3) дотримання норм законодавства про авторське право;

4) надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

1) академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилення на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;

2) фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилення, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

3) обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

4) списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5) хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти, здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності.

Д. А. Фаст, А. С. Малішевська

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянемо такий випадок. Наприклад, Ви студент поважного ЗВО, вступний процес до якого виявився нелегким: Ви багато і наполегливо працювали над конспектами та підручниками, щоб добре скласти ЗНО і,

нарешті, змогли стати студентом. Ви відвідуєте всі заняття, наполегливо вчитеся, самостійно пишете реферати, курсові й дипломну роботи, ретельно готуетесь до проміжних і випускних іспитів. Протягом навчання, найімовірніше, доводилося чути про такі речі, як прояви нечесності чи шахрайства, тобто хтось скачав роботу з інтернет-ресурсу або «заохотив» викладача за кращу оцінку, ніж він заслуговує. Можливо, бачили, як студенти використовують гаджети в процесі тестування, але робили вигляд, що всі ці речі Вас не стосуються, оскільки Ви вчилися чесно. І от раптом, на врученні дипломів, виявляється, що Ви не заслуговуєте на диплом з відзнакою, тому що оцінки та середній бал гірші, ніж в інших студентів. При цьому Ви точно знаєте, що деякі з тих, хто отримав дипломи з відзнакою, використовували нечесні методи з метою отримання високих оцінок.

Отже, що таке академічна доброчесність?

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються насамперед принципами чесності, чесною праці та навчання. Плагіат, списування, використання чужих праць є неприйнятним і в жодному разі не може толерантно сприйматися в суспільстві.

Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті.

У більшості українських університетів та коледжів усе, що пов'язане з академічною доброчесністю, нечасто потрапляє в публічну площину. Більшість учасників навчального процесу визнають, що прояви нечесності і корупції трапляються, але визнавати їх системними проблемами адміністрації ЗВО не готові. Чинна система управління вищою освітою (академічне, адміністративне, фінансове управління) була успадкована ще з часів Радянського Союзу, а після його розпаду не змогла протистояти проявам корупції.

Новий Закон «Про вищу освіту» заклав основи для університетської автономії, а відповідні підзаконні акти дали змогу університетам впроваджувати академічну, фінансову, кадрову автономію. Отже, саме час для того, щоб поєднати впровадження університетської автономії з розвитком академічної доброчесності в українських ЗВО.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP project), що його розпочинають Американські ради з освіти за участю Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів, охопить 10 українських університетів – з різних регіонів і з різними характеристиками. Результатом роботи Проекту мають стати своєрідні «історії успіху», які можна використати для трансформації системи вищої освіти загалом.

Внаслідок роботи Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні студенти, викладачі та персонал ЗВО матимуть можливість

здобути практичні знання та навички про основні принципи поняття «Академічна доброчесність», а також план дій щодо впровадження їх у своєму ЗВО.

Проект SAIUP має відіграти одну з визначальних ролей у трансформації українського суспільства: змінюючи систему вищої освіти, він одночасно змінюватиме суспільні цінності, носіями яких стануть випускники і студенти університетів.

Проект SAIUP покаже важливість та практичну цінність академічної доброчесності через широку просвітницьку кампанію, із залученням студентів, співробітників і адміністрації ЗВО та у співпраці з Міністерством освіти і науки України.

А. О. Бабенко

КОДЕКС ЧЕСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

Одним з основних завдань Закону України «Про вищу освіту» є удосконалення правових механізмів на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях.

З точки зору світових стандартів вищої школи, академічна доброчесність – це дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. Останніми роками українські освітяни все більше звертаються до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів.

Впровадження принципів академічної доброчесності в українських закладах вищої освіти – це питання покращення якості вищої освіти та репутації самих ЗВО, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на світовому рівні, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ЗВО.

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються насамперед принципами чесності, чесною праці та навчання. Неприйнятним є плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань.

Для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, а також студентів важливим є посилення на джерела інформації у разі використання ідей, дотримання норм законодавства про авторське право тощо. Крім того, для студентів академічна доброчесність передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання.

Одним з інструментів дотримання академічної чесності є кодекс честі, який необхідно прийняти в університеті. Кодекс честі – це документ, який встановлює загальні моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, що працюють і навчаються у ЗВО.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» одним із принципів системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату. Також, відповідно до цього Закону, в Україні створено та розпочало роботу, фактично з цього року, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, на сайті якого є вже достатньо матеріалів з питань забезпечення дотримання академічної доброчесності (<https://naqa.gov.ua/академічна-доброчесність>).

Тобто нормативну базу із забезпечення дотримання академічної доброчесності в закладах вищої освіти створено, залишилось на «місцях» її впровадити та виконати. І тут виникає питання наявності або відсутності мотивації з цього питання як у науково-педагогічних працівників, так і у здобувачів вищої освіти.

Щодо науково-педагогічних працівників, то з огляду на більшість існуючих думок, на відсутність мотивації із забезпечення дотримання академічної доброчесності впливають такі фактори, як: деякі «сухуваті» програми навчальних дисциплін, що сковують як студентів, так і в першу чергу викладачів; багато студентів взагалі не зацікавлені у здобутті знань, особливо з непрофільних предметів, а викладачі це знають і втрачають бажання працювати надміру і робити свої курси незвичайними і дійсно корисними; економічна складова також відіграє свою роль у мотивації викладацького складу та ін.

Для покращення ситуації з підвищення **мотивації студентів** із забезпечення академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу самі студенти пропонують викладачеві такі заходи: давати нестандартні завдання (студент має відчувати, що робить щось незвичайне, таке, чого не робив до нього ніхто, тоді він і сам буде відчувати себе особливим); надавати студенту допомогу, оскільки зацікавленість і участь викладача в заданій ним роботі часто мотивує студента (у цьому випадку викладач стає авторитетним колегою, а не простим наглядцем); показувати, що вибір дослідження має цінність, оскільки ви теж берете в ньому участь; надавати можливості студенту хоча б іноді самостійно обирати тему (звичайно, є певний теоретичний і практичний обсяг матеріалу, який кожен студент за програмою повинен обробити за час навчання), але в міру свого професійного рівня студент не може повноцінно скласти предмет і рамки роботи, тому викладачеві при такому

підході слід визначити разом зі студентом конкретну проблематику дослідження, порадити літературу і спрямувати в потрібне русло роботу свого підопічного. В цілому, цього буде достатньо для того, щоб розбудити інтерес у студента до ваших завдань (якщо він, звичайно, прийшов до університету з метою здобуття знань, а не тільки за «папірцем»).

Як висновок, можна сказати, що викладачі зобов'язані виявляти ініціативу і підвищувати свій професійний рівень не тільки у сферах своєї професійної діяльності, але також і в питаннях контролю якості робіт і комунікації зі студентами. Зі збільшенням вимог до робіт та підвищенням мотивації логічно збільшиться якість тих чи інших досліджень, а відповідно, і освітній рівень студентів, що є основною метою викладацької діяльності.

СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

В. І. Храбустовський

ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА КАФЕДРІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Виділимо основні напрями.

У навчальній роботі при використанні відеоматеріалів викладачі обов'язково роблять у відеофайлах посилання на першоджерела.

У методичній роботі при укладанні методичних вказівок і написанні конспектів лекцій, посібників та підручників викладачі докладно вказують використані джерела.

У науковій роботі викладачі публікуються у фахових виданнях, а також виданнях, які входять до наукометричних баз. Такі видання перевіряються на плагіат. При підготовці студентів до виступу на СНТК та написанні тез обов'язково має бути наукова новизна.

Крім того, поточний контроль успішності студентів, а також екзамени проводяться максимально прозоро, із суворим додержанням правил.

Ю. О. Акімова, О. А. Осмаєв

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У зв'язку з можливістю вельми широкого доступу до інформації та стрімким розвитком інформаційних технологій сьогодні як ніколи актуальними є питання дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.

Доброчесність складає фундамент характеру та морального вигляду освіченої людини. Освітній процес через навчання і дослідження має скріплювати цей фундамент елементами академічної доброчесності. Йдеться про те, що під час освітнього процесу викладачі та студенти керуються принципами чесної праці та навчання, тобто неприйнятним є списування, плагіат та несанкціоноване використання чужих напрацювань.

Слід зазначити, що дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу напряму впливає на якість морального вигляду фахівців, яких виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання у ЗВО. Зрозуміло, що це важка і наполеглива праця кожного педагога протягом усього терміну

викладання дисципліни, яка допомагає досягати особистих успіхів як окремому студенту, так і навчальній групі в цілому: чи стануть принципи обману, шахрайства та сумнівної тимчасової вигоди нормами спілкування в робочому колективі чи, взагалі, нормами життя і суспільних відносин.

Або, навпаки, принципова позиція в неприйнятті всього негативного, неупередженість та чесність стануть нормами взаємодії і співпраці для всіх учасників освітнього процесу – як викладачів, так і студентів. Безумовно, дотримання принципів академічної доброчесності має починатися у кожній людини з себе самої. Хочеш, щоб інші стали кращими, чеснішими, більш порядними, – спочатку стань таким сам.

Н. Г. Панченко, М. Є. Резуненко

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Реформування вищої освіти передбачає зростання частки самостійної роботи студентів, що обумовлено вимогами суспільства до професійної підготовки майбутнього фахівця. Це передбачає створення відповідних умов для її організації. Самостійне виконання навчальних завдань здобувачами освіти та об'єктивне оцінювання результатів навчання є одними з вимог академічної доброчесності.

Для підвищення якості підготовки студентів з дисциплін «Вища математика», «Вища та прикладна математика» було запропоновано «комплекс комп'ютерного самотестування», який надає можливість управляти пізнавальною діяльністю студентів з метою профільного і поглибленого вивчення дисципліни, багаторазового тренування і вдосконалення знань, умінь і навичок за темами вищої математики, що є важливими умовами для успішного проходження підсумкового контролю знань. Цей комплекс містить завдання у вигляді відкритих і закритих тестів різного рівня складності.

Перевагами самостійного комп'ютерного тестування є:

- велика кількість спроб тестування за всім переліком тем;
- оперативність отримання інформації про правильність відповіді на питання;
- використання допоміжних матеріалів;
- індивідуальний темп навчання;
- систематизація, осмислення і закріплення студентами пройденого матеріалу.

З іншого боку, такий підхід до навчання здійснює зворотний зв'язок між викладачем і студентом, оскільки проведений таким чином контроль засвоєння студентами запропонованих тем дає змогу коригувати аудиторну роботу, приділяючи більшу увагу тим темам і розділам дисципліни, які є найважчими для студентів.

ЗАСТОСУВАННЯ ВЛАСНИХ САЙТІВ І GOOGLE-ТАБЛИЦЬ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.): «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень».

Дуже важливу роль у цьому процесі відіграє надання достовірної математичної інформації. Викладачі математичних дисциплін повинні не тільки всьому навчити, але й надати підтримку у виборі достовірних і надійних джерел.

У столітті сучасних технологій, що швидко розвиваються, складно конкурувати з ними в освітньому процесі, особливо в такому «сухому» предметі, як математика. Але кафедра вищої математики УкрДУЗТ успішно впоралася і з цим завданням також. Викладачами кафедри розроблено власні сайти, на яких у вільному доступі, з дотриманням норм законодавства про авторське право, викладено такі матеріали:

- умови для розв'язування домашніх індивідуальних завдань;
- навчально-методичні матеріали та конспекти лекцій, надруковані авторами або з посиланням на джерело інформації;
- власні цікаві, детально розібрані приклади розв'язання завдань.

Усі ці матеріали викладено не тільки в Microsoft Word, але й у форматі Microsoft PowerPoint, тобто можна розглядати все це з ефектами слайд-шоу, забезпеченого відеофрагментами, а також анімацією. Інформація на слайді набагато ефектніший буде мати вигляд у покроковому режимі, коли вона виводиться на екран не одночасно, а послідовно.

Власний сайт викладача – це легкий доступ до електронної інформації: студентам зручно користуватись у будь-якому місці, на будь-якому пристрої, в тому числі навіть за допомогою телефону.

Інший аспект академічної доброчесності – контроль плагіату, у випадку студентів – контроль над списуванням. Студенти повинні самостійно виконувати всі завдання поточного та модульного контролю, що передбачені робочою програмою відповідної математичної дисципліни. Але мало хто зі студентів дотримується цього за власним бажанням. Контроль над цим забирає дуже багато часу і зусиль. Кафедра вищої математики застосовує певні методи. По-перше, перегорнувши роботу студента, попросити його почати розповідати. Не обов'язково все завдання, досить невеликої фрази. По-друге, це додаткові запитання, які

допомагають зрозуміти, чи має уявлення студент про те, що написано. Запитання можуть наштовхувати на відповідь, якщо студент просто розгубився. По-третє, це запрошення додаткових спеціалістів кафедри для моніторингу всієї аудиторії під час контрольної роботи або іспиту. У разі несамостійного виконання завдань студентом, необхідний повторний контроль.

Прозоре оцінювання результатів навчання – також важлива складова академічної доброчесності. На сайті можна викладати результати поточного та модульного контролю. Для викладачів Google-таблиці зручні для заповнювання: можна не розраховувати кожного разу результат, а лише ввести необхідні цифри поточних балів у таблицю. Для перехресного контролю можна надати доступ редагувати таблицю викладачу, який веде практичні заняття.

Ретельне виконання обов'язків студентами підвищує їхній професіоналізм та сприяє подальшому саморозвитку. Мета викладачів – спрямовувати студентів у правильне русло, показати доцільність об'єктивного та справедливого оцінювання знань.

О. О. Гончарова

КОНТРОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЗА ДОТРИМАННЯМ СТУДЕНТАМИ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Для викладача дотримання принципів академічної доброчесності передбачає не тільки вимоги до його наукових публікацій, публікацій з наукової або професійної тематики, методичних розробок тощо. Дотримання цих принципів передбачає також необхідність викладачу здійснювати контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти, тобто студентами.

Перш ніж контролювати, керівники закладів вищої освіти, викладачі мають сприяти тому, щоб студенти ознайомилися з цими принципами, усвідомили, що вони є учасниками освітнього процесу, для яких також передбачені принципи академічної доброчесності, за порушення яких передбачено академічну відповідальність. Для цього зі студентами можна проводити семінари, заняття з цієї тематики. Також можна рекомендувати студентам пройти відповідні курси на освітніх онлайн-платформах, наприклад, курс «Академічна доброчесність в університеті» на платформі ВУМ. Оскільки поняття «академічна доброчесність» на нормативному рівні вперше було закріплено в новому Законі «Про освіту», викладачам також не буде зайвим підвищувати власні компетенції з цього питання.

Наразі сучасні інформаційні технології активно використовуються в навчальному процесі. Так, у деяких ЗВО студенти мають можливість зі свого домашнього комп'ютера отримати доступ до лекцій в електронному

вигляді, отримати відеолекції, взяти участь у вебінарі. Також можуть у будь-який час, не виходячи з дому, скласти проміжний чи модульний тест у вигляді онлайн-тесту. Дійсно, для студентів заочної, дистанційної форми навчання, для студентів денної форми в умовах скорочення аудиторних годин онлайн-тести спрощують для викладача перевірку самостійних та контрольних робіт, допомагають автоматично і швидко підрахувати бали поточного контролю. Разом з тим, при проведенні такої форми контролю не в аудиторіях навчального закладу викладач не може перевірити, чи самостійно студент виконує завдання. Тобто викладачу потрібно застосовувати такі форми роботи, щоб у студентів не було можливості порушити принципи академічної доброчесності. Окрім цього, викладачу необхідно чітко формулювати вимоги до розв'язання, оформлення роботи та критерії оцінювання, пояснювати неприпустимість плагіату і списування.

*І. В. Берестов, М. Ю. Куценко,
Г. І. Шелехань, О. С. Пестременко-Скрипка*

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

26 вересня 2017 р. на сайті Парламенту України опубліковано текст Закону України «Про освіту», прийнятий 5 вересня 2017 р. Стаття 42 Закону України «Про освіту» присвячена академічній доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

На сьогоднішній день питання якості освіти у ЗВО та боротьби з плагіатом взаємопов'язані. Поряд із питанням запобігання плагіату і використовується поняття «академічна доброчесність», яке означає, що в процесі навчання чи досліджень студенти, викладачі та науковці керуються насамперед принципами чесності, чесною праці та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятними і жодним чином не толеруються у спільноті.

Необхідно забезпечити інформування як студентів, так і викладачів щодо принципів академічної доброчесності, ознак плагіату тощо. Студенти часто самі не розуміють, що вдаються до плагіату, – більше 60 % студентів, згідно з опитуванням Східноукраїнського фонду соціальних досліджень, не вважають мінімально переписаний чужий текст без посилання на джерело плагіатом.

Таким чином, студентів та викладачів необхідно інформувати про те, що таке академічна доброчесність; створювати навчальні програми та проводити семінари для студентів з академічного письма; створювати мотиваційні програми для викладачів і проводити тренінги для адміністрації ЗВО щодо вдосконалення навчальних програм. Також необхідно залучати представників іноземних університетів для обміну досвідом з українськими колегами щодо дотримання академічної доброчесності та боротьби з плагіатом.

В. Г. Брусенцов

КОНТРОЛЬ САМОСТІЙНОСТІ ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА СТОСОВНО ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Метою навчального процесу є не тільки і не стільки надання професійних знань майбутнім спеціалістам та набуття навичок до самостійного здобуття нових знань (неформальна та інформальна освіта), а насамперед виховання особистості, доброчесного громадянина.

Обов'язковою умовою при цьому виступає дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу. Як відомо, в освітньому процесі є дві сторони: з одного боку це педагогічні та науково-педагогічні працівники, а з іншого – здобувачі освіти. До всіх них висувається комплекс вимог: коректне ставлення до інтелектуальної власності, тобто посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Стосовно здобувачів освіти є доповнення у вигляді вимоги щодо самостійного виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей). Саме контроль над виконанням цієї вимоги є найбільш важливим завданням педагога, оскільки з поширенням інтернету є багато спокус та можливостей у бездумному використанні чужих напрацювань. Крім зниження освітнього рівня, це призводить до особистісної деформації, і отже, не досягається мети освітнього процесу.

*Є. С. Альошинський, Г. О. Примаченко,
Д. С. Лючков, Ю. В. Шульдінер*

ПРИНЦИПИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ

Останніми роками Україна намагається підтримувати європейські стандарти у сфері освіти та наукової діяльності. Одним з найбільш актуальних на сьогодні при організації освітнього процесу є принцип доброчесності, головна мета якого полягає в боротьбі з плагіатом у науковій та дослідницькій діяльності. В питаннях переорієнтації на принципи захисту авторського права та матеріальної підтримки авторського права як при написанні навчально-методичної літератури, так й при публікаціях у фахових виданнях для України на сьогодні дуже цікавим є досвід навчальних закладів Республіки Польща.

У 2018 році за підтримки Інституту міжнародного академічного та наукового співробітництва (ІМАНС) спільно з Жешувським політехнічним університетом 21 викладач Українського державного університету залізничного транспорту та 7 студентів факультету управління процесами перевезень пройшли міжнародне наукове стажування щодо набуття та впровадження європейського досвіду в підготовку фахівців. Для довідки, Жешувський політехнічний університет (Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza) – це державний технічний ЗВО, заснований у 1951 році, який за світовим рейтингом Webometrics Ranking of World Universities посідає 10-те місце серед польських технічних ЗВО та 960 місце серед технічних університетів усього світу.

Під час стажування було оглянуто навчальні лабораторії, обладнані програмним забезпеченням, розробленим працівниками університету. Також учасники стажування відвідали сучасну наукову бібліотеку, де ознайомилися із системою формування освітнього процесу, побудованого на принципах вільного доступу до будь-якої інформації навчально-методичного та наукового характеру без порушення принципів доброчесності. Учасники стажування ознайомилися із принципами боротьби з плагіатом та принципами стимулювання авторів до оприлюднення своїх досліджень.

Практичні знання та навички, набуті під час стажування, в майбутньому дозволять викладачам формулювати в межах нашого університету сучасні принципи організації освітнього процесу, що будуть спрямовані на вдосконалення науково-дослідницької роботи та публікаційної діяльності без порушення принципів авторського права.

ОБГОВОРЕННЯ ПИТАНЬ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ АКАДЕМІЧНОМУ ПЛАГІАТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На заклади вищої освіти (ЗВО) законодавством покладається обов'язок щодо здійснення заходів щодо академічної доброчесності та запобігання академічному плагіату.

Відповідно до стаття 42 закону України «Про освіту», «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

На особливу увагу для науковців та викладачів ЗВО заслуговує «Положення про академічний плагіат».

Відповідно до частини 6-ї статті 69 чинного Закону України «Про вищу освіту» та частини 4-ї статті 42 Закону України «Про освіту», «Академічний плагіат – це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1, 2].

Існує багато різних визначень плагіату. Так, у тлумачних словниках плагіат трактується як видання чужого твору за свій або незаконне опублікування чужого твору під своїм ім'ям, привласнення авторства.

Ульянова Г. О. дає таке його визначення: «це складне соціально-етичне, правове явище у сфері права інтелектуальної власності, що може розглядатися як: порушення авторських прав творця первісного тексту; зловживання правом на свободу творчості особою, що вчиняє плагіат; порушення прав споживачів інтелектуальної, творчої діяльності; порушення публічного правопорядку (інтересів суспільства та держави) – у випадках, коли авторству надається суспільне значення» [3, с. 368].

У статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» плагіат визначається як «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [4].

В університетських Положеннях про запобігання плагіату передбачено процедуру перевірки магістерських робіт перед їх захистом, але досить часто вона є не зовсім зрозумілою та неузгодженою, забирає багато часу, бракує потужностей серверів ЗВО, немає можливості одночасно перевірити декілька робіт, студенту дається мало часу на виправлення. Тому ЗВО необхідно застосувати заходи щодо

удосконалення процедури перевірки робіт та розробити базу перевірки, враховуючи специфіку кожного напрямку.

Таким чином, проблема академічного плагіату є актуальною. Питання академічної доброчесності необхідно роз'яснювати учням шкіл перед вступом до університетів, а у ЗВО проводити обов'язкові бесіди зі студентами, починаючи з першого курсу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. ... д-ра юр. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Одеса, 2015. 434 с.

4. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

Т. В. Бутько, М. Є. Щербина

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НОРМА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У наш час якість вищої освіти є важливим показником економічного й соціального прогресу суспільства. Від якості людських ресурсів залежить рівень конкурентоспроможності країни та випускників закладів вищої освіти на ринку праці, тому якісна вища освіта в Україні є необхідною умовою розвитку країни, а якість професійної підготовки фахівців є однією з вимог до вищої освіти, що прагне інтеграції у європейський освітній простір.

У новому Законі України «Про освіту» одним з аспектів державної політики є «академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень», що є важливою новацією. Закон також надає перелік основних видів порушень академічної відповідальності: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання.

З розвитком технологій та вільного доступу до продуктів інтелектуальної власності, що полегшують процес використання та поширення інформації, усе більших обертів набувають процеси

запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок. Тому проблема академічної доброчесності для українського наукового суспільства є на сьогоднішній день однією з найактуальніших.

Базовими принципами академічної доброчесності (за українським законодавством) є: самостійне виконання навчальних завдань та проведення наукових досліджень; посилення на джерела використаної інформації; дотримання норм законодавства та авторського права; надання достовірної інформації про результати навчально-педагогічної та наукової діяльності.

З метою забезпечення ефективної системи академічної доброчесності в освіті доцільно ввести у законодавство України чіткі норми відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат та передбачити відповідальність у випадку порушення цих норм. Зобов'язати заклади вищої освіти реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності, а саме створити репозитарій академічних текстів для відкритості й прозорості, виявлення та усунення ознак плагіату.

На основі вищезазначеного доцільно долучитися до розробки кодексів честі, роз'яснювати студентам, що таке плагіат, запроваджувати курси з академічного письма, виховувати академічну культуру, а у статутах університетів — чіткіше прописати механізми протидії та запобігання плагіату.

Академічна доброчесність має стати нормою для всіх, хто пов'язаний з освітньою та науковою діяльністю. Привчати до самостійної роботи потрібно починаючи зі школи і продовжувати протягом усього періоду навчання в закладі вищої освіти. Важливо заохочувати студента до самостійної роботи, вчити його відповідальності за власні вчинки та поваги до чужої праці. Розуміння і прийняття кожним учасником освітнього процесу академічної доброчесності є запорукою довіри і поваги наукової спільноти та основою стратегії професійного успіху і кар'єрного зростання.

СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНО-КЕРУЮЧИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

І. М. Сіроклін

ОРГАНІЧНІ ШЛЯХИ ПОШИРЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ПРОЕКТ HARD SKILLS EXAM

Адміністративні шляхи впливу на якість освіти і академічну доброчесність в цілому мають обмежений ресурс. Більшу життєздатність ініціатив та стабільність їх результатів може забезпечити органічний вплив. Так, Kharkiv IT Cluster започаткував проект "живої стандартизації" очікувань від кандидатів на рівень junior спеціально для ІТ-компаній Харківського регіону. Цей нефіксований список очікуваних навичок від кандидатів постійно змінюється і максимально швидко враховує зміну кон'юнктури харківського ІТ-ринку. Проект стартував з січня 2019 р. і націлений на стандартизацію в галузі підготовки ІТ-фахівців.

Це далеко не перша спроба стандартизації, але має деякі досить істотні відмінності від попередніх. По-перше, стандартизація вимог проводиться не від окремої ІТ-компанії або групи компаній, а організацією, яка не має в своєму штаті жодного програміста і виконує роль «фасилітатора». По-друге, запропонований механізм «живого списку очікуваних компетентностей». Будь-яка ІТ-компанія може в будь-який момент підключитися до онлайн-голосування і запропонувати свої правки в опорний список. Правки від компанії будуть доступні всім і залишатися пропозицією до тих пір, поки їх не підтримають більше половини компаній, що беруть участь в онлайн-голосуванні.

Однією з найгучніших спроб стандартизації очікувань від кандидатів була стандартизація від ІТ-асоціації України, яку подано у вигляді уніфікованого переліку вимог та рекомендацій для кандидатів на рівень junior за напрямками FrontEnd, QA і .Net. Але такий підхід не зміг суттєво вплинути на академічну доброчесність та, на жаль, не зміг забезпечити сталий результат. Списки були актуальні на квітень 2018 року і формувалися фахівцями з таких компаній, як Astound Commerce, EPAM, Ciklum, GlobalLogic, Insart, Innovecs, Luxoft, SoftServe, SPD Ukraine і Terrasoft. Досить вдала ідея ділити очікувані компетентності на блоки дає можливість зручно оцінювати кандидату свої сильні і слабкі сторони.

Сама стандартизація хоч і виглядає списком не всім зрозумілих технологій, насправді потенційно дає можливість вирішити багато ключових проблем впровадження принципів академічної доброчесності. Крім уніфікації очікувань навичок, це ще й уніфікація очікування заробітних плат, що зменшує напруженість та непрозорість на ринку праці, це і уніфікація в сфері ІТ-освіти, як формальної, так і неформальної. Це і органічний конкурентний шлях очищення та реформування ринку освіти.

Проте існують певні регіональні особливості ІТ-ринку. І в цьому плані ініціативу взяв на себе Харківський ІТ-Cluster, підтримавши ідею стандартизації очікувань для компаній Харківського регіону. Проект отримав назву Hard Skills Exam. Створення «живого списку очікуваних компетентностей» вже підтримали харківські офіси NIX, EPAM, GlobalLogic, Sigma Software, SoftServe, DataArt, Fortifier, INSART, Raccoon Gang, Ciklum. Дисципліни, за якими вже сформовані списки: QA, JS, Java, Python.

Другий етап проекту – регулярні тестування всіх бажаючих за «очікуваннями» компаній. Для формування бази тестових запитань до проекту залучені ІТ-школи Харкова (SkillUp, EasyCode, Hillel, Lemon School, A-level, ІТЕА, Source IT, BeetRoot, ШАГ, Telesens Academy) які надали питання за тими компетентностями, за якими вони проводять навчання. Коли питання від всіх ІТ-шкіл були зібрані в одну базу, експерти від ІТ-компаній оцінили питання і з кращих була сформована база тестування, за якої всі охочі можуть перевірити свій рівень відповідності сучасним вимогам ринку.

Система вийшла прозорою, відкритою і органічно підтримуючою імплементацію принципів академічної доброчесності. Це чудовий приклад тісної взаємодії бізнесу і освіти, який цілком можна застосувати для багатьох спеціальностей нашого ЗВО.

Б. Т. Ситнік

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ЦЕ ПИТАННЯ ПІДНЯТТЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА РЕПУТАЦІЇ САМИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Останніми роками наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Впровадження принципів академічної доброчесності в українських закладах вищої освіти – запорука підняття якості вищої освіти, репутації, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ЗВО [1].

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень студенти, викладачі та науковці керуються передусім принципами чесності, чесною праці та навчання. Неприйнятним є плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань.

Потрібно наголосити, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання

та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремій людині, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників важливим є посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; дотримання загальноприйнятих етичних норм; дотримання норм Конституції і законів України.

В 2016 р. Міністерством освіти і науки України запропоновано Проект сприяння академічній доброчесності в Україні = STRENGTHENING ACADEMIC INTEGRITY IN UKRAINE PROJECT (SAIUP), який охопив 10 українських університетів з різних регіонів. Термін реалізації Проекту – 1 січня 2016 року – 31 грудня 2019 року [2].

Метою Проекту є донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів.

Передбачено, що в рамках Проекту сприяння академічній доброчесності серед завдань, які стоять в процесі його реалізації, студенти, викладачі та персонал ЗВО отримають практичні знання та навички про основні принципи поняття «академічна доброчесність», а також план дій з впровадження цих принципів у своєму ЗВО.

Відкритий доступ до інформації є надійним засобом сприяння науковій доброчесності. На часі створення в Україні єдиної національної бази даних академічних текстів, яку ініціює Міністерство освіти і науки України і яка буде доступною усім ЗВО, що дозволить автоматизувати перевірку текстів на унікальність.

Список використаних джерел

1. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osvitl>.

2. Закон України «Про освіту»: проект [від 30.03.2016] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Київ, 1994–2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58639.

ПРИНЦИПИ РОБОТИ ПРОГРАМ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ

В даний час існує достатня кількість програм, що визначають рівень оригінальності тексту робіт. Програми перевірки на плагіат не показують, списана ця робота з готових робіт з інтернету чи ні. Програми показують тільки запозичений текст. Запозиченим текстом програми вважають будь-який текст, знайдений в інтернеті або у власних базах.

Програми для виявлення плагіату можуть використовувати шинглові, кореляційні алгоритми або обидва відразу. Алгоритм шинглів дозволяє швидко знаходити запозичення в дуже великих базах документів. Цей алгоритм заснований на розбитті тексту документа на невеликі послідовності слів певної довжини – шингли. Зазвичай використовується шингли довжиною від 4 до 6 слів. Для кожного шинглу розраховується значення хеш-функції. Пошуковий індекс формується як відсортований список значень хеш-функції з вказівкою ідентифікаторів документів, в яких зустрілися відповідні шингли. Документ, що перевіряється, також розбивається на шингли. Потім за індексом знаходяться документи з найбільшою кількістю збігів по шинглах з документом, що перевіряється.

Такий алгоритм дозволяє швидко виявляти запозичені фрагменти. Однак труднощі виникають для фрагментів тексту в випадках запозичення з іноземних джерел після машинного перекладу. Як закордонні джерела в основному використовують англійські статті, тому що англійською мовою написана досить велика кількість текстів, вчені в більшості випадків як другу «робочу» мову використовують саме англійську, більшість міжнародних наукових журналів видається англійською мовою.

Для подолання цих труднощів підключаються кореляційні алгоритми, які дають можливість перевіряти тексти на схожість за змістом.

Пошук «за змістом» забезпечується через кластеризацію англійських слів так, щоб семантично близькі слова та словоформи одного і того ж слова потрапили в один кластер. Після цього, перед розбиттям текстів на шингли, слова замінюються на мітки кластерів, до яких ці слова належать.

Важливо відзначити, що програми знаходять джерело запозичення, але не визначають, чи є воно першоджерелом.

О. В. Чаленко, О. В. Казанко

ОБ'ЄКТИВНІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Успішність кожного студента повинна бути оцінена з максимальною точністю й об'єктивністю. Оцінка в очах студента мусить бути справедливою і переконливою. З цією метою необхідно вилучити випадки

суб'єктивних помилкових суджень, які перекручують дійсну успішність студента і тим самим знижують виховне значення оцінювання. Суб'єктивне ставлення до студентів може знайти вияв у надмірній суворості або лібералізмі, симпатії чи антипатії.

Основні методичні аспекти об'єктивного оцінювання знань такі:

1. *Індивідуальний* характер оцінювання.
2. *Гласність* контролю. Студенту необхідно повідомляти результати оцінювання, пояснювати ту чи іншу оцінку, вказуючи на сильні й слабкі сторони в його роботі.
3. *Всебічність* оцінювання, тобто воно повинно охоплювати всі розділи програми, щоб не перекривати позитивною оцінкою з одного розділу програми незадовільну — з іншого.
4. *Диференційованість* оцінювання.
5. *Різноманітність* форм, методів контролю, що створює умови для реалізації функцій контролю, підвищення інтересу студентів до його проведення і результатів.
6. *Етичність* ставлення до студента, повага до нього і його думки.

Дотримання основних методичних аспектів об'єктивного оцінювання знань студентів зменшує суб'єктивне ставлення викладача до студентів та надає можливість студенту бути оціненим з максимальною точністю й об'єктивністю.

О. Є. Пенкіна, О. В. Чаленко

НАПРЯМИ РОБОТИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ОБМАНУ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Чому українські студенти списують?

Дослідження CEDOS виявило такі головні причини:

- 60 % – необхідність виконувати дуже багато письмових робіт протягом семестру;
- 54 % – відсутність інтересу до тем письмових робіт;
- 49 % – відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт;
- 35 % – відсутність практичного застосування результатів робіт;
- 28 % – повторюваність тем письмових робіт.

Звичка українських університетів ставити по 10-15 дисциплін на семестр автоматично змушує вдаватись до плагіату. Для порівняння – чотири-п'ять дисциплін на семестр вивчають у західних університетах.

Але якщо поглянути на чотири наступних причини плагіату, які називають студенти, то їх дещо об'єднує: студенти кажуть, що вони списують, тому що вони не бачать сенсу у цих письмових

роботах/завданнях. І це значною мірою корелює з браком мотивації до навчання загалом.

Мотивація до навчання – це окреме питання, але можна окреслити напрями боротьби зі студентським плагіатом. В першу чергу всі завдання повинні мати можливість практичного застосування. Викладачі повинні пояснювати студентам доцільність самостійного написання роботи і можливість застосування цієї роботи в професійній практиці.

По-друге, згубною є практика використання з року в рік одних і тих самих тем і завдань для виконання письмових робіт, в тематиці робіт потрібно враховувати сучасні наукові досягнення, зміни, які відбулися завдяки науково-технічному розвитку в різних галузях.

І. Г. Бізюк, О. В. Чаленко

ЕТИЧНІ СКЛАДОВІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ. МОТИВАЦІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сукупність позитивних мотивів становить мотивацію будь-якої діяльності. Під мотивацією розуміють сукупність спонукальних потреб, що визначають спрямованість активності особистості. Науковці розрізняють внутрішню мотивацію, яка базується на пізнавальній активності, позитивних емоціях, цікавості, допитливості, і зовнішню мотивацію, підкріплену зовнішніми стимулами (добра оцінка, повага друзів, бажання бути першим у навчанні тощо). Позитивну мотивацію стимулюють і закріплюють навчально-пізнавальні задачі, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, нестандартні навчальні задачі, що активізують мислення і сприяють більш глибокому і усвідомленому засвоєнню знань.

В системі вищої освіти США у отриманні зиску від плагіату не виникає потреби. В першу чергу через орієнтацію освіти на індивідуальність як викладача, так і студента. Декілька професорів можуть читати схожі курси – студент сам обирає, до кого йому йти. Тому викладачеві не має сенсу запозичати чужу програму курсу, бо це призведе до втрати індивідуальності, а значить, і до втрати студентів.

У свою чергу викладачі плекають індивідуальність мислення своїх студентів, з повагою ставляться до їхніх думок. Будь-яку думку студента поважають і дуже серйозно до неї ставляться. Ідея, думка розглядається як матеріальне творіння, тобто плуг, лопата чи ще щось. До неї ставляться, як до індивідуальної власності.

Щоб, бува, випадково не принизити гідність студента, в американських школах і університетах навіть оцінки його знань не оголошують публічно. Про результати успішності студента мають право знати тільки дві людини: професор і сам студент. Аналіз його роботи буде проведений віч-на-віч з викладачем під час індивідуальної консультації.

Започатковуюючи норми поведінки викладача, такі як заохочення індивідуального мислення своїх студентів, розроблення нових курсів з урахуванням нових технологій, в такий спосіб стимулюючи внутрішню та зовнішню мотивацію студента до навчання, викладач сприяє більш глибокому і усвідомленому засвоєнню знань студентом, а значить, відповідно зниженню потреби привласнювати індивідуальну власність інших.

С. О. Бантюкова

КОМПІЛЯЦІЯ ЯК ОДНА З ФОРМ ВИКОРИСТАННЯ ЧУЖОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом в засобах масової інформації стало підніматися питання про запозичення в роботах багатьох авторів. Таке запозичення безпосередньо пов'язано з таким поняттям, як порушення авторських прав.

Авторське право дає автору можливість опублікування, поширення власного твору. Авторське право забезпечує недоторканність творів, що означає, що тільки автор може вносити у свій твір зміни або дозволяти вносити їх іншим особам. Крім того, автор має право на отримання винагороди за використання власних творів іншими особами. Порушення авторських прав – це будь-яке порушення прав їх власника.

Доступність інформаційних ресурсів, а також легкість копіювання матеріалів у цифровій формі привели до значного зростання компілятивних матеріалів, заснованих на запозиченнях без вказівки авторів і першоджерела.

З практикою запозичення фрагментів тексту твору або твору цілком пов'язують такі поняття, як плагіат і компіляція.

Плагіат трактується як різновид порушення авторського права – це незаконне використання, розпорядження або привласнення результатів чужої інтелектуальної діяльності із зазначенням себе як автора.

Компіляція – це створення тексту роботи шляхом використання матеріалів, запозичених з наукових, публіцистичних, художніх або інших джерел, зазвичай без самостійного опрацювання і вказівки авторів. Фрагменти текстів з різних матеріалів можуть зв'язуватися коментарями автора компіляції.

Головна відмінність компіляції від плагіату – наявність джерел. В кінці скомпільованого тексту слід надавати джерела, з яких була взята інформація, а в текстовій частині – посилання на її використання.

Вважається, що компіляція, на відміну від плагіату, не являє собою навмисне присвоєння авторства чужого твору. На основі компіляції зазвичай створюється навчальна і довідкова література, що вимагає використання великої кількості джерел: підручників, енциклопедій, довідників, словників.

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОЇ ПРИРОДИ

У певному сенсі слово «доброчесність» справедливо поставити в один ряд із такими словами, як любов, щирість, щастя, чеснота, справедливість, здоровий глузд. І хоча з ходу розтлумачити значення таких слів може бути доволі нелегким завданням або взагалі неможливим, тим не менш зазначені слова доволі успішно та з високою регулярністю вживаються у повсякденному житті. Легко почути побажання про щастя та любов. Батьки, наприклад, завіряють у любові своїх дітей. При вступі до шлюбу наречені дають обітницю про подружню вірність. Пацієнт ввіряє своє здоров'я лікареві. Справді, дійсність така, що не всі поняття можуть бути подані опосередковано через інші поняття (тобто мати вичерпане пояснення або мати чіткі межі). Така обставина, частково, пов'язана з тим, що наведені вище слова торкаються фундаментальних понять людської природи.

Спроби характеризувати людську природу, у тому числі й зрозуміти складові доброчесності, сходять до філософів давнини. За Гесіодом, давньогрецьким філософом (VIII-VII ст. до н. е.), шлях до чесноти (доброчесності) тяжкий і важкий, вона не дається від народження, а вимагає постійних життєвих зусиль. Співвітчизник Гесіода Сократ (прибл. IV ст. до н. е.) вважав джерелом доброчесності розум людини, а вищу чесноту, яка містить у собі всі інші, вбачав у мудрості. Платон (прибл. IV ст. до н. е.), учень Сократа, у цілому поділяв думку свого вчителя про те, що доброчесність – це знання. Платон розрізняв чотири чесноти: мудрість, мужність, справедливість, поміркованість. На думку філософа, чесноти спираються на властивості душі. Тобто, мабуть, мова йдеться про складові доброчесності, про те, що вони мають узгоджуватися між собою. Наприклад, за Платоном, нестримана людина прагне до того, що завдає їй шкоди, на противагу цьому поміркована людина прагне до того, що добре і корисно. У свою чергу прагнення до доброго й корисного є ознакою мудрості, тоді як прагнення до того, що шкодить, є ознакою безглуздя. Тому мудрість і помірність завжди поєднуються одна з одною. Далі, Аристотель розрізняв чесноти волі (етичні) й чесноти розуму, і безпосередньо пов'язував доброчесність із щастям, вбачав у чесноті не тільки шлях до щастя, але й важливу частину самого щастя. Аристотель вважає, що нерозумна (чутлива) частина душі підкоряється її розумній частині.

ОГЛЯД СИСТЕМ АНТИПЛАГІАТУ, ХАРАКТЕРНІ НЕДОЛІКИ

Згідно зі статтею 42 п. 4 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII порушенням академічної доброчесності вважається *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Для боротьби з плагіатом в Україні використовують електронні засоби перевірки наукових текстів. Найбільш розповсюджені з них: *Антиплагиат.ру*, *ETXT-антиплагиат*, *Адвего-Плагиатус*, *text.ru-Антиплагиат*, *StrikePlagiarism*, *ПЛАГИА*, *UNPLAG*.

Усі системи антиплагіату мають власні недоліки. Розробники працюють в першу чергу над усуненням тих недоліків, які пов'язані із можливістю обману системи.

Але є ряд недоліків, притаманних всім системам, завдяки яким цілком самостійну роботу система розглядає як плагіат. Серед них:

- 1) неможливість заміни користувачем за допомогою синонімів слів, які масово використовуються, або наукових термінів;
- 2) складність зробити унікальним невеликий текст, у той час як легко підвищити процент оригінальності за рахунок великого обсягу матеріалу;
- 3) відсутність 100 % об'єктивної оцінки оригінальності роботи;
- 4) визначення деякими програмами цитат або посилань на джерела як плагіат;
- 5) складність написання унікальних текстів з технічних, історичних, економічних, медичних та інших наук, в яких використовуються спеціальна термінологія;
- 6) технічні неполадки в роботі систем;
- 7) отримання незбіжних результатів під час перевірки одного й того ж тексту в різний час.

Через це, навіть якщо людина пише текст самостійно, програми із досить великою вірогідністю можуть визначити його елементи як плагіат.

Л. А. Клименко, М. А. Мірошник

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Академічній доброчесності в сучасному дискурсі протиставляється категорія академічної нечесності (*academic misconduct, dishonesty*), основні прояви якої знаходимо у таких видах діяльності:

- штучне створення вигаданих даних чи фактів на підтримку положень, які пропонуються автором у науковій праці;
- фальсифікація даних (falsification) – полягає у свідомій зміні чи модифікації вже наявних даних для підтвердження тих чи інших наукових висновків дослідника;
- хабарництво в академічній сфері (bribery) – незаконне вимагання від певної особи матеріальних чи грошових цінностей в обмін на академічну вигоду (наприклад, хабар за іспит чи письмову роботу);
- академічний саботаж (sabotage) – вчинення дослідником таких дій, які дають йому можливість отримати нелегітимну академічну вигоду чи зменшити її для інших членів академічної групи чи спільноти (наприклад, шляхом затягування процесу рецензування роботи автора для використання результатів у власних цілях, знищення певних даних відносно інших дослідників-конкурентів);
- професорська нечесність (professorial misconduct) – зловживання окремими представниками професорсько-викладацького складу своїми службовими обов'язками з метою примусу і тиску на колег чи студентів;
- академічне шахрайство (cheating) – така поведінка студентів, коли в ході виконання навчальних завдань використовують в корисливих цілях недозволені матеріали, інформацію чи інші допоміжні засоби. Найпоширенішою формою академічного шахрайства є списування, зокрема за посередництвом шпаргалок, через підглядання у роботу сусіда під час іспиту, колективна співпраця між студентами заради отримання спільної для всіх вигоди, вчинення дій, направлених на передчасне та незаконне ознайомлення зі змістом екзаменаційних білетів тощо;
- плагіат (plagiarism) – академічна поведінка, яка характеризується такими ознаками: «коли певна особа використовує слова, ідеї чи результати праці, що належать іншому визначеному джерелу чи людині без вказування посилання на джерело, з якого вона була запозичена у ситуації, в якій правомірно очікується вказування авторства оригіналу з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру».

Протидія масштабній академічній недоброчесності у вітчизняній вищій школі не повинна зводитися до окремих гучних кампаній, які до того ж буде очолювати освітянська бюрократія, діяльність якої і є однією з головних причин процвітання академічної нечесності у вищій школі. Академічна недоброчесність у вищій школі є системною проблемою, а тому її вирішення потребує системних змін, які мають відбуватися паралельно формуванню системи забезпечення якості вищої освіти.

За результатами іншого національного опитування було виявлено, що на питання «Чому студенти вдаються до списування або купівлі різних робіт, які повинні робити самостійно?» 45 % респондентів відповіли: «Тому, що купити чи списати потрібну роботу дуже просто і доступно», а 31,4 % – «Тому, що студенти не бачать зв'язку між цими завданнями та

їхньою майбутньою професією». При цьому багато з них віддають високий пріоритет здобуванню якісної освіти та отриманню належного рівня знань у вищій школі.

Академічна доброчесність, з одного боку, є складною міждисциплінарною категорією, яка поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі та механізми й інструменти, за допомогою яких такі реалізуються на практиці. З іншого, існує цілий комплекс чинників, передусім морально-культурних, інституційних, освітньо-виховних, які впливають ззовні чи зсередини на університет, визначаючи його спроможність та прагнення протидіяти академічній нечесності. У будь-якому разі така цілісна система норм, правил, устроїв потребує значних ресурсів, часу та навіть волі й мужності окремих осіб для свого утвердження, і в жодному випадку не може з'явитись одномоментно чи випадково.

В. М. Бутенко, О. В. Головка, Н. В. Прищенко

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ТА ІНОЗЕМНИХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Отримання співавтором доповіді цінного досвіду ментора гарвардського курсу CS 50 (Computer Science 50) «Основ програмування» відкрило розуміння умов імплементації принципів академічної доброчесності для студентів, що навчаються за іноземними навчальними програмами та студіями. Студентам більшості українських закладів, здебільшого вищої освіти, пропонується проходити перевірку на академічну доброчесність за певними процедурами з зазначенням у стандартних документах факту відповідності встановленим критеріям. Громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) «Prometheus» обмежено застосовує імplementовані правила академічної доброчесності. При проходженні оригінального курсу CS 50 й виявленні порушень "КОДЕКСУ ЧЕСТІ" заклад вищої освіти залишає за собою право відрахувати студента з курсу. Отже, студент самостійно приймає рішення про ризики щодо виконання принципів академічної доброчесності та несе повну відповідальність за порушення кодексу. А якщо експерти доведуть на дисциплінарній комісії факт порушення зазначеного кодексу, то пройде процедура відрахування тільки з курсу, а не з університету.

Таке застосування санкцій має диференційний, прагматичний, персональний характер й не призводить до «втрати» студента університетом та змушує студента проходити цей курс повторно або сплачувати кошти за інший курс. Такий підхід більш диференційний та краще мотивує студентів дотримуватися правил академічної доброчесності.

ВИМОГИ ДО ДОТРИМАННЯ УЧАСНИКАМИ ОСВІТЯНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Поняття доброчесність не є новим поняттям. В умовах сучасних технологій правильним було б відзначити, з одного боку, порівняно легкий доступ до текстів, матеріалів навчання і наукових досліджень, з іншого боку, існують безліч програм, які можуть знаходити і відстежувати використані раніше матеріали. Тому вводяться нові курси, проекти і юридичні базові статті, які б контролювали ці аспекти.

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень студенти, викладачі та науковці керуються передусім принципами особистісних показників чесності, чесною праці та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним жодним чином та всебічно засуджуються в спільноті. Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві [1].

Для якісного дотримання доброчесності потрібно опанувати знання й навички: шукати, обирати й оцінювати якість джерел; робити нотатки, завжди вказуючи джерело; виділяти головні думки в тексті; підсумовувати текст та ідеї; перефразувати чужі думки своїми словами стисло, детально, без зміни змісту цих думок; правильно описувати посилання на джерело; правильно цитувати; знати про форми академічного плагіату і про шляхи запобігання йому; формулювати і чітко висловлювати власні думки; знати структуру академічного тексту; вміти виокремити текст цитат у власному тексті; володіти іноземними мовами, передусім англійською, буди чесним перш за все з собою [2].

Список використаних джерел

1. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно- методичного забезпечення вищої освіти. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.

2. Шліхта Н., Шліхта І. Методичні рекомендації та програма курсу «Основи академічного письма». URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/osnovy-akademichnogo-pysmamethodychni-rekomendatsiyi-ta-programa-kursu/>.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ФУНДАМЕНТ ЯКІСНОЇ НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКОЇ РОБОТИ

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок. Саме тому поглиблення та розширення знань з проблеми академічної доброчесності та впровадження отриманих знань та принципів на практиці є дуже актуальним та важливим завданням сучасного освітньо-наукового простору.

Доброчесність в сучасному цивілізованому світі є тим наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу. Вища освіта через навчання і дослідження фактично скріплює цей фундамент елементами академічної доброчесності, які покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим свою соціальну місію.

Для успішної імплементації принципів академічної доброчесності недостатньо проводити заходи лише на рівні кожної окремої установи. Робота має бути системною на рівні країни в цілому. Разом з цим необхідно виявити та усунути причини та фактори, які сприяють збільшенню кількості випадків недоброчесних практик. Крім академічних установ, проблемами забезпечення принципів академічної доброчесності в Україні займається багато організацій. Один з таких прикладів — Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). Термін реалізації Проекту – 1 січня 2016 року – 31 грудня 2019 року. Це ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів. Проект має основні напрямки діяльності: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами.

Тому таке поняття в освіті, як академічна доброчесність – це чесна робота викладача і навчання студента, коли людина у ЗВО здобуває справжні знання й навички, а не лише диплом.

ФАКТОРИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Проблема академічної недоброчесності криється, в першу чергу, у розвитку процесу поступової руйнації так званого традиційного академічного етносу. Цій процес обумовлює низка факторів.

1. Посилюється тенденція до розгляду вищої освіти лише як засобу. Вища освіта чим далі, тим менше розглядається як самодостатня цінність. Ціннісна раціональність, яка лежить в основі європейського університету та породжує саму ідею останнього, витісняється міркуваннями економічної доцільності та ефективності. Сучасні європейські університети розбудовуються як бізнес-проекти, при реалізації яких формується сумнівна «корпоративна етика», що витісняє традиційний академічний етнос.

2. Масовість вищої освіти. Маса не прагне дотримуватися високих академічних стандартів, вона воліє ті стандарти занижувати. Масовий студент розглядає вищу освіту як товар, що має свою ціну.

3. Посилюється тенденція до бюрократизації сфери вищої освіти, і така тенденція помітна як у вищих навчальних закладах, так і на рівні системи вищої освіти в цілому.

В Україні наявні всі зазначені фактори. Вони обтяжуються умовами нескінченного реформування, яке, як видається, втратило свій вектор, оскільки зрозуміло, від чого переходить вища школа, однак не зрозуміло, до чого вона переходить. Бюрократизація вищої освіти в Україні має тотальний характер. Українська освітянська бюрократія лише зміцнюється в безкінечному процесі вибіркової боротьби з проявами академічної недоброчесності, бо в такій вибірковій боротьбі вона відчуває себе доволі комфортно та має свою зацікавленість. Останнє сприяє масштабній корупції у сфері вітчизняної вищої освіти.

Сьогодні в українській вищій школі для викладача стоїть вибір не між академічною доброчесністю та академічною недоброчесністю, вибір стосується лише межі компромісу з академічною недоброчесністю, що процвітає у сфері вищої освіти нашої країни. Саме через це викладачі української вищої школи в переважній масі практикують часткову доброчесність. Так, самі вони не вдаються, скажімо, до брутального плагіату чи деяких інших проявів академічної недоброчесності, однак у переважній більшості причетні до практики систематичного спотворення оцінювання академічних успіхів студентів.

Будемо відверті, якщо б викладачі вищої школи сьогодні почали несподівано об'єктивно оцінювати академічні успіхи студентів, то переважна частина вітчизняних закладів вищої освіти вимушена була б припинити свою діяльність через відсутність достатньої кількості студентів, що могли б продовжити навчання в них.

Академічна недоброчесність у вищій школі нашої країни є системним фактором, а не питанням моральних чеснот окремих осіб. Відповідно, мають напрацьовуватися адекватні підходи до проблеми та рекомендації, при цьому варто усвідомлювати проблемність з можливістю використання тих порад, які нам можуть надавати наші західні партнери.

Академічний етос може формуватися лише в умовах природної комунікації, яка не буде спотворена штучною та, головне, неефективною інституційною регламентацією, яка знаходиться в руках бюрократії. Ефект від різноманітних кодексів академічної доброчесності буде приблизно таким же, яким був ефект свого часу від «Морального кодексу будівника комунізму». Останні щонайменше 15-20 років ми спостерігаємо активні спроби української освітянської бюрократії посилювати вимоги до науково-педагогічних працівників. Однак постійні зміни вимог сприяють дезорієнтації викладача вищої школи та втраті можливості формування сталої традиції, без якої говорити про формування академічного етосу неможливо.

Н. В. Глейзер

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Університети відіграють вирішальну роль у передачі й розповсюдженні культурного та соціального капіталу. Саме тут зростає нове покоління національних еліт, яке через декілька років почне приймати основні рішення. Вища школа – це своєрідна модель суспільства. На час навчання у ЗВО припадає період становлення і формування цінностей, установок і моделі поведінки, котрі визначатимуть місце молодій людині у дорослому житті. Тому утвердження принципів академічної культури та доброчесності в навчальних закладах слугує передумовою розбудови сильної громадянської культури в суспільстві в цілому. Культивування у молоді поваги до свободи та гідності людини, її індивідуальності, до інтелектуальної власності та авторських прав є важливою гуманітарною складовою здійснення успішних реформ в українському суспільстві.

Академічна доброчесність вимагає, щоб і студент, і викладач, і дослідник почували себе вільними від руйнівного впливу корупції та академічного консерватизму. Слід підтримувати прагнення бути чесними та відкритими у висловлюванні своїх думок, бо в атмосфері, де вченийчуває себе вільним у висловленні своєї думки, можна досягти реального інтелектуального і матеріального прогресу. Проте, академічна доброчесність передбачає не тільки академічну свободу, але й відповідальність за кожне висловлене судження, оцінку, будь-який здійснений людиною вчинок.

Три практичні напрями, зміни в яких можуть забезпечити підвищення якості освітньої діяльності в університетах України: 1) культивування академічної культури і доброчесності шляхом впровадження в дію інституту Кодексу честі, яким мають бути обумовлені правила поведінки і роботи студентів, викладачів та інших працівників університету; 2) збільшення кількості вибіркового дисциплін у навчальних планах. Вільний вибір студента робить його не тільки вмотивованим до навчання, підвищує відповідальність за власний вибір, але й виявляє ступінь важливості запропонованої викладачем дисципліни і формує рейтингову оцінку діяльності викладача. А це потужний стимул для самовдосконалення останнього; 3) використання творчого потенціалу студентів і залучення їх до підготовки навчальних матеріалів, що використовуються в аудиторії. Молоді люди, що зростають у світі сучасних технологій, так звані digital natives, можуть знаходити і обробляти інформацію іноді швидше й краще, ніж представники старшого покоління. Визнання цього факту, довіра до творчих здібностей молодої людини, активна співпраця зі студентом, ставлення до нього як до партнера у процесі пошуку знань можуть забезпечити успішну академічну діяльність.

К. А. Котвицька

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗВО

Актуальність проблеми адаптації студентів до навчально-професійної діяльності зумовлена тим, що в період навчання у ЗВО закладаються основи професіоналізму, формується потреба і готовність до безперервної самоосвіти в умовах, що змінюються. У зв'язку з цим особливо важливо, щоб студенти активно включалися в процес оволодіння знаннями і способами їх освоєння з початкових етапів навчання, усвідомлювали, що результати навчально-професійної діяльності стають справжнім надбанням особистості. При цьому специфіка процесу адаптації студентів у ЗВО визначається відмінністю у методах навчання. Так, наприклад, першокурсникам бракує навичок і умінь, які необхідні у ЗВО для успішного оволодіння програмою. Спроби компенсувати це старанністю не завжди приводять до успіху. Проходить чимало часу, перш ніж студент пристосується до нових вимог навчання. Звідси часто виникають істотні відмінності в діяльності, і особливо в її результатах, при навчанні одного і того ж людини в школі та ЗВО. Крім того, великий обсяг інформації, відсутність навичок самостійної роботи викликають велике емоційне напруження, що нерідко призводить до розчарування у виборі майбутньої професії. Тому вивчення механізмів і закономірностей адаптації студентів в різноманітних виробничих і соціальних умовах на різних рівнях набуває в даний час фундаментального значення.

СЕКЦІЯ МЕХАНІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Д. І. Волошин, А. О. Ловська

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

Поширення процесів глобалізації у міжнародній системі освіти створює передумови для впровадження нових стандартів та процедур підготовки фахівців у закладах вищої освіти України. Затвердження останніх редакцій Законів «Про освіту» та «Про вищу освіту» показали спрямованість на використання комплексного компетентнісного підходу до забезпечення нових освітянських механізмів.

Пильної уваги заслуговує зміст статті 42 Закону України «Про освіту», яка має назву «Академічна доброчесність». Згідно з даними соціологічних опитувань студентів, лише 30 % респондентів були обізнані з цим поняттям стосовно використання його у навчальних закладах.

У світовій практиці академічна доброчесність являє собою «систему певних принципів, підходів і правил, які діють у середовищі наукових та навчальних процесів і гарантують довіру до їх результатів». Окрім цього, академічна доброчесність сприймається науковими фахівцями як певний ідеал, до якого треба прагнути як здобувачам освіти, так і науково-педагогічному персоналу, що має забезпечити необхідні стандарти і якість освіти для кожної людини.

Останнім часом на систему освіти України впливає велика кількість факторів, які створюють нестабільність її середовища. Недостатнє фінансування створює передумови для надмірної комерціалізації ЗВО; економізація академічного простору потребує збільшення практичної спрямованості навчальних курсів; брак державних програм співпраці ЗВО та провідних промислових підприємств не дає змоги навчальним процесам відповідати реальним вимогам до рівня випускників ЗВО.

І вказана низка проблем – лише мала частина існуючих викликів. Тому запровадження основних принципів доброчесності, таких як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність, створюють фундамент для подальших позитивних перетворень у системі освіти.

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ЗВО

Одним із найважливіших факторів успішного розвитку освіти в умовах ЗВО є академічна доброчесність. Дотримання її основних принципів має забезпечуватися не тільки викладачами, але і студентами.

Найбільш поширеним порушенням академічної доброчесності серед студентів є списування з метою покращення оцінки. Це зумовлено відсутністю розуміння навчального матеріалу дисципліни.

Ефективність сприйняття та засвоєння навчального матеріалу студентами ЗВО в основному залежить від чіткого та вмілого його структурування. Форма подання матеріалу навчальної дисципліни також істотно впливає на зацікавленість, а відповідно, і розуміння його студентами, особливо, якщо це стосується технічних дисциплін.

З метою покращення рівня сприйняття матеріалу студентами пропонується використання комп'ютерних моделей у навчальному процесі.

Однією з дисциплін, що викладаються на кафедрі вагонів, є «Основи теорії коливань та стійкості рухомого складу». Вона має такі міждисциплінарні зв'язки: динаміка вагонів, вагони (конструкція та розрахунки), фізика, вища математика, теоретична механіка, опір матеріалів, будівельна механіка. Як показує досвід, ці дисципліни викликають найбільші складнощі у засвоєнні студентами.

З метою покращення засвоєння студентами матеріалу цієї навчальної дисципліни для візуалізації коливальних процесів, які супроводжують рухомий склад при експлуатаційних режимах, пропонується застосування комп'ютерних моделей коливань, створених на базі сучасного програмного забезпечення.

Результати застосування запропонованого рішення дозволяють зробити висновок про покращення зацікавленості студентів навчальним матеріалом, його розуміння, підвищення якості навчання, а отже, забезпечення академічної доброчесності студентів. Крім того, такий підхід дасть змогу набути відповідних навичок моделювання, які можна застосувати при підготовці магістерських кваліфікаційних робіт.

О. М. Обозний

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ КОНТРОЛІ ТА ОЦІНЮВАННІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Довіра до результатів навчання студентів формується при дотриманні принципів академічної доброчесності у процесі навчання і при перевірці знань. При цьому дотримуватися вказаних принципів повинні як студенти, так і викладачі.

Викладачі мають забезпечити якісне викладання матеріалу, повний та своєчасний доступ студентів до необхідних матеріалів для самостійної підготовки (методичних вказівок, конспектів лекцій тощо). При проведенні практичних занять, лабораторних робіт та виконанні курсового проектування викладач повинен впевнитись у тому, що студент засвоїв матеріал та здобув результати самостійно, без списування та сторонньої допомоги.

У свою чергу студенти мають докладати зусиль для вивчення дисципліни та здобуття запланованих компетенцій і чесно виконувати поставлені завдання.

Контроль і оцінювання здобутих студентами знань викладач має проводити об'єктивно, на однакових для всіх студентів прозорих умовах. Студент повинен знати і розуміти критерії оцінювання для уникнення непорозумінь. Під час контролю знань студенти не можуть користуватися допоміжними матеріалами (конспектами, підручниками), крім довідкових. Тобто має проводитися оцінка власних знань та навичок студента, а не його вміння списувати.

В. І. Коваленко

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Якісна реалізація освітнього процесу в сучасній вищій школі неможлива без дотримання студентами та викладачами принципів академічної доброчесності, що згідно з оновленим Законом України «Про освіту» трактується як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- неупередженість оцінювання знань здобувачів освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Аналітичною групою міжнародної організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 2017 році було проведено дослідження аспектів реалізації принципу доброчесності в українській освітній системі. У звіті висвітлено загальні фактори, що породжують проблеми з академічною доброчесністю в системі освіти України. Основні недоліки системи вищої освіти України, за висновками дослідників, у сфері академічної доброчесності пов'язані з обмеженістю чинного законодавства, відсутністю чітких етичних норм, вразливістю процедур оцінювання та виявлення існуючих порушень, безкарністю вчинків у цій галузі. Крім цього, виокремлено фактори, що є стимулами відповідних порушень, – слаборозвинена культура доброчесності в навчанні, слабка внутрішня мотивація серед здобувачів освіти.

Проблема реалізації принципів доброчесності в академічному освітньому процесі в Україні має складну соціально-економічну основу. Вона має бути предметом цілеспрямованої державної політики та об'єднувати зусилля учасників навчального процесу, роботодавців і держави на рівні законодавчих та центральних органів виконавчої влади.

М. Г. Давиденко

ПОЗАНАВЧАЛЬНІ ФАКТОРИ ВІДБУДОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кількість ЗВО, розташованих на території України, та обсяг їхнього контингенту у свій час було встановлено виходячи з потреб забезпечення фахівцями не тільки її тогочасного господарства, а й багатьох прилеглих та віддалених регіонів нинішнього зарубіжжя. Велика кількість діючих промислових та транспортних підприємств, дослідницьких організацій, інших об'єктів і всередині України потребувала щорічно великої кількості нових фахівців. За сприятливої тогочасної демографічної ситуації це забезпечувало багаторазово більшу кількість абітурієнтів, ніж зараз, а відтак – можливість вельми ретельного відбору вступників. Кількість тих з них, хто став студентом, мала великий «запас» відносно до існуючих потреб. Це забезпечувало можливість чималого відсіву й на стадії

навчання у ЗВО. Показник рівня підготовки фахівців реально мав велику роль, бо ЗВО могли собі дозволити значне зменшення контингенту впродовж терміну навчання. Завдяки цьому сторона, що надає освіту, могла досить успішно реалізовувати вимоги академічної доброчесності, не ставлячи під загрозу існування своєї кафедри, факультету або закладу в цілому, а студенти мали ці вимоги виконувати, бо з відрахуванням їм загрожувала втрата досить високого соціального статусу та пільг. З набуттям Україною незалежності кількість ЗВО не зменшилася, тоді як кількісна потреба у фахівцях високого ступеня знизилася. На це нашарувалося погіршення академічної ситуації. Як наслідок, на багатьох спеціальностях (окрім найпрестижніших) є недобір при вступі і незаповнення ліцензованих місць при формуванні навчальних груп. Якщо заклад вищої освіти має мету зберегти своє існування, він тепер стоїть перед важкою проблемою співіснування принципів академічної доброчесності і необхідності втримання мінімально допустимого контингенту в умовах різкого погіршення середньої якості цього контингенту. На це нашаровується розбещеність впливової частини студентів усвідомленням того факту, що вони потрібні закладу освіти (а через нього – роботодавцям) більше, аніж заклад їм. Це дає прикрі практичні наслідки. Прогноз щодо збереження існуючої кількості ЗВО є песимістичним. Однак для перспективної реальності існує надія, що баланс між потребою господарства у фахівцях і новою кількістю ЗВО буде встановлений під визначальним впливом роботодавців так, що дотримання академічної доброчесності з обох боків навчального процесу буде головним фактором еволюції вищої освіти в нашій державі.

Я. В. Ващенко

ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти є непростим, тривалим і необхідним процесом. Інструменти і заходи з питань академічної доброчесності, такі як курси підвищення кваліфікації викладачів, самоосвіта викладачів, лекції, презентації, тренінги, семінари із запрошенням авторитетних фахівців, обмін досвідом та ін., можуть суттєво покращити якість освітнього процесу та рейтинг закладу вищої освіти.

Водночас для забезпечення розуміння всіма учасниками освітнього процесу сутності академічної доброчесності, вимог законодавства і внутрішніх нормативних документів з цих питань, основних видів порушень, зразків правильної поведінки у різних ситуаціях, потрібні постійні тривалі витрати часу і зусиль. У сукупності з іншими подібними важливими завданнями, пов'язаними з оформленням внутрішньої документації, підготовкою і проведенням занять, питаннями набору

студентів, чергуванням у гуртожитках, іншими завданнями та дорученнями, це ще більше ускладнює роботу викладачів. Постає питання для викладачів-науковців інженерних спеціальностей – коли ж займатися наукою?

Рішення проблеми вбачається не в адміністративних впливах, пов'язаних з проведенням політики примусового нав'язування принципів академічної доброчесності, а у поступових кроках, що приведуть до ефективних рішень. Наприклад, одним з таких методів є питання плагіату, що на сьогодні вирішується навіть не необхідністю, а престижем автора від публікування у виданнях, індексованих у рейтингу Scopus. Матеріали в таких виданнях проходять серйозну перевірку на доброчесність, плагіат, самоплагіат, наукову новизну тощо.

Що стосується моральних якостей викладача, однозначного підходу «єдиного до всіх» навряд чи можна знайти. Відомо, що у розвинених країнах світу в системі освіти з дитинства намагаються формувати навички індивідуалізму, що сприяє отриманню найбільш якісних результатів. У подальшому це позитивно впливає на якість освіти, спосіб життя людей і економіку країни в цілому. Тому бачиться, що порушення, які шкодять академічній доброчесності, поступово будуть самоусуватися природним шляхом. Наприклад, формування світогляду студентами, їх працевлаштування, а також поширення ними відомостей про того чи іншого викладача і про ЗВО у цілому в умовах відкритості інформації буде шкодити або, навпаки, піднімати рейтинг освітнього закладу.

Підсумовуючи, можна висловити думку, що основним у роботі викладача університету інженерного спрямування має стати якісна дослідницько-викладацька робота, що передбачає написання фахових статей, підручників, посібників, монографій тощо. На основі відповідних досліджень має відбуватися викладання дисциплін з урахуванням новітніх тенденцій і технологій.

Сукупність цих факторів, разом з наданням більшої свободи викладачеві, а також залученням студентів до наукового пошуку рішень, дозволить забезпечити отримання якісно нових результатів у прогресі освіти, науки і технологій.

В. І. Мороз, О. В. Братченко

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ЗАГАЛЬНОІНЖЕНЕРНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Одним з пріоритетних напрямків реформування вищої освіти в Україні є впровадження компетентнісного підходу до організації навчального процесу з метою високоякісної підготовки сучасних фахівців.

При цьому відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 42) невід'ємною складовою освітнього процесу є дотримання принципів академічної доброчесності. Тому особливої актуальності набувають питання урахування цих принципів при впровадженні компетентнісного підходу в освітній процес провідних університетів. У доповіді розглянуто такі питання стосовно загальноінженерної підготовки студентів Українського державного університету залізничного транспорту.

В основу запропонованих рішень закладено розширене поняття компетенції майбутніх фахівців як динамічної комбінації не тільки знань, вмінь і практичних навичок, а ще і способів їхнього мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей. Це визначає здатність випускника успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні освіти. Тобто академічна доброчесність є невід'ємною складовою у формуванні компетентності не тільки на цих рівнях, а й на певних етапах навчання. Тому при забезпеченні загальноінженерної підготовки студентів (при засвоєнні передбачених навчальними планами загальноінженерних дисциплін) робота викладачів має бути спрямована на виключення будь-яких порушень академічної доброчесності, до основних з яких належать: академічний плагіат, фальсифікація даних, хабарництво, обман, списування.

У доповіді висвітлено можливості виникнення і основних проявів таких порушень у навчальному процесі з вивчення загальноінженерних дисциплін кафедри механіки і проектування машин, а також надано загальну характеристику дій щодо їх недопущення як з боку викладачів, так і студентів.

О. А. Логвіненко, Н. П. Карпенко

ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ РОЗРОБЛЕННІ НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН

Згідно із Законом України «Про освіту» особливої уваги заслуговують питання щодо принципів академічної доброчесності в освітній діяльності закладів вищої освіти. В загальному уявленні під академічною доброчесністю розуміють сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу. При цьому дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає: обов'язкове посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати

досліджень, джерела використаної інформації та власну науково-педагогічну діяльність; проведення контролю за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти (студентами, слухачами) та об'єктивне оцінювання результатів їх навчання. З урахуванням того, що одним з важливих напрямків освітньої діяльності в університеті є навчально-методична робота викладачів, у доповіді розглянуто питання щодо дотримання принципів академічної доброчесності при проведенні цієї роботи. Відповідно до цього розглянуто особливості порушень академічної доброчесності у випадках академічного плагіату, фальсифікації (свідомої зміни чи модифікації наявних даних), обману (неправдивої інформації, фабрикації, списування), хабарництва.

За результатами розгляду цих питань на кафедрі механіки і проектування машин та їх обговорення з провідними викладачами інших кафедр встановлено, що при розробленні методичного забезпечення необхідно запобігати порушенням академічної доброчесності в першу чергу у формах академічного плагіату, фальсифікації та обману. Такі рішення мають бути системного характеру. Як базу для їх реалізації слід розглядати позитивний досвід кафедр механіко-енергетичного факультету щодо супроводу і контролю якості навчально-методичних розробок викладачів на всіх етапах їх створення – від етапу планування до завершення написання, рецензування та передачі до видання.

С. В. Бобрицький, В. І. Громов

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ФУНКЦІОНУВАННІ СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ГУРТКІВ

З метою підвищення рівня студентських науково-дослідних робіт на кафедрі механіки і проектування машин створені наукові гуртки за профілем відповідних загальноінженерних дисциплін під керівництвом провідних викладачів. Одним із важливих напрямків їх функціонування є ознайомлення студентів з основними принципами академічної доброчесності та технологіями їх дотримання. З урахуванням загальних напрямків цієї роботи, особлива увага приділяється необхідності запобігання таким явищам, як академічний плагіат, фальсифікація отримуваних та вже наявних результатів та різні види обману (надання неправдивої інформації щодо власної творчої діяльності). З метою запобігання випадкам академічного плагіату при підготовці наукових звітів, спільних публікацій, доповідей на науково-технічних конференціях, а також при підготовці робіт на різноманітні конкурси зі студентами вивчаються правила застосування літературних джерел та результатів їх тестового супроводу, які здобуті іншими науковцями. Студенти отримують інформацію про сучасні системи контролю виконання цієї

вимоги в наукових працях, що подаються до захисту або публікуються. Також звертається увага на недопущення випадків фальсифікацій та обману при проведенні науково-дослідних робіт, аналізуються відповідні приклади.

Н. А. Аксьонова, О. В. Оробінський

ЗАПОБІГАННЯ ВИПАДКАМ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ЗА ОСНОВНИМИ НАПРЯМАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ

У сучасних умовах великої кількості інформації однією з основних проблем при виконанні наукових та індивідуальних освітніх робіт є доброчесність виконання, іншими словами, повноцінне авторство, оригінальність роботи. Треба уникати надмірного використання різноманітних джерел, висновки і літературні огляди не можуть мати ознак плагіату та компіляції. Зрілим вченим і студентам на ранніх стадіях навчання необхідно знати основні вимоги до створення та опублікування авторських робіт – як елементарних індивідуальних завдань, рефератів, курсових і дипломних проектів, так і наукових статей, монографій та інших праць. Основний підхід до методики відповідності принципам академічної доброчесності та етики учасниками освітнього процесу можна розділити на два аспекти. Першим слід вважати відповідність оригінальності власних праць, уникнення плагіату, а другим – власну турботу про захист авторських прав своїх праць. Сучасні технології запобігання плагіату потребують чіткого розуміння того, що взагалі прийнято вважати плагіатом як таким, основних його характеристик та рис, які можуть стати причиною звинувачення автора в недоброчесності.

Плагіатом прийнято вважати привласнення авторства на чужий твір або відкриття, винахід чи пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора. Однозначно і офіційно визначеного порога, що визначає допустимий відсоток плагіату в науковій роботі, немає. Різні системи перевірки на плагіат показують різний рівень унікальності одного і того самого наукового тексту, а грань між цитуванням і плагіатом вкрай тонка. Найбільш поширені варіанти, коли науковий текст однозначно і справедливо оцінюється як плагіат:

- плагіат тексту наукової статті з різним відсотковим складом – спроба переопублікувати чужу роботу (наукову статтю або її частину) під своїм ім'ям; плагіат законодавчого / офіційного документа, підручника, державного стандарту. Для студентів властиво і цілком природно писати наукові статті, ґрунтуючись на опублікованих джерелах, але наукова робота (реферат, стаття) передбачає аналіз описуваного об'єкта, а не просту констатацію його існування;

- самоплагіат – повторна публікація вже опублікованого власного тексту або його частини, що у науковому співтоваристві розцінюється як неетичний акт.

Методичні рекомендації, що допоможуть уникнути звинувачень у плагіаті, можна запропонувати такі: дійсно самостійно написаний текст жодна система перевірки на плагіат не вважатиме за малооригінальний; цитування не може бути за обсягом більше оригінального тексту статті; для докладного опису чужої точки зору на описуваний об'єкт не слід його копіювати і вставляти, досить переказу своїми словами.

З метою уберегти свою працю від «крадіжки» існує відоме поняття «авторське право» – це форма охорони інтелектуальної власності. Авторське право виникає, як тільки твір створюється і, що важливо, охороняються і опубліковані, і неопубліковані праці. Існує декілька способів захисту авторського права: депонування, нотаріальне завірення, самостійне фіксування часу створення роботи, наприклад за допомогою листування (електронного чи паперового).

Грамотне використання знань з розглянутої тематики є сучасною необхідністю.

Г. В. Біловол, В. І. Рубльов, П. В. Рукавішников

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ПОКАЗНИКІВ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Одним із важливих етапів підготовки інженерів-теплоенергетиків та спеціалістів з енергетичного менеджменту є формування вмінь щодо визначення показників рівня енергоефективності роботи технологічного обладнання, виробничих систем або підприємства в цілому. Ці показники необхідні при аналізі роботи за відповідний термін часу; при порівнянні рівня ефективності з іншими підприємствами галузі або з найкращими світовими практиками; при визначенні показників успішності впровадження заходів енергозбереження тощо. Знання та вміння за цим напрямком студенти здобувають при вивченні декількох дисциплін.

На сьогоднішній день досить поширеними та зручними для аналізу роботи підприємств є питомі показники витрати енергії на одиницю виготовленої продукції. Вони створюють необхідну базу для подальшого контролю, статистичного аналізу та управління витратами енергетичних ресурсів. Але з поступовим впровадженням на підприємствах промисловості, комунального сектора та транспорті міжнародного стандарту системи енергоменеджменту ISO 50001 постає потреба викладання методів визначення показників ефективності, що передбачають успішне впровадження на підприємствах цього стандарту.

Головним інструментом аналізу тут виступає регресійний метод, який, як відомо, набув широкого застосування у статистичних дослідженнях різних соціальних сфер життя, а в інженерно-технічних дослідженнях не так поширений.

При застосуванні методу однофакторного регресійного аналізу слід мати відповідні показники за двома перемінними:

Y – статистичне споживання енергоресурсу (електроенергії, палива, стисненого повітря і т.ін.);

X – перемінні фактори, що впливають на статистичне споживання (обсяг виготовленої продукції).

На відміну від питомих показників, регресійний аналіз дає змогу виділити обсяг постійних витрат, що не пов'язані напряму з випуском продукції. Побудовані за допомогою програми Excel графіки регресії та показники точності апроксимації дають уявлення про витрати енергетичних ресурсів, які використовуються у допоміжних системах підприємства і, найчастіше, мають значний потенціал для енергозбереження.

Таким чином, метод регресійного аналізу дозволить майбутнім спеціалістам опанувати універсальний та зручний інструмент для аналізу показників енергоефективності різних видів підприємств.

Е. С. Геворкян

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- 1) **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що

полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;

2) **фабрикація** – фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

3) **обман** – надання наперед неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

4) **списування** – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5) **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

За порушення принципів академічної доброчесності, визначених у статті 36, пропонується запровадити академічну відповідальність. Експерти Головного науково-експертного управління Верховної Ради України вважають, що безпосередні підстави, види підстав, порядок притягнення до відповідальності та накладання стягнень за певні правопорушення у галузі освіти не є предметом правового регулювання означеного Закону.

СЕКЦІЯ ІНСТИТУТУ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ

А. О. Каграманян, О. В. Кравченко

ПРОГРАМИ «ДВА ДИПЛОМИ»: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ УКРДУЗТ

У межах підписаних з закордонними ЗВО угод в УкрДУЗТ реалізуються магістерські програми подвійного дипломування з польськими університетами: Познанською політехнікою (м. Познань) та Вищою школою управління охорони праці (м. Катовіце).

Згідно з Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність (постанова Кабінету Міністрів України № 579 від 12 серпня 2015 р.) видом міжнародної академічної мобільності є ступенева мобільність – навчання у закладі вищої освіти, відмінному від постійного місця навчання учасника освітнього процесу, з метою здобуття ступеня вищої освіти, що підтверджується документом (документами) про вищу освіту або про здобуття ступеня вищої освіти від двох або більше вищих навчальних закладів. Отже, навчання за програмою «Два дипломи» є формою академічної мобільності для учасників освітнього процесу, що здобувають освітні ступені молодшого бакалавра, бакалавра, магістра.

Програма «Два дипломи» передбачає можливість одночасного навчання студента у двох університетах за суміжними напрямками/освітніми програмами та, за умов успішного засвоєння курсу, складення іспитів і заліків, проходження практики, захисту магістерської роботи, отримання диплому магістра обох університетів.

Важливими умовами участі у програмах «Два дипломи» є знання іноземних мов на рівні, не нижчому ніж B2, згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти; узгодження освітніх програм навчання на рівні факультетів та спеціальностей; успішне закінчення мінімум одного семестру навчання в базовому університеті (УкрДУЗТ). Результати навчання визнаються шляхом порівняння змісту навчальних програм, а не дослівного порівняння назв курсів. Університети-партнери повинні визнати результати навчання студента за ЄКТС та перезарахувати прослухані предмети. За студентом зберігається місце постійного навчання в Україні та стипендія в материнському університеті або оплата за контрактне навчання, якщо не визначено інших умов. Передбачається підготовка однієї магістерської роботи і один захист за участю комісії з обох університетів.

Позитивним моментом залучення студентів до програм «Два дипломи» є набуття досвіду навчання в закордонному університеті, підвищення власних компетенцій, удосконалення мовних практик.

Дотримання принципів академічної доброчесності учасників програм «Два дипломи» полягає у створенні здорового конкурентного середовища, прозорому конкурсному відборі учасників, відповідальному виконанні всіма сторонами визначених в угоді умов навчання і перезарахування дисциплін.

Для залучення іноземних студентів до навчання в УкрДУЗТ за програмами подвійних дипломів варто звернути увагу на удосконалення освітніх програм англійською мовою відповідно до світових практик і відкритого їх доступу на сайті університету, збільшення кількості і практичну реалізацію вибіркових курсів, розробку механізму захисту дипломних робіт спільною комісією партнерських університетів.

Для збільшення кількості іноземних студентів в університеті на всіх трьох освітніх рівнях в перспективі слід розширити пропозиції випускних кафедр щодо освітніх програм іноземними мовами.

Реалізація програм «Два дипломи» спрямована на підвищення рівня академічних стандартів в університеті, впровадження в навчальний процес кращих світових практик, розкриття талантів і здібностей студентів і викладачів, реалізацію права вибору, розвиток освітнього середовища, справедливе оцінювання результатів навчання, встановлення чітких і однозначних правил і стандартів співпраці, що відповідає ключовим принципам академічної доброчесності учасників освітнього процесу.

Н. В. Белікова

ДОБРОЧЕСНІСТЬ З ПЕРШОГО КРОКУ

*Того, що важливо знати, навчити
неможливо, – все, що може зробити
викладач, це вказати шляхи.*
Richard Aldington

На теперішній час закладу вищої освіти та конкретну спеціальність студент обирає сам або за допомогою батьків. Можливість вступу залежить від плану набору та кількості поданих заяв. Це співвідношення і є конкурс. Такі умови надають доброчесності та прозорості відносинам ЗВО–абітурієнт. Існування контрактної форми навчання та наявність відповідних коштів для її оплати призводить до того, що поняття конкурсу втрачає закладений в нього сенс.

ЗВО для всіх. Простежується зниження якості підготовки учнів у середній школі, падіння престижу знань, необхідність для багатьох студентів поєднувати навчання з роботою (найчастіше на шкоду навчанню) для можливості забезпечити мінімум життєвих потреб.

Склалася взаємовиключна ситуація. З одного боку, зростає обсяг інформації, тобто навчального матеріалу, що потребує збільшення термінів навчання. З іншого боку, студент другого курсу вважає себе вже навченою особистістю та намагається повністю присвятити себе роботі.

Основні напрямки, яким необхідно приділити увагу в сучасному тандемі ЗВО–студент:

- аналіз досвіду закордонної системи освіти;
- використання високих інформаційних технологій.

Зрозуміло, що в парі викладач–студент останній може бути більш обізнаним користувачем новітніх технологій.

Але тільки викладач з його знаннями та досвідом задає напрямок, де студент використає свої вміння.

С. В. Панченко, Д. С. Козодой

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

На сучасному етапі реформування освіти запровадження принципів академічної доброчесності передбачає: «...сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень».

Система спеціального навчання працівників суб'єктів перевезення небезпечних вантажів, яка створена в Україні, характеризується певними особливостями. Однією з таких особливостей є наявність значного обсягу інформації, яким слухач повинен оволодіти на професійному рівні у досить короткий термін, як правило, не більше 36 годин. Відповідно в такій ситуації на перший план виходить самостійна робота слухачів та форми перевірки знань, при яких будуть створені передумови для реалізації принципів академічної доброчесності.

Разом з тим запровадження нових принципів процесу спеціального навчання має супроводжуватися серйозною інформаційною підтримкою відповідного уповноваженого органу держави та роз'ясненням серед суб'єктів системи спеціального навчання в Україні.

Для повноцінної реалізації ідеї впровадження принципів академічної доброчесності в систему спеціального навчання працівників суб'єктів перевезення небезпечних вантажів необхідно розробити нормативно-правову базу для застосування автоматизованої системи контролю рівня знань слухачів суб'єктів перевезення небезпечних вантажів.

Для реалізації поставленої мети потрібно:

- побудувати логічну структуру навчальної системи, що включає модель предметної області, модель того, хто навчається, і відомості про стратегію навчання;
- розробити методи вимірювання та оцінки знань фахівців у системі навчання персоналу суб'єктів перевезення небезпечних вантажів;
- розробити методiku проведення аналізу та диференційованої оцінки ефективності управління знаннями фахівців.

СЕКЦІЯ ЛИМАНСЬКОЇ ФІЛІЇ

В. І. Павлов

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ЛАНКА ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ СТУДЕНТСЬКИХ РОБІТ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ТЕХНІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Реалії сьогодення як ніколи раніше вимагають формування у майбутніх фахівців з технічних напрямків підготовки якостей професійної креативності при виконанні ними посадових обов'язків. Ця теза набуває важливого наголосу у контексті особливої економічної ситуації, що склалась як у державі в цілому, так і на кожному підприємстві зокрема. Тому головним підсумком здобуття вищої освіти у сучасних реаліях стає вміння приймати вкрай обмежений проміжок часу певне (часто радикальне) професійне рішення щодо подолання проблем виробництва в умовах скорочення фінансування.

Але тут робітникам освіти доводиться зіткнутись з певними складностями, а саме з питанням про те, як навчити студентів технічних спеціальностей застосовувати літературу гуманітарного (зокрема, соціологічного, економічного та ін.) профілю для вирішення виробничих питань, не порушуючи при цьому принципів академічної доброчесності.

Стаття 42 закону України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380) дає чітке визначення власне поняттю «академічна доброчесність», під якою розуміє «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». В цьому ж законі визначені основні принципи академічної доброчесності, яких повинні дотримуватись майбутні фахівці, що навчаються у вищому навчальному закладі, в тому числі у технічному, при виконанні письмових робіт. Наголос акцентується на самостійності цих робіт, посиленні на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, а також дотриманні норм законодавства про авторське право і суміжні права.

Загальновідомим фактом є те, що при виконанні письмових робіт з гуманітарних дисциплін студенти технічних напрямків навчання часто-густо застосовують компіляцію, а саме поєднують тексти певних творів, підручників, словників тощо. Вони переслідують єдину мету – надати найбільш розгорнуту і повну відповідь на завдання. Як правило, саме з цих позицій викладачем, власне, й оцінюється якість письмовій роботи. Але

поза кутом зору залишається перевірка правильності посилань на першоджерела, оформлення цитат з творів інших авторів, що використовуються у роботі. Тим самим несвідомо порушуються норми академічної доброчесності.

З метою дотримання діючого законодавства в галузі норм академічної доброчесності при виконанні творчих письмових робіт з гуманітарних дисциплін в технічному ЗВО вважаємо за доцільне:

1. Проведення додаткових консультацій для здобувачів освіти з питань норм академічної доброчесності (самостійності виконання письмових робіт, порядку оформлення посилань на інші твори та підручники, правильності оформлення використаних висновків інших авторів тощо).

2. Формування у студентів навичок письмового формулювання власних висновків, які підсумовують відповіді на творчі питання.

3. Поступовий повний відхід від компіляції у процесі виконання творчих письмових робіт з гуманітарних дисциплін до викладу матеріалу «своїми словами».

Проведення заходів, що наведені вище, є не тільки підґрунтям формування у здобувачів освіти наукової культури мислення, але й запорукою набуття ними навичок креативності під час виконання посадових обов'язків на виробництві.

І. Б. Абрамська

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ

У сучасній університетській освіті серед українських студентів спостерігається поширене позитивне ставлення до академічної недоброчесності (списування, плагіат). Сучасні дослідники вбачають поширеність академічної нечесності через недоліки демократії в Україні, невиконані обіцянки щодо необхідних реформ в освіті, слабку правову систему, скандали з підробленими дипломами державних службовців і чиновників.

В такому соціокультурному контексті студентська молодь демонструє низьку чутливість до списування й плагіату (з наукової літератури, методичних посібників, наукових статей, інтернету). Звідси випливає, що в сучасній вищій школі недостатньо ефективно вирішують проблему академічної нечесності. Адже лише формальні заходи контролю – комп'ютерна програма «антиплагіат», відеоспостереження під час тестування (іспитів) тощо – не можуть вирішити цю проблему.

На противагу, студенти погоджуються з думкою, що списувати – це добре, розумно, корисно, результативно, вигідно і простіше. Вони

вважають, що списування не буде негативно впливати на їх навчання. За мудрим спостереженням французького мислителя Мішеля Монтеня, в навчанні найголовніше – це прищеплювати смак і любов до науки; «інакше ми виховуємо просто віслюків, навантажених книжковою премудрістю». І тут немає ніякого права у людини на «алібі».

Втім, студенти вважають, що списування в університетах не буде негативно сприйняте значущим оточенням – одногрупниками, друзями. Варто зазначити, що доброчесність – це моральна якість та чеснота, яка проявляється в духовній чистоті учасника освітнього процесу під час навчання. Можна застерегти, що академічні вчинки і дії студентів під час навчання ризикують згодом проявитись у їхній професійній діяльності, що, власне, загрожує особистій кар'єрі й репутації.

Які ж умови формування академічної доброчесності у студентів в університетській освіті? Найважливішими з них є:

по-перше, посилення забезпечення особистісно-центрованого педагогічного підходу в навчальному процесі;

по-друге, необхідно турбуватися про поліпшення організаційних, психолого-педагогічних обставин гармонійних взаємин викладачів і студентів;

по-третє, викладачі, крім зусиль, скерованих на формування самостійного критичного мислення, власної думки у студентів, повинні також передбачити конкретні заходи з послаблення академічної нечесності студентів – плагіату, підказування, списування;

по-четверте, менеджери університетської освіти можуть вимагати істотних змін в існуючих соціальних нормах, впроваджуючи нові;

по-п'яте, університетські організації студентського самоврядування повинні проводити значну роботу серед студентської молоді з послаблення лояльного ставлення до списування і плагіату серед студентів.

Ми переконані, що забезпечення високих етичних стандартів в університетській освіті не лише ілюструє турботу про студентів, а й демонструє прихильність викладачів до формування майбутніх професіоналів з високоетичною поведінкою.

В. В. Гладиков

МОТИВАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ВИКОНАННІ ПИСЬМОВИХ РОБІТ СТУДЕНТАМИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Самостійна робота студентів при виконанні контрольних завдань - це головна форма організації вивчення та закріплення студентами навчального матеріалу. Важливість роботи без застосування плагіату студентом – сприяння формуванню професійної якості молодої людини.

Завдяки самостійності при виконанні роботи можуть бути засвоєнні певні знання, уміння, навички, закріплення та систематизація набутих знань, виявлення прогалин у системі знань з предмету. Самостійність при виконанні завдання студентом потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування викладачем.

Безумовно, співавторство учня та учителя – добра ознака формування наукової школи, але у такому випадку воно повинне бути роздільне, і робота доповнена новими підрозділами, висновками та науковими результатами, які виключно належать студенту і стосуються проблематики роботи. Студенти повинні самостійно опанувати значну частину навчальної дисципліни, у тому числі виконувати передбачені навчальним планом письмові роботи.

Особливої значущості у навчальному студентському середовищі проблема з плагіатом у навчальних роботах набула з інформаційною доступністю і розвитком технологій інтернету. Особливо тривожним є ринок контрольних робіт. Користь від таких робіт лише для тих, хто створив банки даних і торгує ними. Протидії такій діяльності ніякої, а шкода для інтелектуалізації суспільства лише зростає. Хіба що прискіпливий педагог заверне таку роботу як позбавлену самостійності, проте це боротьба із наслідками, а не самим явищем. В той же час суворим викладачам можна нагадати, що курсова робота – це аналіз чужого матеріалу і свої висновки, а диплом являє собою нове бачення старого матеріалу.

Дослідження, проведені у ЗВО, показали, що сильні і слабкі студенти відрізняються зовсім не за інтелектуальними показниками, а за тим, в якому ступені у них розвинена мотивація індивідуального виконання завдань. У самій сфері професійної мотивації найважливішу роль відіграє позитивне ставлення до професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою.

Переважає кількість дій студента має бути самостійною, що забезпечується переліком вихідних даних, умовами задачі та необхідністю отримання різноманітних умов. Кожен з елементів завдання має спонукати студента до того, щоб він сам приймав рішення, порівнював умови, здійснював необхідний інформаційний пошук.

Однією із важливих функцій викладача є стимулювання мотивації самостійності кожного студента в процесі організації різноманітних видів діяльності. Сьогодні діяльність кожного викладача повинна оцінюватися не лише з боку його педагогічної майстерності, але й з боку його вміння формувати та стимулювати творчу діяльність студентів, вміння допомогти спрямувати діяльність студента в потрібний йому бік. Диференціальне ставлення викладача до кожного студента, допомога при виконанні завдань, співбесіда при захисті контрольного завдання – запорука успішного реального виконання письмової роботи.

СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНІ СТОСУНКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Проблема підготовки кваліфікованих кадрів є однією із найбільш серйозних, що потребує пильної уваги сучасної вітчизняної освіти. Сьогодні для подальшого розгортання практики особистісно-орієнтованої освіти необхідна підготовка фахівця не тільки як професіонала, який володіє всім змістом певної професії, але й як особистості, здатної до самовдосконалення та самореалізації у професійній діяльності, тобто становлення фахівця як суб'єкта професійної діяльності.

Суб'єктність людини за своєю сутністю пов'язана зі здатністю індивіда власну життєдіяльність робити предметом практичного перетворення. Основою суб'єктності є установка на буття у відповідній професії. Дослідження закономірностей та механізмів формування морально-етичної культури фахівця потребує звертання до внутрішнього потенціалу суб'єкта, який визначається певним рівнем інтелектуальних, емоційних, вольових, фізичних можливостей, практичних вмінь та навичок, що виявляються у сфері діяльності даної особистості. Суб'єктний потенціал особистості реалізується в суб'єктній позиції, що розуміється як системне утворення внутрішніх елементів суб'єкта відповідно до зовнішніх умов його життєдіяльності, відзначається відповідністю цілей, мотивів та способів дій суб'єкта освітнім вимогам, підпорядкуванням завданням особистісного самовдосконалення. Важливою умовою розвитку суб'єктної позиції студента виступає відповідність та узгодженість зовнішніх освітніх впливів з його внутрішньособистісним потенціалом, «внутрішніми умовами». Для того щоб суб'єктна позиція студента – майбутнього професіонала стала реальністю, необхідним є зустрічний рух обох головних суб'єктів педагогічного процесу – викладача та студента. Суб'єктна позиція виступає у певній мірі як антипод нормативно-рольової позиції; виражає та розвиває індивідуальність, авторство, суб'єктивність особистісної позиції, вихід за межі заданої діяльності, визначення перспектив подальшого саморозвитку; надає діяльності неповторної своєрідності.

Суб'єктна позиція особистості студента – складна цілісна система, що структурно поєднує різні компоненти та способи взаємодії між ними. Структуру суб'єктної позиції можна подати як сукупність мотиваційно-ціннісного, регулятивно-діяльнісного та змістового (когнітивного) блоків. Провідним, безумовно, є мотиваційно-ціннісний блок, який поєднує ціннісні орієнтації, професійні мотиви, професійну спрямованість, навчально-пізнавальні мотиви, потреби та інтереси, моральну складову тощо.

Найбільш оптимальна, активна позиція особистості студента у навчально-виховному процесі залежить від психологічно й дидактично точно вибудованої системи суб'єкт-суб'єктних стосунків. Назвемо деякі принципи побудови такої системи: ставлення до студента як до вільного, рівноправного та самоцінного партнера; готовність будувати позитивні стосунки навіть всупереч його негативному ставленню до себе та інших; безумовне прийняття студента таким, яким він є; відкритість, щирість, довіра, чесність, порядність, прагнення до взаємодії. У реальному педагогічному процесі у центрі такої системи опиняються три суб'єкти: викладач як суб'єкт педагогічної діяльності, студент як суб'єкт навчальної діяльності та навчальна група як колективний суб'єкт навчальної діяльності.

Випускник сучасного ЗВО повинен бути відкритим світові, як і світ відкритий для нього. Існування високоосвіченої людини, з високим рівнем загальної і духовно-моральної культури, «культури гідності» (О.Асмолов) дозволяє вийти за межі власного буття, у світ, сповнений іншими людьми, взаємодіяти з ними, збагачуватися новими ідеями, смислами, цінностями та засобами їх реалізації. У такий спосіб є необхідним перенесення акцентів у змісті вищої освіти у бік збудження, формування інтересу до освіти як феномену культури, як умови цілісного розвитку особистості студента, як чинника його професійного та життєвого успіху, як умови добродісного життя.

Досвід показує, що ефективність освітньої технології багато в чому залежить від встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків між викладачем та студентом за умови їх взаємної відповідальності за якість професійної підготовки та особистісного зростання студента, за умови довірчого та чесного спілкування. Якими б не були активність, зацікавленість та самостійність самих студентів, рівень їх творчих здібностей, все ж таки значущим фактором та умовою якісної підготовки спеціаліста залишається викладач і особливо його добродісні стосунки зі студентами.

Для студента викладач як носій високого рівня загальної культури, освічений, інтелігентний, вихований, тактовний, порядний, з розвиненим почуттям гумору, з оптимістичним поглядом на життя, безумовно, буде професійно та особистісно значущою, авторитетною людиною, з якою хочеться творити, співпрацювати, відкривати щось нове; зустрічі з таким викладачем будуть для студента справжньою подією в його професійному та особистісному зростанні.

Студент як суб'єкт своєї навчальної та професійної діяльності під час навчання повинен навчитися найголовнішого: вміння вчитися; вміння обирати з багатьох джерел інформації найбільш необхідне, позитивне та життєдайне, критично ставитися до сучасного інформаційного впливу; з багатьох культурно-дозвіллевих пропозицій – ті, що сприяють особистісному розвитку; бачити мету, розуміти смисл (або шукати його) того, що, як і для чого робити, щоб залишатися людиною; мати

усвідомлену установку та спрямованість на майбутню професійну діяльність як умову самореалізації.

Р. О. Яровий

ПЛАГІАТ У РОБОТАХ СТУДЕНТІВ

Плагіат у студентському середовищі існував завжди, але з розвитком інтернету він набув колосальних масштабів. Плагіат не сприяє розвитку креативних та творчих здібностей студента, ускладнює процес оцінювання знань та навичок студента. Також плагіат негативно впливає на міжнародне освітнє й наукове середовище.

Інтернет-бази електронних матеріалів, контрольних робіт, рефератів дають змогу багаторазово використовувати і розповсюджувати таку інформацію.

Для перевірки таких робіт існують декілька програм, які шляхом автоматичного порівняння текстових документів в електронній формі з базою даних інших текстів створюють умови для швидкого виявлення плагіату.

До електронних програм, які перевіряють текстові документи на наявність плагіату, відносять такі:

система **Turnitin** (<http://submit.ac.uk/>). Ця система перевіряє текст на унікальність за допомогою своєї бази дипломних робіт, авторських текстів, монографій тощо та у разі відсутності даного тексту в своїй базі доповнює ним базу, створюючи тим самим досить прості умови для виявлення джерел оригінального тексту;

інтернет-сервіси перевірки текстів на унікальність та відсутність в них плагіату в режимі он-лайн — **AntiPlagiat.ru** (<http://www.antiplagiat.ru>). Принцип роботи цього сервісу досить схожий на принцип роботи **Turnitin**;

Advego Plagiatus (<http://advego.ru/plagiatus/>) – програма пошуку в інтернеті часткових або повних копій текстового документа з достатньо простим інтерфейсом, яка показує ступінь унікальності тексту, джерела тексту, відсоток збігу тексту. Також програма перевіряє унікальність зазначеного URL;

Etxt Антуплагіам – програма для перевірки унікальності тексту, яка дозволяє провести детальний аналіз тексту і визначити оригінальність статті в процентному співвідношенні. **Etxt Антуплагіам** має також он-лайн версію для перевірки коротких текстів.

Etxt Антуплагіам та **Advego Plagiatus** є дуже схожими між собою програмами як за функціями, так і за аналізом та оцінкою результатів, проте вони мають деякі розбіжності у пошуку та самому принципі роботи, тому найбільш ефективним буде одночасне використання обох програм.

Список використаних джерел

1. Загірняк М., Сергієнко С. Запровадження національного індексу цитування як важливий елемент ранжування вищих навчальних закладів на шляху до якості та їх визнання у світі. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 2. С. 120-129.

2. Кругляк Ю. О. Щодо інтелектуальної інформаційної системи оцінки ефективності наукових публікацій у дослідницькому університеті. *Ukrainian Scientists Worldwide*. 2011. URL: <http://www.usw.com.ua/group/ukrainian/forum/topics/2031682>: Topic:54521.

3. Куликов В. А., Посохов И. С. Технологии борьбы с плагиатом в студенческих работах по истории. Сравнительный опыт Харьковского и Майями университетов. *Методичний вісник історичного факультету*. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. № 8. С. 55-65.

4. Стукало Н. В., Ковальчук К. В., Литвин М. В. та ін. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: Метод. посіб. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2013.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	3
СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	52
СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ	88
СЕКЦІЯ БУДІВЕЛЬНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	95
СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	106
СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНО-КЕРУЮЧИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ	116
СЕКЦІЯ МЕХАНІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ...	132
СЕКЦІЯ ІНСТИТУТУ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ	144
СЕКЦІЯ ЛИМАНСЬКОЇ ФІЛІЇ	147

Дотримання принципів академічної доброчесності
учасниками освітнього процесу

ТЕЗИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
КАФЕДР УНІВЕРСИТЕТУ

(27–28 листопада 2019 року)

Відповідальний за випуск Індик Н. В.

Редактори Буранова Н. В., Решетилова В. В.

Підписано до друку 25.10.2019 р.
Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.
Умовн.-друк. арк. 9,0. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.